

ВАЗОРАТИ КОРҲОИ ДОХИЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

**ПРОБЛЕМАҲОИ МУҲИМИ ФАЪОЛИЯТИ
ОПЕРАТИВӢ-ҶУСТУҶӢ ВА НАҚШИ ОН ДАР
ТАҲКИМИ ҲУҚУҚИ ИНСОН**

**МАВОДИ КОНФЕРЕНСИЯИ ИЛМӢ-АМАЛИИ ҶУМҲУРИЯВӢ
15 МАРТИ СОЛИ 2012**

**ACTUAL PROBLEMS OF OPERATIVE –SEARCH
ACTIVITY AND ROLES IN PROMOTING
HUMAN RIGHTS**

**Republican Scientific and practical Conference
March 15, 2012**

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЕЕ РОЛЬ В УКРЕПЛЕНИИ
ПРАВ ЧЕЛОВЕКА**

**Республиканская научно-практическая конференция
15 марта 2012 г.**

ДУШАНБЕ - 2012

(ш.Душанбе, 15 марти с.2012)*

ББК

Маҷаллаи илмӣ-амалӣ
(*Наири махсус*)

Науҷно-практикӣ
журнал
(*Специальный выпуск*)

МАВОДИ
КОНФЕРЕНСИЯИ ИЛМӢ-
АМАЛИИ ҶУМӢУРИЯВӢ
(ш.Душанбе, 15 март
с.2012). Душанбе: ВКД ҶТ,
2012, - 88 с.

Масъули ҷоп:
Ответственный редактор:
Солиев К.Х.

Мухаррир:
Редактор:
Раҳимов А.А.,
Ҳоқироев Р.Г.

Мухаррири техникӣ:
Технический редактор:
Каримова Л.М.

© ВКД ҶТ, 2012
© Академия ВКД, 2012

Ҳайати таҳририя:
Редакционная коллегия:

САРМУҲАРРИР:
ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

РАҲИМОВ Р.Х – Вазири қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия (Министр вnutренних дел Республики Таджикистан, кандидат юридических наук, Заслуженный юрист Таджикистана, генерал-лейтенант милиции)

ҶОНИШИНИ САРМУҲАРРИР:
ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СОЛИЕВ К.Х. – муовини аввали сардори Академияи ВКД, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, полковники милитсия (первый заместитель Академии МВД Республики Таджикистан, кандидат юридических наук, Заслуженный юрист Таджикистана, полковник милиции)

УЗВИ ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ:
ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

ОРИПОВ Н.М. – муовини аввали вазири қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-майори милитсия (первый заместитель министра внутренних дел Республики Таджикистан, генерал-майор милиции); **РОЗИҚЗОДА А.Ш.** – сардори Академияи ВКД Республики Таджикистан, доктори илмҳои таърих, генерал-майори милитсия (начальник Академии МВД Республики Таджикистан, доктор исторических наук, генерал-майор милиции); **РАҲИМОВ А.А.** – роҳбари Дастгоҳи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковники милитсия (руководитель Аппарата МВД Республики Таджикистан, полковник милиции); **ҲОҚИРОЕВ Р.Г.** – сардори Шӯъбаи илми Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои филология, подполковники милитсия (начальник Отдела науки Академии МВД Республики Таджикистан, кандидат филологических наук, подполковник милиции); **ФАТҲИЛЛОЕВ Д.С.** – ёрдамчи вазири қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, подполковники милитсия (помощник министра внутренних дел Республики Таджикистан, подполковник милиции); **КАРИМОВА Л.М.** – сарнозир оид ба робитаҳои байналмилалӣ Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, майори милитсия (главный инспектор по международным связям Академии МВД Республики Таджикистан, майор милиции)

* Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734021, ш.Душанбе, кӯчаи Ч.Икромӣ 29.
Министерство внутренних дел Республики Таджикистан, 734021, г.Душанбе, ул.Дж.Икромии 29.

МУНДАРИЧА

Барнома	4-6
Рӯйхати даъватшудагон	7-9
Аннотатсия ба Китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ»	10-11
Аннотация на Учебник «Оперативно-розыскная деятельность»	12-13
РАЧАБОВ А.Р. Такриз ба китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ»	14-15
ИМОМОВ А.Х. Такриз ба китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ».....	16-21
РАҲИМОВ Р.Ҳ. Пазиройи меҳмонон.....	22
РОЗИҚЗОДА А.Ш. Презентатсияи китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» (Қисми умумӣ)	23-25
САЛЬНИКОВ В.П. Приветственное слово	26-28
РАҲИМОВ Р.Ҳ. Сухани ифтитоҳӣ	29-32
РАЧАБОВ А.Р. Сухани ифтитоҳӣ	33-34
МАҲМУДОВ М.А. Сухани ифтитоҳӣ	35-37
АБДУЛЛОЕВ Н.А. Сухани ифтитоҳӣ	38-40
МУҲАММАДИЕВ А.С. Сухани ифтитоҳӣ	41-42
ЯТИМОВ С.С. Сухани ифтитоҳӣ	43
САИДОВ Ф.Ф. Сухани ифтитоҳӣ.....	44-45
СОЛИЕВ К.Х. Зарурати омӯзиши фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Мутаносибии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва мурофиаи ҷиноятӣ	46-52
ОРИПОВ Н.М. Проблемаҳои актуалии амалияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ	53-58
ҲАЛИФАЗОДА М.Н. Масъалаҳои такмили заминаҳои ҳуқуқӣ ва амалияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ	59-61
ЗОИРОВ Ҷ.М. Риоя намудани сирри давлатӣ дар амалӣ намудани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ. Принципиҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ	62-75
БУХОРИЕВ М.Ғ. Хусусиятҳои пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти-оперативӣ чустучӯӣ ба мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокурор, суд ва судя	76-78
ҲАЛИМОВ Н. Роҳҳои такмили таҷрибаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ	79-82
ТАВСИЯҲОИ КОНФЕРЕНСИЯ	83-86

Б А Р Н О М А И

КОНФЕРЕНСИЯИ ИЛМӢ-АМАЛИИ ҶУМҲУРИЯВӢ

ПРОБЛЕМАҲОИ МУҲИМИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ ВА НАҚШИ ОН ДАР ТАҲКИМИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

ш. Душанбе, толори маҷлисгоҳи ВКД, 15 мартӣ с. 2012

Дар толор барои инъикоси конференсия намоёндогони воситаҳои ахбори омма иштирок менамоянд (то хӯроки нисфирузӣ)

8.00 – 8.30	Бақайдгирӣ. Тақдими китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», маводи таълимӣ-методӣ ва маводи конференсия
8.30 – 8.35	ПАЗИРОӢИ МЕҲМОНОН РАҲИМОВ РАМАЗОН ҲАМРОЕВИЧ - Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзоди илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия
8.35 – 8.45	ПРЕЗЕНТАТСИЯИ КИТОБИ ДАРСИИ «ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ» (ҚИСМИ УМУМӢ) РОЗИҚЗОДА АБДУЛҲАКИМИ ШЕРАЛӢ – сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои таърих, генерал-майори милитсия. <i>Ба маълумоти иштирокчиёни конференсия зарурати ворид намудани фанни таълимии Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ (Қисми умумӣ) дар нақшаҳои таълимии ихтисосҳои «Ҳуқуқшиносӣ»-и муассисаҳои таҳсилоти олии касбии ҷумҳурӣ ва аҳамиятнокӣ омӯзиши он чиҳати тайёр намудани мутахассисони касбӣ расонида мешавад. Барои амалӣ гардидани ин мақсадҳо аз ҷониби вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия, номзоди илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон Раҳимов Рамазон Ҳамроевич китоби дарсӣ ва маводи таълимӣ-методӣ (барномаи таълимӣ, нақшаи мавзӯҳо, дастурҳои таълимӣ-методӣ, тестҳо ва масъалаҳо) омода карда шудаанд.</i>
8.45 – 8.55	ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО САЛЬНИКОВ ВИКТОР ПЕТРОВИЧ – доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор, Ходими хизматнишондодаи илми Федератсияи Россия, генерал-лейтенанти политсия
8.55 – 09.30	КУШОДАШАВИИ КОНФЕРЕНСИЯ
Модератор	СОЛИЕВ КАРИМ ҲОЧИЕВИЧ – муовини аввали сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзоди илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, полковники милитсия

СУХАНҲОИ ИФТИТОҲӢ:	
	РАҲИМОВ РАМАЗОН ҲАМРОЕВИЧ – Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон
	РАҶАБОВ АБДУСАТТОР РАҶАБОВИЧ - Мудири Шӯъбаи мудофия ва тартиботи ҳуқуқии Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенант
	АБДУЛЛОЕВ НУСРАТУЛЛО АБДУЛЛОЕВИЧ - Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, судья дараҷаи олӣ, Мушовири давлатии адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Мушовири ҳақиқии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Корманди шоистаи Тоҷикистон
	МУҲАММАДИЕВ АБДУҚОДИР САЙИДАЛИЕВИЧ – муовини аввали Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мушовири давлатии адлияи дараҷаи 3-юм
	ЯТИМОВ САЙМУМИН САТТОРОВИЧ -Раиси Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои сиёсатшиносӣ, генерал-лейтенант
	САИДОВ ФАТОҲ ҒОИБОВИЧ - Директори Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-майори адлия
09.30-09.50	ТАНАФФУС <i>Дидан кардан аз телефони боварӣ ва ошхонаи нави ВКД</i>
09.50- 10.10	КОФЕ – БРЕЙК
СЕССИЯИ 1-ум	
МАЪРӮЗАҲО:	
10.10-10.25	ЗАРУРАТИ ОМӢЗИШИ ФАӢОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ҶУСТУҶӢӢ. МУТАНОСИБИИ ФАӢОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ҶУСТУҶӢӢ ВА МУРОФИАИ ҶИНОЯТӢ СОЛИЕВ КАРИМ ҲОҶИЕВИЧ – муовини аввали сардори Академияи ВКД Тоҷикистон, полковники милитсия, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон
10.25-12.00	МУЗОКИРА: <ul style="list-style-type: none"> ○ Намояндаи суди ҷумҳурӣ ○ Намояндаи прокуратураи ҷумҳурӣ ○ Намояндаи тафтишоти пешакӣ ○ Намояндаи воҳиди оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ○ Намояндаи адвокатура

12.00-13.00	ХҶРОКИ НИСФИРЎЗИ
СЕССИЯИ 2-юм (барои кормандони мақомоти давлатӣ ва адвокатура)	
МАЪРЎЗАҲО:	
13.00-13.15	<p>ПРОБЛЕМАҲОИ АКТУАЛИИ АМАЛИЯИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВЎ-ЧУСТУЧЎӢ</p> <p>ОРИПОВ НУРУЛЛО МАЪРИФҲОНОВИЧ - муовини аввали вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-майори милитсия</p>
13.15-13.30	<p>МАСЪАЛАҲОИ ТАКМИЛИ ЗАМИНАҲОИ ҲУҚУҚӢ ВА АМАЛИЯИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВЎ-ЧУСТУЧЎӢ</p> <p>ХАЛИФАЗОДА МУҲАММАДРИЗОИ НИЁЗ – сардори Раёсати Прокуратураи генералӣ оид ба назорати иҷроӣ қонунҳо дар мақомоти корҳои дохилӣ ва назорати маводи нашъаовар, мушовири адлия дараҷаи 1-ум, номзади илмҳои сиёсӣ</p>
13.30-13.45	<p>РИОЯ НАМУДАНИ СИРРИ ДАВЛАТӢ ДАР АМАЛӢ НАМУДАНИ ЧОРАБИНИҲОИ ОПЕРАТИВЎ-ЧУСТУЧЎӢ. ПРИНСИПҲОИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВЎ-ЧУСТУЧЎӢ</p> <p>ЗОИРОВ ҶҶРАҲОН МАҶИДОВИЧ – Сардори Раёсати мубориза бар зидди ҷиноятҳои муташаккили ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-майори милитсия, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор</p>
13.45 – 14.00	<p>ХУСУСИЯТҲОИ ПЕШНИҲОД КАРДАНИ НАТИҶАҲОИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВЎ-ЧУСТУЧЎӢ БА МАҚОМОТИ ТАҶКИҚ, МУФАТТИШ, ПРОКУРОР, СУД ВА СУДЯ</p> <p>БУҲОРИЕВ МАНСУР ҶОИБОВИЧ - Сардори Шӯъбаи корҳои дохилии ш.Ваҳдат, полковники милитсия</p>
14.00-17.00	<p>МУЗОКИРА:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Корманди Саридораи ҳифзи сирри давлатӣ ○ Намояндаи суди ҷумҳурӣ ○ Намояндаи прокуратураи ҷумҳурӣ ○ Намояндаи тафтишоти пешакӣ ○ Намояндаи воҳиди оперативӣ-чустучӯӣ ○ Намояндаи адвокатура
17.00-17.30	ТАВСИЯҲОИ КОНФЕРЕНСИЯ

РҶҶҲАТИ ДАЪВАТШУДАГОН (тибқи алфавит)

1. **Абдуллоев Нусратулло Абдуллоевич** - Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, судья дараҷаи олӣ, Мушовири давлатии адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Мушовири ҳақиқии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Корманди шоистаи Тоҷикистон
2. **Азизов Зафар Нусратович** – Раиси Шӯрои адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. **Азимов Абдурахмон Раупович** - Сардори омӯзишгоҳи олии Сарҳади Кумитаи Давлатии Амнияти Миллӣ, генерал-лейтенант
4. **Азимов Амиркул Насимович** - Раиси Кумита оид ба тартиботи ҳуқуқӣ, мудофия ва амнияти Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
5. **Айниев Абдусаттор** - Сардори Раёсати Гвардияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковники гвардия
6. **Амирбеков Наим Амирбекович** - Раиси Коллегиаи адвокатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон
7. **Бобочонов Исрофил Ҳусейнович** - Раиси суди н.Рӯдакӣ, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон
8. **Бӯриев Имомкул Бозорович** - Мудири Шӯъбаи таърихи давлат ва ҳуқуқи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ
9. **Ватанов Маҳмадалӣ Маҳмадуллоевич** - Раиси Кумита оид ба қонунгузорӣ ва ҳуқуқи инсонии Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
10. **Ғафуров Хайрулло** – дотсенти кафедраи Ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратурии факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ
11. **Давлатов Ҷумаҳон Маҳмадалиевич** - Мушовири давлатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба сиёсати ҳуқуқӣ, намояндаи комилҳуқуқи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Маҷлиси Олӣ
12. **Дорис Хертрампф** - Сафири Германия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
13. **Зарипов Гурез Зарипович** - Сардори Хадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон
14. **Зухуров Сайдамир Зухурович** - Сардори Саридораи ҳифзи сирри давлатии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-полковник
15. **Ивар Викки** - Сафири САҲА дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
16. **Имомов Маҳмадюсуф Сайдалиевич** - Ректори Донишгоҳи Россиягӣ-Тоҷикӣ (Славянӣ), доктори илмҳои филологӣ, профессор, аъзо-корреспонденти Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон
17. **Искандаров Зайниддин Ҳомидович** - Сардори кафедраи Ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратурии факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ
18. **Исоқов Дилшод** – Муовини сардори Ситоди генералии Вазорати мудофияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-майор
19. **Қаҳҳоров Абдурахим Абдулаҳадович** - котиби Шӯрои Амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-полковники милитсия

20. **Каримов Осим Қосимович** - Ректори Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон, доктори илмҳои таърих, профессор
21. **Кеннет Гросс** - Сафири Штатҳои Муттаҳидаи Америка дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
22. **Маҳмадалиев Рачабалӣ Солиевич** - Муовини Фармондеҳи Гвардияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковники гвардия
23. **Маҳмудов Маҳкам Аъзамович** - Раиси Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон
24. **Маҳмудов Изатулло Тешаевич** - Муовини декани факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ
25. **Муродов Дӯстмурод Ҳайтович** - Мудири Шӯъбаи ҳуқуқи Дастгоҳи Иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
26. **Муҳаммадиев Абдуқодир Сайидалиевич** - Муовини аввали Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мушовири давлатии адлияи дараҷаи 3-юм, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон
27. **Назаров Рустам Урмонович** - Директори Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия
28. **Насурдинов Эмомалӣ Сайфиддинович** - Декани факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент
29. **Одинаев Ҳаёт Абдулҳақович** - Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
30. **Попов Юрий Федорович** - Сафири Федератсияи Россия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
31. **Раҳимов Маҳмад Забирович** - Директори Маркази миллии қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор
32. **Рачабалӣ Раҳмоналӣ** - Фармондеҳи Гвардияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-лейтенанти гвардия
33. **Рачабов Абдусаттор Рачабович** - Мудири Шӯъбаи мудофия ва тартиботи ҳуқуқии Дастгоҳи Иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенант
34. **Рачабов Саидумар Одинаевич** - Мудири Шӯъбаи ҳуқуқи байналмилалӣ ва Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ
35. **Рустами Эмомалӣ** - Сардори Раёсати ташкили мубориза бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳои гумрукӣ
36. **Саидов Нуриддин Саидович** - Вазири маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои фалсафа, профессор
37. **Саидов Фатох Ғоибович** - Директори Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-майори адлия
38. **Саидов Хайрулло Назарович** - Муовини Прокурори генералӣ, Сарпрокурори харбии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-майори адлия
39. **Саймидинов Додихудо** - Раиси Кумитаи забон ва истилоҳоти назди Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои филологӣ, профессор, узви вобастаи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон

40. **Салимзода Шерхони Одина** - Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мушовири давлатии адлияи дараҷаи 3-юм, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон
41. **Сальников Виктор Петрович** - Ходими хизматнишондодаи илми Федератсияи Россия, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор, генерал-лейтенанти политсия
42. **Солибоев Алиҷон Абдуллоевич** - Сардори Мактаби Олии Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, генерал-майор
43. **Тоҳиров Фозил Тоҳирович** - Мушовири баҳши ҳуқуқи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон
44. **Фан Сянжун** - Сафири Ҷумҳурии Халқии Чин дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
45. **Хайруллоев Шералӣ Хайруллоевич** - Вазири мудофияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-полковник
46. **Хочаев Ато Ҳамдамович** - Сармуҳаррири нашриёти «ЭР-граф», Корманди шоистаи Тоҷикистон, ҳамраиси анҷумани Муоширон ва тарҷумонҳои ИДМ ва Балтия
47. **Худоёров Бахтиёр Таварович** - Роҳбари Дастгоҳи Иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон
48. **Шарипов Изатулло Шарипович** - Муовини вазири адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сардори Сарраёсати иҷроии ҷазои ҷиноятӣ
49. **Шарипов Тақдиршо** - Сардори кафедраи Ҳуқуқи ҷиноятӣ факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон
50. **Юсуфӣ Хайринисо** - Раиси Кумита оид ба масъалаҳои иҷтимоӣ, оила ва ҳифзи сихатии Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
51. **Ятимов Саймумин Сатторович** - Раиси Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои сиёсатшиносӣ, генерал-лейтенант

ҲАМЧУНИН ДАР КОНФЕРЕНСИЯ ДАЪВАТ ШУДААҶД:

- Судяҳои Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, судяҳои ВМКБ, вилоятӣ, шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ;
- Сарпрокурори ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон, прокуророн ва муфаттишони Прокуратураи генералӣ, прокуратураҳои ВМКБ, вилоятӣ, шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ;
- Таҳқиқбарандагон ва муфаттишони мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Ваколатдорони оперативии мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Адвокатҳо ва ҳимоятгарҳо бо парвандаҳои ҷиноятӣ.

АННОТАТСИЯ

ба Китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ»

Китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», ки ба тавачҷӯҳи шумо пешниҳод шудааст, аз ҷониби вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия Раҳимов Рамазон Ҳамроевич эҷод гардида, яке аз аввалин кори хусусияти кушодадошта оид ба асосҳои қонунгузори оперативӣ-чустучӯӣ мебошад, ки ба забони давлатӣ ба таърифи расидааст. Дар китоб бештар моҳияти ҳолатҳои назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба таври возеҳ кушода шуда, маъно ва ҷой дар низоми ҷораҳои давлатӣ-ҳуқуқии мубориза бо ҷинояткорӣ муайян шудаанд.

Дар китоб маводи калонҳаҷм ҷамъоварӣ шудааст, ки лаҳзаҳои ташаккул ёфтани фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро дар ҳудуди Тоҷикистони таърихӣ то замони муосир дар бар гирифтааст. Ба давраҳо тақсим кардани ин раванд барои рушди қамолати назария ва амалияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар ҷумҳурии имкон фароҳам меорад.

Китоб аз 4 қисм ва 15 боб (595 саҳифа) иборат аст. Дар асоси интихоби маводи воқеӣ, муаллиф кӯшиш ба харҷ додаст, ки мувофиқи қонун ташаккул ва инкишофи илми ватани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, моҳияти назариявӣ ва амалии онро нишон диҳад. Чунин назар қомилан барои омӯзиши он ва дарсдиҳӣ дар доираи интизоми таълимӣ мувофиқ аст.

Китоб аз тафсириҳои пурарзиш иборат буда, дар он ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ васеъ истифода шудаанд. Бо назардошти он, ки ҳангоми гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ гайриошкоро ба ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд даҳлат карда мешавад, диққати асосӣ дар китоб ба принсипҳои конституционӣ, ки афзалияти ҳуқуқи инсонро тасдиқ мекунанд ва муборизаи онҳо ба меъёрҳои байналмилалӣ, ки аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф шудаанд, дода мешавад. Инчунин, дар китоб ба ҷанбаҳои ахлоқӣ-этикии фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ тавачҷӯҳи беандоза зоҳир карда шудааст.

Дар мавзӯи риояи ҳуқуқи инсон дар китоб проблемаи шиканҷа баррасӣ карда шудааст, яъне манъи истифодаи зӯроварӣ дар фаъолияти мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Дар бораи Конвенсияи СММ ба муқобили шиканҷа зикр намуда (Резолютсияи № 57/199 Ассамблеяи Генералии СММ аз 10 декабри соли 1984), бояд қайд кард, ки мамлақати мо ин ҳуҷҷатро тасдиқ (ратификатсия) намудааст ва бо ҳамин дар қори муҳофизати ҳуқуқҳои асосӣ ва озодиҳои шаҳрвандони худ саҳми муҳим гузоштааст.

Бинобар ин, дар китоб ҳулосаи муҳим оварда шудааст, ки тибқи он иҷрои муваффақонаи вазифаҳои ҳифзи ҳуқуқ, яъне мубориза бо ҷинояткорӣ, таъмини муҳофизати тартиботи ҷамъиятӣ, ҳифзи бозғатимоди ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон ва дар хотима ҳосил намудани боварии аҳоли ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ аз риоя намудани қонуният дар байни ҳайати шахсӣ бевосита вобастагӣ дорад.

Таҷрибаи бисёрсолаи амалии мутахассисон шоҳиди он аст, ки таъсириҳои муқовимат бар зидди ҳар гуна намудҳои ҷинояткорӣ бевосита аз дониш дар соҳаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ вобастагӣ дорад, ки он имкон медиҳад дар ҳар гуна вазъият қорменти оперативӣ мавқеи худро муайян созад ва қарори дуруст дар лаҳзаҳои ногувор ва ногаҳонӣ қабул намояд. Дониши илмӣ дар бораи моҳият, аҳамияти иҷтимоӣ, табиати разведкавӣ, асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкилии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар ҳамбастагӣ бо муқаррароти илми ҳуқуқ яке аз сифатҳои зарурии касбии

кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ мебошанд, ки вазифаҳои оперативӣ-чустучӯиро амалӣ менамоянд.

Китоби мазкур ба доираи васеи хонандагон - донишчӯён, шунавандагон, курсантҳо, муаллимони муассисаҳои илмӣи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар донишгоҳҳои олии ҳуқуқӣ, кормандони амалии мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳамаи он касоне, ки ба масъалаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ шавкдоранд, тавсия дода мешавад.

Ҳангоми навиштани китоби мазкур таҷрибаи тайёр намудани дастурҳои анъанавии илмӣ ва илмӣ-методӣ оид ба курси «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯии мақомоти корҳои дохилӣ», инчунин концепсия оид ба зарурат ва имконияти таълим додани асосҳои қонунгузори оперативӣ-чустучӯӣ ҳатто дар донишгоҳҳои ҳуқуқие, ки махсусгардонида нашудаанд, ба назар гирифта шуда, истифода бурда шудаанд.

Ин буд, ки бо қарори Мушовараи Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо қарори худ № 25/32 аз 29 декабри соли 2011 «Дар бораи ба нашр расонидани китоби «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ (Қисми умумӣ)» барои донишчӯёни муассисаҳои таълимии олий» тавсия дода шудааст, ки китоби мазкур ба сифати дастур барои ҳамаи муассисаҳои олии мамлакат, ки кадрҳои ҳуқуқро тайёр менамоянд, истифода бурда шавад.

Бинобар ин, китоби мазкур арзишнок буда, ўро нодида гирифтани мумкин нест, чунки ў саҳми бузургро дар омӯзиши назария ва амалии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар мамлақати мо хоҳад гузошт. Китоб имкон медиҳад, ки донишчӯёни макотиби олий ҳаҷми маълумоти худро васеъ намоянд ва бо шавқи зиёд аз ҷониби онҳое, ки дониши худро дар ин соҳа мукамал намудан мехоҳанд, пазируфта хоҳад шуд.

Муаллиф ба кормандони амалии воҳидҳои мақомоти корҳои дохилӣ ва инчунин, олимони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои кӯмаки амалӣ ва тавсияҳои ҷолиб дар таҳия намудани китоби мазкур аз самими қалб изҳори миннатдорӣ менамояд.

Минатдорӣ хоса ба Сафорати Ҷумҳурии Халқии Хитой барои дастгирии техникӣ ва нашр намудани китоби мазкур изҳор карда мешавад.



АННОТАЦИЯ

на Учебник «Оперативно-розыскная деятельность»

Представляемый вниманию учебник «Оперативно-розыскная деятельность», подготовленный Министерством внутренних дел Республики Таджикистан, кандидатом юридических наук, Заслуженным юристом Таджикистана, генерал-лейтенантом милиции Рахимовым Рамазоном Хамраевичем является одной из первых работ открытого характера по основам оперативно-розыскного законодательства, выполненная на государственном языке. В учебнике раскрываются общие, наиболее существенные положения теории оперативно-розыскной деятельности, определяющие ее сущность, значение и место в системе государственно-правовых мер борьбы с преступностью.

В учебнике обобщен огромный по объему материал, включая момент зарождения оперативно-розыскной деятельности на территории исторического Таджикистана до настоящего времени, а также изложение ее по периодам, что способствовало раскрытию развития теории и практики оперативно-розыскной деятельности в республике.

Учебник состоит из 4 разделов и 15 глав (595 страниц). На основе изложения отобранного фактического материала, автор показал закономерности становления и развития отечественной науки оперативно-розыскной деятельности, ее теоретическое и практическое значение. Такое рассмотрение вполне соответствует подходу к его изучению и преподаванию в рамках учебных дисциплин.

Учебник снабжен ценными комментариями, широко используются правовые документы. С учетом того, что при проведении негласных оперативно-розыскных мероприятий затрагиваются права и свободы человека и гражданина, основное внимание в учебнике уделено конституционным принципам, утверждающим приоритет прав человека и их соответствие международным правовым нормам, признанным Республикой Таджикистан. При этом немаловажное значение придается морально-этическим аспектам правоохранительной деятельности.

В контексте соблюдения прав человека в учебнике рассматривается проблема пыток, т.е. запрет применения насилия в деятельности органов, осуществляющих оперативно-розыскную деятельность. Говоря о Конвенции против пыток (Резолюция № 39/46 Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1984 г.), следует отметить, что наша страна ратифицировала этот документ и сделала тем самым значительный вклад в деле защиты основных прав и свобод своих граждан.

Поэтому в учебнике делается важный вывод о том, что успешное решение правоохранительных задач, т.е. борьба с преступностью, обеспечение охраны общественного порядка, надежная охрана прав и законных интересов граждан и в конечном счете укрепление доверия населения к правоохранительным органам находится в прямой зависимости от соблюдения законности среди личного состава.

Многолетний практический опыт специалистов свидетельствует, что эффективность противодействия различным проявлениям преступности зависит от знаний в области оперативно-розыскной деятельности, позволяющих правильно ориентироваться в любой обстановке и находить верные решения в самых неожиданных и нестандартных ситуациях. Научные знания о сущности, социальном значении, разведывательной природе, правовых и организационных основах оперативно-розыскной деятельности, вместе с положениями юридической науки, являются одним из необходимых профессиональных качеств сотрудников правоохранительных органов, осуществляющих оперативно-розыскные функции.

Учебник адресуется широкому кругу читателей: студентам, слушателям, курсантам, преподавателям учебных заведений МВД Республики Таджикистан и других юридических вузов, практическим работникам правоохранительных органов Республики Таджикистан и всем кто интересуются вопросами оперативно-розыскной деятельности.

При написании работы учтен и использован опыт подготовки традиционных учебных и учебно-методических пособий по курсу “Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел”, а также концепция, обосновывающая возможность и необходимость преподавания основ оперативно-розыскного законодательства даже в неспециализированных юридических вузах.

Этим и обусловлено решение Коллегии Министерства образования Республики Таджикистан, которое своим постановлением № 25/32 от 29 декабря 2011 года «Об издании учебника «Оперативно-розыскная деятельность (Общая часть)» для студентов высших учебных заведений» рекомендовало использовать данную книгу в качестве учебника для всех высших учебных заведений страны, в которых подготавливаются юридические кадры.

Поэтому нельзя не оценить настоящее издание как новый крупный вклад в изучение теории и практики оперативно-розыскной деятельности нашей страны. Работа позволяет значительно расширить диапазон самостоятельной работы обучающихся юридических ВУЗов, она с большим интересом будет встречена всеми, кто стремится к пополнению знаний в этой области.

Автор глубоко признателен работникам практических оперативных подразделений органов внутренних дел, а также ученым Республики Таджикистан за существенную помощь и рекомендации в подготовке настоящей книги.

Особая благодарность проявляется Посольству Китайской Народной Республики в Республике Таджикистан за организационную и техническую поддержку в публикации книги.



ТАҚРИЗ

БА КИТОБИ ДАРСИИ «ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ»

А.Рачабов - Мудири Шӯъбаи мудофиа ва тартиботи Ҳуқуқии Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенанти хизмати дохилӣ

Мӯҳтарам Рамазон Ҳамроевич,

Китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», ки бо қалами Шумо ба тозагӣ ба нашр расидааст, дастраси доираи васеи хонандагону толибилмон, олимону коршиносон ва кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқу сохторҳои қудратии кишвар гардид. Ман низ, ки зиёда аз 32 сол дар вазифаҳои гуногуни воҳидҳои оперативӣ-чустучӯии мақомоти қорҳои дохилӣ фаъолият намудаам, бо завқи беандозаи зиёд тадқиқоти илмӣ мазкурро мавриди омӯзишу таҳлил қарор додам ва бо шарафмандӣ метавон изҳор намуд, ки китоби мазкур ҳамчун адабиёти махсуси юридикӣ дар омӯзиш, таҳқиқ, гузоришу пешниҳоди мавзӯъ ва таҳлилу баёни масъалаҳои марбут ба паҳлӯҳои гуногунҷабҳаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба як гардиши қуллӣ асос гузоштааст.

Муаллиф бо дарки баланди масъулият ва эҳсоси амиқи мушкилиҳои ҷойдошта дар самти амалиномаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, зимни таълифи асари арзишманди худ бо таҷассуми часорати волои илмӣ ба иҷрои амали бузурги тадқиқотӣ иқдом гузошта, ба мақсади ниҳоеи дар пеш гузошта ба дараҷаи кофӣ муваффақ гардидааст.

Махсусан, қайд кардан мехоҳам, ки асари мазкур бо таҳқиқи ҳамаҷонибаи ҷабҳаҳои таърихӣ фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, омӯзиши давраҳои асосии ташаккул ва инкишофи он, таҳлили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, муайян намудани проблемаҳои умдаи ҷойдошта ва мисолҳои мушаххаси роҳнамоиқунанда таҳия гардида, муаллиф бо сифатҳои баланди пажӯҳандагӣ ва чуръати зиёди таҳқиқгарӣ ин самти муҳими дар кишвари мо камтаҳқиқгаридаро ба ришати қалам кашидааст ва зимни он аз қувваю маҳорат, донишу малака ва таҷрибаю собиқаи қорӣ чандинсолаи пурғановаташ бо маҳорати арзишманд истифода намудааст.

Аз нигоҳи дигар хело муҳим арзёбӣ мегардад, китоби мазкур ҷиҳати тақмили минбаъдаи савияи касбии кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои низомӣ равона гардида, ба ин васила ба татбиқи саривақтии сиёсати Ҳуқумати кишвар дар хусуси ба сатҳи сифатан нав ба роҳ мондани фаъолияти чунин мақомот ва андешидани ҷораҳои саривақтии қонунӣ баҳри муқовимат ба унсурҳои ҷиноятқоронаи муосир мусоидат менамояд.

Яке аз арзишҳои умдаи асари мазкур дар он инъикос мегардад, ки китоб дар шакли ниҳоят содда ва оммафаҳм, бо забони равону шеваи тоҷикӣ таълиф гардида, кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои низомиро ба худдорӣ намудан аз интиҳоби тарзу усул ва роҳу воситаҳои кӯҳнашуда водор менамояд ва ба истифодаи воситаҳои наву муосир зимни таҳқиқи ҷиноятҳои содиргардида ва мутобик ба талаботи қонунгузорӣ ҳуҷжатгузорӣ намудани маълумотҳои ба таври оперативӣ ба даст овардашуда талқин месозад.

Бо истифода аз фурасти муносиб арзу сипоси худро ба Шумо, ҳайати таҳрирӣ, муқарризон ва тамоми онҳое, ки дар таҳияи чунин як китоби пурмазмун нақши муносиб гузоштаанд, изҳор менамоям.

Умедвор ҳастам, ки китоби мазкур ҳамчун пояи муҳими инкишофи илмию амалии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон хизмат намуда, минбаъд низ чунин ташаббусҳои тоза дар ҷодаи илми ҳуқуқшиносӣ рӯи амал оварда мешаванд.



ТАҚРИЗ

БА КИТОБИ ДАРСИИ «ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ»

А.Х.Имомов - Вакили Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илҳои ҳуқуқ, мушовири давлатии адлияи дараҷаи 2- юм:

Китоби дарсии мавриди тақриз қарордодашуда маҳсули меҳнати вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия Раҳимов Рамазон Ҳамроевич буда, зери таҳрири номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, муовини сардори Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковники милитсия Солиев К.Ҳ. интишор гардидааст. Муқарризони он доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор Шарипов Т. ва номзадони илмҳои ҳуқуқ Шарипов Ф.Р., Бобочонов И.Ҳ. ва Ғозиев М. мебошанд.

Асари мазкур аввалин васоити пурраи дарсиву таълимии олимони ҳуқуқшиноси тоҷик мебошад, ки бо истифода аз назарияи илмӣ олимони намоёни соҳаи мазкури фаъолияти ҳуқуқӣ ва тадқиқоти ҳамаҷонибаи вобаста ба масъалаҳои оперативӣ-чустучӯӣ омода гардида, тамоми самтҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мақомоти салоҳиятдори мамлакатро фаро гирифтааст. Дар асар тамоми ҷабҳаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мақомоти зерсалоҳи Тоҷикистони соҳибистиклол мавриди тадқиқоти ҳамаҷонибаи илмиву назариявӣ қарор гирифтаанд.

Муаллифи китоб тавонистааст, ки мазмуну моҳияти мафҳумҳои асосии ҳуқуқиро вобаста ба фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, аҳамият ва зарурати фаъолияти мазкур, предмет, метод, мақсад, вазифаҳо, принципҳо, манбаъҳои таърихӣ ва асосҳои ҳуқуқии он, роҳҳои иштироки шаҳрвандон ва ташкилотҳои ғайридавлатиро дар фаъолияти мазкур ба таври оммафаҳм муфассал шарҳ диҳад. Дар китоб намудҳои чорабинӣҳои оперативӣ-чустучӯӣ ва тартиби гузаронидани онҳо пурра тафсир карда, мавқеи махсуси иштирок ва мусоидати шаҳрвандон, назорати ғайриидоравӣ дар натиҷабархшии фаъолияти мазкур нишон дода шудаанд.

Китоб бо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», қарорҳои Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқ намудани Номгӯи намудҳои воситаҳои махсуси техникӣ, ки барои ғайриошкоро ба даст овардани иттилоот дар қараёни амалӣ намудани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ таъин гардидаанд» ва «Оид ба тасдиқ намудани Намудҳои воситаҳои махсуси ҷимояи шахсӣ, алоқа ва огоҳонӣ аз хавфу хатар, ки ба шахси ҷимояшаванда дода мешаванд ва тартиби додани онҳо», инчунин намунаи ҳуҷжатҳои оперативӣ-хизматӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, пурра гардонидани шудааст, ки онҳо дар маҷмӯъ қиммати китоби дарсии мазкурро боз ҳам арзишманд мегардонанд.

Асарро сохтори аниқу муназзам хоса буда, он аз муқаддима, 4 қисм ва 15 боби пасоянда мувофиқу ҳамдигарро пуррақунанда иборат мебошад, ки аз доштани дониши баланди назариявӣ ва таҷрибаи бою фаъолияти бевоситаи тӯлонии муаллифи он дар хизмати оперативӣ-чустучӯӣ кишвар дарак медиҳад.

Дар муқаддимаи китоб интиҳоби мавзӯ, зарурати омода кардан ва ба хонанда расонидани васоити таълимӣ асоснок карда, қисми якуми он ба аҳамият, вазифаҳо ва давраҳои инкишофи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва боби аввал ба зарурати омӯзиш ва амалигардонии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бахшида шудаанд.

Муаллиф асоснок қайд кардааст, ки ривочи ҷинойтҳои муташаккилона, махфияти мустаҳкамаи кирдорҳои гурӯҳҳои ҷинойтӣ, дараҷаи баланди таҷҳизоти техникаи онҳо, ноустувории манбаи далелҳо ва нишондоди шохидон, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва қонунгузorro водор месозад, ки роҳҳои нави ҳуқуқии мубориза бар зидди ҷинойткориро пайдо намуда, воситаю усулҳои ҷамъоварии далелхоро пурзӯр намоянд.

Новобаста ба он, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон якҷанд муассисаҳои таълимӣ кадрҳои ҳуқуқшинос тайёр мекунад, сохторҳои оперативӣ-чустучӯии мамлакат доимо ба кадрҳои баландихтисоси соҳа ниёз доранд.

Аз ин лиҳоз, омӯзиши фанни таълимии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар тамоми муассисаҳои ҳуқуқии кишвар зарур гаштааст. Зеро дар сурати надоштани дониши амиқ дар ин самт, имконияти муайян намудани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз нуқтаи назари қонунӣ будани онҳо, дараҷаи эътиборнокии иттилооти оперативӣ-чустучӯӣ, муайян намудани перспективаи амалигардонии маводи оперативӣ-чустучӯӣ дар мурофиаи ҷинойтӣ, ҳимояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, ки дар рафти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ вайрон шуданашон мумкин аст, муқаррар кардани назорати прокурории мақсаднок ва назорати самараноки судӣ нисбати фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ғайриимкон мебошад.

Муаллиф дар натиҷаи тадқиқоти масъалаи мазкур ба хулосаи асоснок омадааст, ки барои сари вақт ва бомуваффақият ошкор кардани ҷинойтҳои вазнин ва махсусан вазнин, дастрас намудани далелҳои боэътимод бо парвандаҳои ҷинойтӣ, таҳияи механизми боз ҳам пурзӯри роҳҳои мубориза бо ин гуна зухуроти номатлуб манбаи боэътимоди меъёрии ҳуқуқӣ зарур аст. Аз ин лиҳоз, қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», Қонуни конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомати прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон», қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ», «Дар бораи мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи разведкаи ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи милитсия», «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм», «Дар бораи мубориза бар зидди экстремизм (ифротгарой)», «Дар бораи мубориза бар зидди хариду фурӯши одамон», «Дар бораи ярқ», «Дар бораи назорати давлатии экспорти аслиҳа, техникаи ҳарбӣ ва маҳсулоти духадафа», «Дар бораи бақайдгирии давлатии дактилоскопӣ», «Дар бораи ҳимояи давлатии иштирокчиёни мурофиаи судии ҷинойтӣ», «Дар бораи воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо», «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» ва Кодекси мурофиавии ҷинойтии Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқи мақсад буда, онҳо дар маҷмӯъ фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро аз ҷониби мақомоти салоҳиятдори кишвар ба танзим мебароранд.

Боби 2 ба мафҳум, вазифаҳо ва принципҳои фаъолияти оперативӣ - чустучӯӣ бахшида шудааст.

Муаллиф тавонистааст асоснок намояд, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ як намуди фаъолияти ҳуқуқӣ буда, заминаи ҳуқуқӣ дорад ва ба иҷрои вазифаҳои давлат вобаста ба мубориза бар зидди ҷинойткорӣ равона гардидааст. Ва он аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ қатъиян дар асоси муқаррароти қонун ба манфиати шахсият, ҷамъияту давлат гузаронида мешавад. Хулосаи мазкур аз муқаррароти моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ҳамчун намуди фаъолияти ба таври ошкоро ва ё ғайриошкоро аз ҷониби мақомоти давлатии тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ин фаъолият ваколатдоршуда бо роҳи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ бо мақсади ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шахрванд, моликият, таъмини амнияти ҷамъият ва давлат аз таҷовузҳои ҷинойтӣ муайян кардааст, сарчашма мегирад.

Дар мувофиқа бо қонунгузории мамлакат, фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар асл яке аз намудҳои фаъолияти вобаста ба ҳифзи ҳуқуқи иштирокчиёни муносибатҳои

ҳуқуқӣ буда, дар қатори дигар намудҳои он барои Ҳимояи ҳуқуқи озодиҳо ва манфиатҳои шаҳрвандон, моликият ва таъмини бехатарии ҷамъият ва давлат аз таҷовузҳои ҷиноятӣ равона карда шудааст.

Мақсади фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ иборат аз ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, моликият, амнияти ҷамъият ва давлат аз таҷовузи ҷиноятӣ мебошад. Вазифаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар қатори ошкор намудан, огоҳонидан, пешгирӣ кардан ва кушодани ҷиноятҳо, ошкор ва муайян намудани шахсонини ин ҷиноятҳоро тайёркунанда, содиркунанда ё содиркарда; ҷустучӯи шахсонини аз мақомоти таҳқиқ, тафтишот ва суд пинҳоншуда, аз адои ҷазои ҷиноятӣ саркашинамуда, ҷустучӯи шахсонини бедарак гумшуда; ба даст овардани маълумот дар бораи ҳодиса ё ҳаракатҳои (беҳаракатие), ки ба ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, амнияти ҷамъиятӣ, давлатӣ, ҳарбӣ, иқтисодӣ, иттилоотӣ ё экологии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳдид менамоянд, инчунин иборат аз муайян намудани номгӯӣ ва ҷойи молу мулк аз ҷониби суд мусодирашаванда мебошад.

Принсипҳои қонуният, инсондӯстӣ, баробарӣ дар назди қонун, эҳтиром ва риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, пинҳонкорӣ, ҳамбастагии усул ва воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро асосҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мебошанд.

Дар китоб предмети фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳамчун фанни таълимӣ ба чор гурӯҳ тақсим намуда, асоснок карда шудааст, ки мувофиқ ба талаботи дастури таълимӣ ва объектҳои тадқиқи он мебошад.

Муаллиф боби сеюмро ба давраҳои таърихии инкишофи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар мамлакат бахшида, ба хонанда дар бораи таърихи пайдоиши фаъолияти ҷустучӯӣ (сыск) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумоти саҳеҳ додааст. Аз ҷумла, қайд кардааст, ки дар давраи қадим мутафаккирон ва шахсиятҳои барҷастаи халқи тоҷик дар нигоҳдории давлатдорӣ ва ҳокимият ба фаъолияти махфӣ (разведка, зиддиразведкавӣ, агентурӣ) аҳамияти махсус меоданд. Дар қатори мақомоти ҳокимияти давлатӣ усулҳои алоҳида ва шаклҳои қатори ҷустучӯӣ ҷиҳати ошкорсозӣ ва ҷазодиҳии вайронкунандагони тартибот васеъ истифода мешуданд. Дар даврони ҳукмронии Султон Маҳмуди Ғазнавӣ, ҳатто мансабдорони махсус буданд, ки вазифаҳои онҳо аз гирд овардани маълумот дар бораи вазъи дохилӣ, ҳаракатҳо ва ҳолатҳои роҳбарон иборат буд. Ў барои назорати ҳатто аъмоли писарони худ низ шахсонини махфиро вобаста карда буд.

Дар боби 4 асосҳои ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва рушди он, инчунин мафҳумҳои асосии фаъолияти мазкур оммафаҳм баён ёфтаанд, ки дар давлати демократӣ ва ҳуқуқбунёд арзиши муҳим мебошад. Зеро асосҳои ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ - ҷустучӯӣ маҷмӯи санадҳои меъёрии ҳуқуқие мебошанд, ки муносибатҳои ҷамъиятиро вобаста ба фаъолияти мазкур ба танзим мебароранд. Ва муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки бо санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба танзим дароварда мешаванд, устувор ва доимоамалкунанда буда, риоя ва таъмини онҳо аз ҷониби давлат қафолат дода шудааст ва субъектоне муносибатҳои ҳуқуқӣ вазифадоранд онҳоро бечунучаро иҷро намоянд.

Боби 5 ба субъектоне фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бахшида шуда, дар он мутобиқи қонунгузори ҷумҳурӣ дар бораи мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ваколатҳо ва шахсонини мансабдори онҳо, инчунин роҳҳои иштироки шаҳрвандон, ташкилотҳои байналмилалӣ ва байнидавлатӣ дар фаъолияти мазкур маълумот дода мешавад.

Дар қисми дуюми китоб мутобиқи муқаррароти қонунгузори мамлакат самтҳои муҳимтарини фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ муайян карда, дар боби шашуми он мафҳуми ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, аз ҷумла намудҳои махсуси онҳо ва хусусиятҳои гузаронидани онҳо тафсир карда шудаанд.

Бо тадқиқи масъалаи мазкур муаллиф тавонистааст асоснок кунанд, ки ҷораҳои оперативӣ-чустучӯӣ амалҳои аз тарафи субъектҳои ваколатдор иҷрошавандае мебошанд, ки аз ҷиҳати ташкилӣ ба низом дароварда шудаанд, муташаккилу мақсаднок бу-

да, барои иҷрои вазифаҳои мушаххаси оперативӣ чихати мубориза бар зидди ҷинояткорӣ пешбинӣ гардида, махфию ошкоро ва меъёран танзимгардида мебошанд, бо истифодаи усул ва воситаҳои махсус амалӣ мегарданд, маҳдудиятҳои тартиботӣ, тактикӣ, макониву замонӣ доранд, вайрон намудани ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, манфиатҳои ҷамъияту давлат ва муносибати таваккалии бепояро истисно менамоянд.

Дар боби ҳафтуми китоб дар бораи намудҳо ва тартиби гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ маълумот дода, бо истифода аз таҷрибаи назариявӣ касбӣ ва асосноккунӣ боэътимод онҳо мувофиқи таъиноташон ба гурӯҳҳо тақсим карда шудаанд, ки азбаркунӣ мавзӯро хеле содда мегардонад. Аз ҷумла, ба гурӯҳи аввал ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки ҳуқуқ ва озодиҳои конститусионӣ инсон ва шаҳрвандро маҳдуд мекунанд, мансуб доништа шуда, ба ин гурӯҳ муоинаи оперативии манзил, назорати оперативии муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигар, гӯш кардани гуфтугӯҳои телефонӣ ва сабти онҳо, гирифтани иттилоот аз каналҳои техникии алоқа дохил карда шудаанд, ки мутобиқ ба муқаррароти Конститутсия ва дигар санадҳои қонунгузори мамлакат мебошад.

Ба гурӯҳи дуюм ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ дохил карда шудаанд, ки бо иҷзати роҳбари мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ гузаронида мешаванд. Ба ин гурӯҳ, харидорӣ оперативӣ, санҷиши оперативӣ, воридсозии оперативӣ, таҳвили назоратшаванда, эксперименти оперативӣ ва таъсиси шахси ҳуқуқӣ мансуб доништа шудаанд, ки мувофиқ ба таъинот ва мақсади гузаронидани ҳар яке аз онҳо мебошад.

Пурсиши оперативӣ, ҷамъоварии маълумот, ҷамъоварии оперативии намунаҳо барои таҳқиқи муқоисавӣ, чустучӯӣ шахсӣ, таҳқиқи оперативии ашё, ҳуччатҳо ва объектҳои дигар, мушоҳидаи оперативӣ, ҳаммонандкунӣ оперативии шахсият ва объектҳои дигар, муоинаи оперативии биноҳо, ҳучраҳо, иншоот, қитъаҳои маҳал ва воситаҳои нақлиёт (ғайр аз манзили истиқоматӣ) ба гурӯҳи алоҳидаи сеюм ҷудо карда, «ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки бо ташаббуси корманди оперативӣ гузаронида мешаванд» номгузорӣ шудааст, ки моҳияти онҳоро пурра фарогир мебошад. Зеро ҷорабиниҳои мазкур бо ташаббус ва бевосита аз ҷониби ҳуди корманди оперативӣ бо мақсади амалигардонии фаъолияти оперативӣ - чустучӯӣ мустақилона ташкил ва гузаронида мешаванд.

Боби 8 ба натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бахшида шуда, дар он таърихи батанзимдарории меъёри истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, истифодабарии онҳо дар муҳофизати ҷиноятӣ, тартиби пешниҳод намудан, баррасии онҳо аз ҷониби прокурор ва суд то оғоз ва баъд аз оғози парвандаи ҷиноятӣ дақиқ гардонида шудаанд, ки қабл аз ҳама барои мутахассисони ҷавони соҳа аҳамияти махсус дорад. Зеро амалигардонии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бе истифодаи натиҷаи он, танҳо сарфи беҳудаи меҳнати мушкилу пурмашаққат ва маблағи давлатӣ буда, риоя нагардидани тартиби муайяншуда далелҳои бо ин фаъолият ҷамъовардашударо барбод медиҳад. Аз ин лиҳоз, муаллиф шахсеро, ки ба фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ваколатдор аст, дуруст огоҳ менамояд, ки хангоми тайёр намудан ва барасмиятдарории натиҷаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ки ба мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокурор, суд ва ё судья пешниҳод карда мешавад, ҳатман ҷораҳои зарурӣ оид ба муҳофизат ва мукаммалии маводи пешниҳодшаванда андешад.

Аз ҳама муҳим он аст, ки муаллиф ба масъалаҳои мусоидати шаҳрвандон ба мақомоти оперативӣ-чустучӯӣ боби алоҳидаро (Боби 9) бахшида, дар он намудҳои мусоидати шаҳрвандон ба ин фаъолият ва самтҳои асосии истифодаи шаҳрвандонро дар амалигардонии фаъолияти мазкур манзури хонанда намудааст.

Ҳамзамон дар ҳамин боб муқаррароти қонунгузори мамлакат дар самти ҷимояи иҷтимоӣ ва ҳуқуқии шаҳрвандони ба мақомоти оперативӣ-чустучӯӣ мусоидаткунанда

тафсир карда шудаанд, ки яке аз роҳҳои мақсадноки ҷалби аҳолии мамлакат барои ҳамкорӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқи кишвар дар мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва пешгирии он мебошад. Дар радифи ин муаллиф асоснок қайд намудааст, ки шахсоне, ки ба мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мусоидат менамоянд, мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ва дигар санадҳои қонунгузори мамлакат зери Ҳимояи давлат қарор доранд. Мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ - чустучӯӣ ӯҳдадоранд, ки барои таъмини амният ва маҳфуз доштани молу мулки шахсони ба онҳо мусоидаткунанда ва ҳамчунин ҳешовандони онҳо аз таҷовузҳои ҷиноятӣ бо тартиби муқарраркардаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат намоянд.

Боби 10 ба ҳифзи сирри давлатӣ дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бахшида шуда, вобаста ба мафҳумҳои асосии сирри давлатӣ дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва танзими онҳо бо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии ҷумҳурӣ маълумот дода шудааст. Қайд гардидааст, ки сирри давлатӣ дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ моҳияти хоса дошта, ба сифатнокии ҳифзи он ва самаранокии натиҷаҳои ба дастовардашуда ҳангоми иҷрои вазифаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ вобастагии калон дорад. Зеро сирри давлатӣ маълумоти соҳаи мудофия, иқтисодиёт, робитаҳои хориҷӣ, амнияти давлатӣ ва ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ буда, аз тарафи давлат ҳифз мегардад ва паҳн кардани он метавонад ба амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон зарар расонад.

Муаллиф ба профилактикаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ боби махсусро (Боби 11) бахшида, дар он намудҳои профилактикаи оперативӣ-чустучӯӣ ва тартиби гузаронидани онҳо, инчунин ташкил ва амалӣ намудани амалиётҳои маҷмӯӣ ва махсуси оперативӣ-профилактикиро овардааст. Ва ба хулосаи асоснок омадааст, ки профилактикаи оперативӣ-чустучӯӣ иборат аз таъсиррасонии саривақтӣ ба ҷинояткор ва вазъи ҷинояткорӣ аз тарафи мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар доираи салоҳият ва ваколатҳои худ бо роҳи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣи ошкоро ва ғайриошкорои дорои хусусияти чустучӯӣ, кофтуковӣ, санчишӣ ва безаргардонӣ бо мақсади ҳар чи зудтар муайян намудани шахсе, ки хоҳиши содир кардани ҷиноятро дорад ва таъсири мусбӣ расонидан ба ӯ, инчунин аз муайян намудани таҳдидҳо (хатарҳо) нисбати ҷабрдидагони ҷиноят, таъмини Ҳимояи онҳо, сабаб ва шароити сар задани ҷиноят ва бартараф намудани он мебошад.

Бо мақсади таъсирбахш ва самаранок амалӣ намудани мубориза бар зидди ҷинояткорӣ чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ дар якҷоягӣ бо дигар чораҳои дар қонунгузорӣ пешбинишуда истифода бурда мешаванд, ки онҳо дар таҷрибаи мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ амалиётҳои маҷмӯӣ ва мақсаднокии оперативӣ-профилактикӣ номида шудаанд.

Қисми сеюми китоб ба воситаҳои, ки дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ истифода мешаванд, бахшида шуда, дар боби 12 дар бораи техникаи махсуси фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, аз ҷумла асоснокӣ ва танзими меъёрии ҳуқуқии истифодаи техникаи махсус дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, инчунин мафҳум, таъинот ва таснифи (классификатсия) техникаи махсус ва баамалбарории натиҷаҳои истифодабарии он дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ маълумот дода шудааст.

Муаллиф дуруст хулоса намудааст, ки техникаи махсус барои мақомоти оперативӣ-чустучӯӣ дар бисёр ҳолатҳо воситаи ягонаи ҷамъоварии маълумоти зарурӣ дар бораи фаъолияти гурӯҳҳои муташаккили ҷинояткор мебошад.

Дар боби 13 манбаи иттилоотии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мавриди таҳлили ҳамачониба қарор дода, асоснок қайд карда шудааст, ки баҳисобгириҳои махсуси Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон манбаи иттилоотии аввалиндараҷаву муҳим ва бебаҳои мақомоти салоҳиятдори ҷумҳурӣ вобаста ба амалигардонии фаъолияти мазкур мебошад.

Ба истифодаи сағҳои хизматӣ ва дигар воситаҳо дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ боби 14 китоб бахшида шуда, дар он дар бораи асосҳои ҳуқуқӣ ва тартиби истифодаи сағҳои хизматӣ ва дигар воситаҳои дар ихтиёри мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ қароргирифта, аз ҷумла воситаҳои манъкунандаи нақлиёт, таппончаи барқафкан (электрошок), дастбанд, гази ашқовар, тири резинӣ ва монанди онҳо маълумоти мушаххас дода шудааст.

Қисми чоруми китоб, ки иборат аз боби 15 мебошад, пурра ба вазифаҳои назоратӣ ва назоратбарии мақомоти давлатӣ ва маблағгузори фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бахшида шуда, дар он масъалаҳои назоратбарии ҳокимияти давлатӣ, идоравӣ, молиявӣ ва прокурорӣ нисбати фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мавриди тадқиқи ҷамаҷониба қарор дода шудаанд. Инчунин оид ба беҳтар гардонидани кор дар самтҳои мазкур, пешниҳодҳои мушаххасу ҷолиби тадқиқ ба миён гузошта шудаанд, ки шаҳодати идома гирифтани омӯзиши мавзӯ аз ҷониби муаллиф мебошад.

Ба китоб замима намудани намунаи ҳуҷҷатҳои оперативӣ-хизматӣ, тавре ки дар ибтидо қайд гардид, онро боз ҳам пурра ва пурарзиш мегардонад.

Дар баробари ҳолатҳои зикргардида, дар маводи мавриди тақриз баъзе ноаниқиҳо ва ҳолатҳои баҳсие ҷой доранд, ки онҳо қимати назариявӣ ва амалии китоби дарсии аввалини фарогирандаи тамоми самтҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро паст намегардонанд, балки дар хонанда завқи омӯзиши масъаларо пайдо менамоянд.

Китоб бо забони илмӣ бо истифода аз назария ва таҷрибаи мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯии ҷумҳурӣ оммафаҳму равон навишта шуда, метавонад китоби рӯимизии омӯзгорон, аспирантҳо, донишҷӯён, курсантону шунавандагони муассисаҳои таълимии мақомоти ҳифзи ҳуқуқи мамлакат, кормандони хизматҳои оперативӣ-чустучӯии онҳо, мақомоти махсуси мубориза бо ҷинояткорӣ, таҳқиқбарандагон, муфаттишон, прокурорҳо ва судяҳо гардад.

Дар маҷмӯъ, китоб ҳам аз нуқтаи назари илмӣ ва ҳам амалия муҳим ва қобили дастгирии пурраву ҷамаҷониба мебошад.



ПАЗИРОЙИ МЕҲМОНОН

аз чониби Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ,
Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия РАҲИМОВ
РАМАЗОН ҲАМРОЕВИЧ

Меҳмонони азиз ва ҳамкасбони гиромӣ!

Ташрифи Шуморо ба маҷлисоҳои Вазорати корҳои дохилӣ хайрамақдам меғоям. Қаблан Шуморо бо фарорасии чашни Наврӯзи байналмилал ва баҳори фархундапай, ки имрӯз меҳмони сарзамини мо гардидааст, муборақбод мекунам.

Боварӣ дорам Шумо бо иштироки худ, дар баргузориҳои ин Конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ, ки ба мавзӯи «Проблемаҳои муҳими фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ ва нақши он дар таҳкими ҳуқуқи инсон», бахшида шудааст ва бори аввал дар ҷумҳурӣ дар байни сохторҳои ҳифзи ҳуқуқ доир мегардад, саҳми арзанда гузошта, бо андешаву муҳокимаронии худ дар ҳалли бисёр масъалаву проблемаҳои ҷойдошта мусоидат мекунад.

Дар Конференсияи илмӣ намояндаҳои Маҷлиси Олӣ ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, сафирони як қатор давлатҳои хориҷӣ, олимони муассисаҳои таҳсилоти Олии политсияи Федератсияи Россия, роҳбарон ва намояндагони судҳо, прокуратура, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Вазорати мудофия, Агентии мубориза бо коррупсия, Хадамоти гумрук, Саридораи сирри давлатӣ, Агентии назорати маводи нашъаовар, Вазорати маориф, мактабҳои Олии кишвар, кормандони оперативии Вазорати корҳои дохилӣ, муфаттишон, адвокатҳо ва ҳуқуқшиносони варзида ширкатдоранд.

Мавзӯе, ки имрӯз дар Конференсияи илмӣ баррасӣ мегардад, ҳаматарафа муҳим, муфид ва рӯзмарра буда, дар фаъолияти ҳамарӯзаи кормандони ҳифзи ҳуқуқ дучор мешавад.

Мақсад аз даъват ва иштироки Шумо меҳмонони азиз дар ин Конференсия, дастаҷамъона масъалагузорӣ намудани проблемаҳои вобаста ба фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ мебошад, ки мову Шуморо ба ташвиш овардааст.

Барои сохторҳои даъватшуда, ки дар самти мубориза бо ҷинояткорӣ ва таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ масъулияти асосиро бар дӯш доранд, фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ самти муҳими хизмати онҳо ба шумор рафта, дар баробари ошкор сохтани амалу кирдорҳои ҷинояткорона, инчунин риояи ҳуқуқи инсонро тақозо мекунад.

Мақсади мавзӯи муҳокимашаванда, ин дуруст дарк намудани моҳияти фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ мебошад, ки ҳангоми дар амал тадбиқ кардани он мо бо бисёр душвориҳо рӯ ба рӯ мешавем.

Аз ин лиҳоз, Шумо меҳмонони олиқадр, намояндагону роҳбарони аввали мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, олимону ҳуқуқшиносони шинохта ва маҳсусан, намояндаҳои сафоратхонаҳои давлатҳои хориҷӣ, ташкилотҳои байналмилалиро хайрамақдам гуфта, дар кори конференсияи илмӣ ба Шумо барор меҳоям.



ПРЕЗЕНТАТСИЯИ КИТОБИ ДАРСИИ «ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ» (ҚИСМИ УМУМИ)

Розиқзода Абдулҳакими Шералӣ –
сардори Академияи ВКД
Ҷумҳурии Тоҷикистон,
доктори илмҳои таърих,
генерал-майори милитсия

*Мӯхтарам меҳмонон,
ҳамкасбони азиз*

Тӯли солҳои истиклолият омилҳои ба вучуд оварда шудаанд, ки аз воқеияти давлати ҳуқуқбунёд ва демократӣ дар Тоҷикистон гувоҳӣ медиҳанд. Раванди ислоҳоти ҳуқуқӣ тамоми паҳлӯҳои зиндагии ҷомеа ро фаро гирифт ва роҳро ба самтҳои инкишоф муайян карда шудаанд. Ин гуфтаҳо, аз ҷумла, ба самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ низ дахл дорад. Аз ин ҷост, ки яке аз самтҳои асосии соҳаи ҳуқуқи муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон ин фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба шумор меравад.

Давраи нави инкишофи назария ва амалияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯии ватанӣ аз соли 1993 баъди қабул шудани Қонуни аввалин «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» оғоз гардидааст. Алҳол ҳуқуқи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ташаккул ёфта, он ба соҳаи мустақили ҳуқуқ табдил ёфтааст ва ба ин ҳайс шинохта шуда, дорои заминаи пурраи ҳуқуқӣ гардидааст.

Вобаста ба назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва таъмини илмии чунин фаъолият ҳиссаи олимони ватанӣ ҷолиби диққат мебошад. Ба ҳайси яке аз онҳо Вазири феълӣи қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзоди илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия Раҳимов Рамазон Ҷамроевич дохил мешавад.

Раҳимов Рамазон Ҷамроевич солҳои зиёдест, ки дар самти фаъолияти оперативӣ натавонанд амалан қор кардааст, балки дар ин ҷода қорҳои зиёди илмӣ-тадқиқотӣ ва илмӣ-методӣ низ мебарад. Зиёда аз 60 китобҳо, мақолаҳои илмӣ, дастурҳои методӣ-таълимӣ он қас дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз ҷоп баромадаанд, ҷунунҷӣ:

1. Отмывание денег и правовые аспекты борьбы с легализацией незаконных доходов. Душанбе. 1999. 78 с.;
2. Комментарий к преступлениям в сфере экономики. Душанбе. 2001. 270 с.;
3. Тафсир ба Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе: «Глобус», 2006. 860 с. (дар ҳаммуаллифӣ);
4. Ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ. Душанбе. 2010. 184 с.;
5. История возникновения и развития сыскной (оперативно-розыскной) деятельности в Таджикистане. Душанбе. 2010. 92 с.;
6. Асосҳои ҳуқуқи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Душанбе: «Ирфон», 2010. 30 с.;
7. Тестҳо ва масъалаҳо аз фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Душанбе: «Ирфон», 2010. 88 с.;
8. Назорати фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Душанбе: «Ирфон», 2010. 40 с.;
9. Техникаи махсуси фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Дастури таълимӣ-методӣ. Душанбе, 2011, 28 с.;

10. Мусоидати шахрвандон ба мақомоти оперативӣ-чустучӯӣ. Дастури таълимӣ-методӣ. Душанбе, 2011, 41 с.;
11. Ҳифзи сирри давлатӣ дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Дастури таълимӣ-методӣ. Душанбе, 2011, 34 с.;
12. Манбаҳои иттилоотии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Дастури таълимӣ-методӣ. Душанбе, 2011, 38 с.;
13. Профилактикаи оперативӣ-чустучӯӣ. Дастури таълимӣ-методӣ. Душанбе, 2011, 25 с.;
14. Тестҳо ва масъалаҳо аз фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ. Дастури таълимӣ-методӣ. Нашри 2. Душанбе, 2011, 108 с. ва ғайра, ки аз тарафи мутахассисони дохиливу хориҷӣ баҳои баланд гирифтаанд.

Ӯ ҳамчун мутахассиси соҳибтаҷриба дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ натавонанд дар дохили ҷумҳурӣ, балки берун аз он низ эътироф гаштааст ва мунтазам дар маҷаллаҳои кишварҳои хориҷӣ дастовардҳои илмӣ худро ба ҷоп мерасонад.

Аз ҷумла, ӯ дар яке аз маҷаллаи бонуфузи микёси мамлакатҳои ИДМ «Съшик» (ш.Москва), ки дар он масъалаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ таҳлилу баррасӣ мегарданд, доимо мақолаҳои илмӣ бахшида ба тақмили қонунгузори фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, тарзу усулҳои муосири мубориза бо ҷинояткории трансмиллӣ, профилактикаи оперативӣ-чустучӯӣ ва ғайра нашр менамояд.

Мавриди тазаққур аст, ки ин маҷалла ба Феҳристи нашрияҳои Комиссияи Олии Аттестатсионии Федератсияи Россия шомил аст, ки ин ҳолат аз обрӯю эътиборнокии он шаҳодат медиҳад. Ҳамзамон, Рамазон Ҳамроевич аз соли 2010 инҷониб, яъне, аз давраи муовини аввали вазири қорҳои дохилӣ буданашон, аъзои ҳайати таҳририяи ҳамин маҷалла низ мебошанд.

Имрӯз бошад, тамоми қормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва баҳусус, қормандони оперативӣ, омӯзгорону шунавандагон, қорсантони Академияи ВКД ва ҳамчунин, донишҷӯёни риштаҳои ҳуқуқии мақотиби олии кишвар дар арафаи таҷлили ҷашни Наврӯзи байналмилалӣ соҳиби тӯҳфаи хуби Наврӯзӣ гардиданд. Ин тӯҳфаи Наврӯзӣ – китоби дарсӣ аз фанни «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» мебошад, ки аз ҷониби Раҳимов Р.Ҳ. пешкаш гардидааст.

Китоби дарсии таълифнамудаи ӯ, ки имрӯз ба дасти қорандагон расидааст, натиҷаи заҳматҳои бисёрсолаи муаллиф буда, аз 4 қисм, 15 боб ва 595 саҳифа иборат мебошад.

Қорси таълимии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» аҳамияти қалони илмӣ-амалӣ дошта, барои беҳтар намудани тайёрии қасбии мутахассисони соҳаи ҳуқуқшиносӣ ниғаронида шудааст. Диққати маҳсус дар он ба таъмини меъёрӣ-ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дода шуда, илова бар ин, на танҳо меъёрҳои қонунгузори муроғиавии ҷиноятӣ ва оперативӣ-чустучӯӣ, балки инчунин, меъёрҳои соҳаҳои дигари ҳуқуқ, ки бевосита ба қамин мавзӯю муносибат доранд, таҳлил қарда шудаанд.

Ҳамзамон, дар китоби мазқур муқаррароти санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқро ба танзим меқароранд, аз ҷумла, Қонвенсияҳои Созмони Миллалӣ Муттаҳид, Иттиҳоди Давлатҳои Муствақил ва дигар созмонҳои байналмилалӣ (Интерпол, Европол, Иттиҳоди Европа) васеъ истифода шудаанд, ки дар онҳо асос ва тартиби амалигардонии вазифаҳои ҳифзи ҳуқуқ бо назардошти таъмини ҳуқуқу озиқиҳои инсон ва шахрванд пешбинӣ шудаанд.

Бояд таъкид намуд, ки ин китоб барои таҳкими базаи ҳуқуқии амалигардонии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, риояи ҳуқуқу озиқиҳои инсон ва шахрванд, пешгирии шиканча, соҳтакорӣ, амалҳои қоррупсионӣ, мубориза бар зидди қардиши қайриқонунии воситаҳои нашъадор ва ғайра мусоидат менамояд.

Дар китоб ҳамаи масъалаҳое, ки бо моҳияти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ба-танзимдарории ҳуқуқии муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки вобаста ба содир намудани ҷинойт ва ба таври пинҳонӣ муайян намудан ва кушодани он алоқаманд аст, баррасӣ шудаанд.

Таҷрибаи баамалбарории қонуният дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, тарзу усули ҷамъоварии маълумот ва далел ҳангоми гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ва дар рафти он тартиб додани ҳуҷҷатҳои лозимӣ, пешкашномаи онҳо барои муҳофизати ҷинойтӣ ва шакли истифодабарии онҳо барои исботкунӣ бо парвандаи ҷинойтӣ аз муҳимтарин масъалаҳои баррасигардида дар ин китоби дарсӣ мебошад.

Ғайр аз ин, қобили зикр аст, ки дар охири китоб намунаҳои ҳуҷҷатҳои оперативӣ-чустучӯӣ, шарҳи мухтасари истилоҳоти оперативӣ-чустучӯӣ, инчунин, асосҳои ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ҳамчунин замима ва рӯйхати муфассали сарчашмаҳои адабиёти истифодашуда оварда шудааст, ки он бешубҳа қимати илмии китобро афзун намудааст.

Воқеан, ба ҷоп расидани ин китоб хеле саривақтӣ буда, аҳамияти калони илмӣ-таълимӣ ва амалӣ дорад, зеро то имрӯз доир ба таълими фанни «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» китоби дарсӣ бо забони тоҷикӣ мавҷуд набуд ва аз ин ҷиҳат ҳам устодон ва ҳам шогирдон дар Академия ва дигар макотиби олии кишвар ба мушкилоти зиёд рӯ ба рӯ мегаштанд. Аз тарафи дигар, китобҳои то ин вақт мавҷудбуда ҳама бо забони русӣ ва бо назардошти заминаи ҳуқуқии Россия иншо гардидаанд, ки устодони мо аз он бо душворӣ истифода менамоянд.

Хушбахтона, ин китоб дар асоси қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин самт ва бо назардошти шароити хусусиятҳо ва таҷрибаи Тоҷикистон иншо гардида, як навъ ҷамъбасти донишҳои назариявӣ илмӣ ва амалигардонии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар кишварамон мебошад.

Маваде, ки дар китоби мазкур оварда шудааст, барои ноил шудан ба мақсадҳои зерин мусоидат мерасонанд:

- ташаккули дониш доир ба курси таълимии мазкур;
- соҳиби малака шудан оид ба истифода бурдани муқаррароти назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар мубориза бо ҷинойткорӣ;
- ба таври самаранок истифода бурдани имкониятҳои оперативӣ-чустучӯӣ дар самти огоҳонидан ва кушодани ҷинойтҳо бо назардошти таҷрибаи мусбии қори мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ.

Забони китоб хеле раван ва оммафаҳм буда, барои дарки он ягон мушкилие ҷой надорад. Гумон мекунам, ки ин китоб дар ҳақиқат китоби рӯимизии ҳар як қорамандони оперативӣ гардида, барои муфаттишон, судяҳо, прокурорҳо, адвокатҳо, омӯзгорон, адъюнкту аспирантон, донишҷӯён ва ҳамаи шахрвандоне, ки бо ин самт шавқу рағбат доранд, низ муфид мебошад.

Бо назардошти ин ҳолатҳо Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи Қарори Мушовараи худ таҳти № 25/32 аз 29 декабри с.2011 «Дар бораи нашри китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ (Қисми умумӣ)» барои донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии китоби мазкурро ба сифати китоби дарсӣ барои донишҷӯёни ҳамаи муассисаҳои таҳсилоти олии ҷумҳурӣ тавсия намуд.

Албатта, ин китоби дарсӣ кӯшиши аввалин ҳисоб мешавад ва умед аст, ки мутахассисон фикру мулоҳизаҳои ҳолисонаи хешро иброз медоранд ва муаллиф дар нашрҳои баъдинаи он ин фикру дархостҳоро ба инобат хоҳад гирифт.

ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО

**САЛЬНИКОВ ВИКТОР ПЕТРОВИЧ –
доктор юридических наук,
профессор, Заслуженный деятель
науки Российской Федерации,
генерал-лейтенант полиции**

*Уважаемый господин министр,
уважаемые коллеги, дорогие друзья*

Для меня большая честь принимать участие в таком солидном научном форуме, как презентация книги - учебника по «Оперативно-розыскной деятельности» и обсуждения такой важной темы - обеспечение прав человека, гражданина в сфере оперативно-розыскной деятельности.

Надо сказать, что мне очень импонирует то, что эта конференция и эта презентация проводится в здании Министерства внутренних дел Таджикистана и инициатором этой конференции, а так же автором учебника является учёный, кандидат юридических наук, Заслуженный юрист Таджикистана Рахимов Рамазон Хамроевич.

Мы хорошо знаем в России этого человека и как министра и в первую очередь, как человека, который на протяжении многих лет, я бы даже сказал, десятилетий занимается важной проблемой - правовой регламентацией оперативно-розыскной деятельности.

Его работы, учебники, книги, научные статьи, монографии хорошо известны. Он анализирует различные аспекты оперативно розыскной деятельности, есть книга, которая посвящена оперативно-розыскным мероприятиям, есть работы, в которых он рассматривает тактику оперативно-розыскной деятельности, есть книги. Есть также книги, которые посвящены проблемам обеспечения миграционных процессов в республике с помощью оперативно-розыскных мероприятий и многие другие.

Конечно, такое внимательное и очень результативное исследование этих проблем стало возможным благодаря тому, что Рамазон Хамроевич это тот человек, который на протяжении многих лет, десятилетий, тридцать лет почти занимается именно оперативно-розыскной деятельностью, начиная с инспектора ОБХСС. Работая в различных подразделениях по борьбе с экономическими преступлениями, он имел возможность сам лично проводить оперативно-розыскные мероприятия, своей головой планировать все мероприятия, которые были необходимы для решения очень важных и серьёзных проблем.

Мне очень импонирует та ситуация что люди занимающиеся практической деятельностью, правоохранительной деятельностью, оперативно-розыскной как в данном случае деятельностью занимаются исследованием научных проблем. С моей точки зрения наиболее эффективна научные проблемы могут быть реализованы благодаря именно практическим работникам, тем лицам, которые сами занимаются этой деятельностью, и то обстоятельство что в системе МВД именно министр внутренних дел поднимает такую важную проблему и исследует его в научном плане. Мне кажется, что это знамение нового времени. Вряд ли можно было бы представить несколько лет назад эту ситуацию.

Я сам прослужил в системе МВД свыше 40 лет, и сам занимался оперативно-розыскной деятельностью и понимаю какие цели и задачи в свое время ставились перед оперативными работниками, и мы перед собой ставили, проводя те или иные оперативно-розыскные мероприятия. Следует признать, что в те времена конечно ни о каких правах человека мы раньше не думали. Это было за пределами нашей практической деятельности и сейчас мы эти вопросы обсуждаем в научном плане и эти вопросы ставятся в практической плоскости, и если возникает ситуация когда в процессе оперативно-розыскной деятельности нарушаются права, законные интересы граждан, то этому придается очень пристальное внимание, это выносится на обозрение всей общественности.

Такое возможно именно в условиях гражданского общества, правового государства. Я вспоминаю, как несколько месяцев назад произошел вопиющий случай, когда в Санкт-Петербурге оперативные работники при проведении оперативно-розыскных мероприятий лишили жизни гражданина. Это стало обозрением для всей Питерской полиции, это стало известно в рамках руководства министерства внутренних дел. Были приняты очень серьезные организационные мероприятия, были освобождены от обязанности руководитель Главного управления Министерства внутренних дел по Санкт-Петербургу Ленинградской области, многие другие оперативные работники.

Несколько дней назад как вы знаете из прессы, вопиющий случай произошел в Татарстане, когда два оперативных работника и заместитель руководителя подразделения МВД по оперативной работе были привлечены к уголовной ответственности за то, что причинили такие увечья гражданину, от которых он скончался. Сейчас каждый случай нарушения прав и законных интересов граждан, в том числе в результате проведения оперативно-розыскной деятельности, становится предметом пристального внимания, изучения, и люди за это несут очень серьезную ответственность.

Поэтому теоретический анализ различных проблем оперативно-розыскной деятельности, безусловно, вызывает у каждого научный интерес. И очень приятно, что в условиях Республики Таджикистан по инициативе Министерства внутренних дел мы сегодня имеем возможность обсуждать вот эту очень сложную и совершенно необходимую проблему.

Вообще так сложилось, что Республика Таджикистан еще в раннее времена, можно сказать еще в прошлой жизни, всегда отличалась творческой инициативой, и люди которые здесь живут и трудятся, выделяются очень большими результатами научно-исследовательской деятельности и в том числе в сфере права. Я, выступая в Национальном университете Республики Таджикистан, вспоминал ситуацию, когда в Душанбе были изданы великолепные книги академиком Раджабовым Соли Ашуровичем, в частности учебник по Теории государства и права, подготовленные вместе с профессором Явичем Л.С., вместе с профессором Денисовым А.И. и т.д. Это те учебники, которые до сегодняшнего дня являются очень важными, ими пользуются не только в условиях государств СНГ, но далеко за пределами государств СНГ.

Я вспоминал профессора Ойгензихта В.А., который на протяжении многих лет работал в Национальном университете Республики Таджикистан. Здесь он издал великолепные книги, посвященные вопросам воли и волеизъявления, морали и права, риска в хозяйственной деятельности и т.п. Мне кажется, что наблюдается добрая и хорошая традиция, когда интересные инициативы, интересные мысли, интересные идеи и очень важные для практики правоохранительной деятельности воззрения создаются, мобилизуются и осваиваются здесь на этой благодатной земле. Мне кажется, что вот этот учебник, презентация которого сегодня проводится здесь в этом зале, и та проблема, которая мы сегодня намерены обсудить, является продолжением тех добрых и славных традиций, которые всегда отличали эту великолепную землю.

Я желаю участникам конференции плодотворной работы. Я уверен, что обсуждаемые сегодня важные и очень нужные проблемы по тематике конференции, как и этот учебник, которого мы сегодня обсуждаем, внесут существенный вклад в решении тех сложных и важных мировых проблем как обеспечение прав и законных интересов граждан.

Спасибо за внимание!



СУХАНИ ИФТИГОҲӢ

**РАҲИМОВ РАМАЗОН ҲАМРОЕВИЧ –
Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии
Тоҷикистон, номзоди илмҳои ҳуқуқ,
Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон,
генерал-лейтенанти милитсия**

*Мӯхтарам генералон, афсарон.
Мӯхтарам меҳмонони олиқадр*

Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, баробарӣ, демократия, қонун - арзишҳои бунёдии фардӣ ва умумиҷамъаӣ мебошанд, ки татбиқи воқеии онҳо танҳо дар давлати ҳуқуқбунёд имконпазир аст.

Дар ин чода Ҷумҳурии Тоҷикистон зина ба зина ба чунин шакли давлатдорӣ наздик шуда истодааст.

Тӯли солҳои истиқлолият омилҳои ба вучуд оварда шудаанд, ки аз воқеияти давлати ҳуқуқбунёд ва демократӣ дар Тоҷикистон гувоҳӣ медиҳанд. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1994 ва тағйири иловаҳои, ки ба он солҳои 1999 ва 2003 ворид карда шудаанд, табиати ҳуқуқӣ ва демокративу иҷтимоӣ доштани давлати моро ошкор мекунанд.

Зиёда аз ин, дар м.5 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон арзиши олии будани инсон ва ҳуқуқи озодиҳои он эътироф мешавад, ки ин шарт дар ҷомеаи мутамаддини ҷаҳони муосир муҳимтарин меъёри шиноختи давлати демократӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ ба шумор меравад. Хушбахтона, тӯли солҳои истиқлолият бо роҳнамоии бевоситаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон раванди ислоҳоти ҳуқуқӣ тамоми паҳлӯҳои зиндагии ҷомеаро фаро гирифт ва роҳро ба самтҳои инкишоф муайян карда шудаанд.

Алҳол дар ҷумҳурӣ соҳаеро ёфтани мушкил аст, ки оид ба вазъи ҳуқуқии он санади меъёрии ҳуқуқӣ қабул нашуда бошад. Ин гуфтаҳо, аз ҷумла, ба самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ (ФОҶ) низ дахл дорад. Аз ин ҷост, ки яке аз самтҳои асосии соҳаи ҳуқуқи муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон ин фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба шумор меравад.

Вобаста ба ин, алҳол ҳуқуқи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ташаккул ёфта, он ба соҳаи мустақили ҳуқуқ табдил ёфтааст ва ба ин ҳайс шинохта шуда, дорои заминаи пурраи ҳуқуқӣ гардидааст ва қадамҳои аввалини омӯзиши он дар шӯъбаҳои ҳуқуқшиносии мактабҳои Олии ва махсуси Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда шудааст.

Мутахассиси ояндаи самти ҳуқуқ (таҳқиқбарандагон, муфаттишон, прокуророн, судяҳо, адвокатҳо) бояд на танҳо дорои дониш доир ба танзими ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бошад, балки дар бораи асосҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, сохти ташкилию тактикий чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, таъиноти онҳо, тарзҳо ва роҳҳои асосии гузаронидани онҳо, тартиби ҳуҷҷатноккунии натиҷаҳои бадастовардашуда, пешниҳод намудани онҳо ба муфаттиш, прокурор, судя, истифода бурдани онҳо дар муруфияи судии ҷиноятӣ ва ғайра дониш дошта бошанд.

Аз ин лиҳоз, омӯзиши фанни таълимии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар тамоми муассисаҳои ҳуқуқии кишвар зарур мебошад. Қайд кардан бамаврид аст, ки чунин фанни таълимӣ дар тамоми муассисаҳои таҳсилоти олии ҳуқуқии мамлакатҳои

ИДМ омӯзонида мешавад. Курси таълимии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» аҳамияти калони илмӣ-амалӣ дошта, барои беҳтар намудани тайёрии касбии мутахассисони соҳаи ҳуқуқшиносӣ нигаронида шудааст.

Маҳз барои амалӣ гардонидани ин самти фаъолият аз ҷониби мо китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» (Қисми умумӣ) омода карда шуд, ки ҷабҳаҳои умумии ин намуди фаъолияти ҳуқуқиро фарогир буда, барои таълим додан дар муассисаҳои олии таълимӣ ва миёнаи махсуси мақомоти дахлдор пешкаш мегардад. Китоби мазкур ба омӯзгорон, аспирантҳою адъюнктон, донишҷӯён, курсантону шунавандагон ва ба кормандони оперативӣ, муфаттишон, прокурорҳо, судяҳо ва химоятчиҳо, инчунин шаҳрвандон бахшида шудааст.

Оид ба илми оперативӣ-чустучӯии ватанӣ қайд карда гузаштан лозим аст, ки солҳои охир асосҳои концептуалии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бунёд карда шудааст ва конференсияи мазкур нахустин падида ва яке аз иқдомҳои нек дар ин самт мебошад.

Шоёни диққат аст, ки аввалин бор дар ҷунин сатҳи баланд баргузор гардидани ин хел анҷуман дар фазои ҳуқуқии ватанӣ воқеаи фараҳбахш ба шумор рафта, дорои аҳамияти калони илмию амалӣ мебошад. Ҷунин иқдоми ташаббускоронаи олимон ва кормандони амалии ВКД дар ҳамкорӣ бо вакилони Парламенти ҷумҳурӣ, судяҳои Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқи ҷумҳурӣ, мутахассисони соҳаи истилоҳоти забон шоёни таҳсин аст. Зеро итминони комил дорем, ки имрӯз ақидаҳои арзишноки илми фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва таҷрибаи ҷойдоштаи судию тафтишотии мамлакат, ки пур аз ихтилофу зиддият мебошад, дар ҳаҷми пурра шарҳи қонунии худро меёбад.

Аз ҷумла, ҷунин нофаҳмиҳо ҳангоми амалигардонии баъзе намудҳои чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ва пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокурор, суд, судя ба назар мерасад.

Масалан, бо мақсади таъмин намудани амнияти иштирокчиёни фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ қонунгузори оперативӣ-чустучӯӣ бо назардошти муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» муқаррар намудааст, ки натиҷаҳои дар рафти ФОҶ бадастовардашуда на ҳама вақт ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд (судя) пешниҳод карда мешаванд. Аз ҷумла, натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар ҳолатҳои зерин пешниҳод карда намешаванд:

а) ҳангоми ғайриимкон будани таъмини амнияти субъектони (иштирокчиёни) фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, бинобар пешниҳод гардидан ва истифода бурдани натиҷаҳои он дар муҳофизатии ҷиноятӣ;

б) агар истифодаи онҳо дар муҳофизатии ҷиноятӣ имконияти ифшо гардидани маълумот дар бораи шахсони ба гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятӣ воридкардашуда, дар бораи кормандони штатии ғайриошқори мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва дар бораи шахсони ба онҳо ба таври пинҳонӣ мусоидаткунандаро ба миён оварад.

Риоя накардани талаботи дар боло зикршуда, сабаби зерин хатар гузоштани ҳаёт ва саломатии субъектони фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мегардад, ки ин боиси ба ҷавобгарӣ кашидани шахсони мансабдор мегардад.

Агар талаботи зикргардида риоя нагардад, пас, аз як тараф, ин боиси рӯҳафтаи гардидани иштирокчиёни ФОҶ гардида, аз тарафи дигар, нобоварии одамонро ба ҳокимияти давлатӣ ва қонунҳои он, ниҳоят, нигилизми ҳуқуқиро дар ҷомеа вусъат бахшида, сабаби афзоиши ҷиноят (на пешгирии он) мегардад.

Дар назарияи илмӣ тасаввурот дар бораи мафҳуми фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба қадри кофӣ аз тарафи асосгуздорон ва пайравони онҳо асоснок ва таҳия карда шудааст. Дар ин ҷода бояд қайд намуд, ки дар шароити имрӯзаи тамаддуни ҷаҳонӣ аз

усулҳои кӯхнаи ғайриқонунии чамъоварии далел ва исботкунӣ бо роҳи «калтакзанӣ», «муштзанӣ», «таҳдид» ва «қасамфармоӣ» бояд даст кашид ва роҳҳои нави муосирро бо истифодаи меъёрҳои қонун ва воситаҳои техникии ҳозиразамон ва махсусан, дар давраи зиёдшавии таҳдидҳои нави ҷаҳонӣ, ба монанди терроризм, экстремизм, муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор ва яроқ омӯхта бароём ва ҳаматарафа истифода намоем.

Талаботи мазкур аз он ӯҳдадорихои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ӯ ихтиёран риоя ва иҷрои онҳоро бар зиммаи худ гирифтааст, бармеояд. Аз ҷумла, Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти иҷро намудани талаботи Конвенсияи Созмони Миллалӣ Мутаҳид дар бораи аз байн бурдани шиканҷа (резолутсияи 39/46 Ассамблеяи Генералӣ аз 10 декабри соли 1984) қорҳои зиёдро анҷом додааст ва пайдарпай тадбирҳои судмандро амалӣ гардонидани истодааст.

Ҳамчунин, дар самти мубориза бо гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор, ки асосан аз ҷониби гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятӣ содир мешаванд, Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсири манфии онро ба асосҳои иқтисодӣ, маданӣ ва сиёсии ҷамъият ба назар гирифта, Конвенсияи СММ-ро дар бораи мубориза бо гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор ва моддаҳои психотропӣ (Вена, 20 декабри соли 1988) ва Конвенсияи СММ бар зидди ҷинояткории муташаккили трансмиллиро (Палермо, 15 ноябри соли 2000) пазируфта, меъёрҳои онҳоро дар қонунгузорию худ ифода намудааст. Аз ҷумла, тибқи Конвенсияи Палермо истифодаи самараноки ҷорабиниҳои оперативӣ дар намуди «таҳвили назоратшаванда», «мушоҳидаи электронӣ», дигар намудҳои мушоҳида ва усулҳои махсуси тафтишотӣ пешбинӣ карда шудаанд. Қонунгузорию Тоҷикистон дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ чунин тавсияҳоро мавриди эътироф қарор дода, мунтазам асоси ҳуқуқии самти фаъолиятро тақмил дода истодааст.

Бунёди давлати демократию дунявӣ ва соҳибистиклоламон, баландравии дараҷаи тафаккури ҳуқуқии шаҳрвандон ва ҷамъият низ ҳаминро талаб менамояд. Аз ин ҷост, ки сарвари давлат дар ҳар як маърузаю гузориш ва сӯҳбатҳояш бо аҳли ҷомеа аз устувории қонуният, таъмини волоияти қонун, ҳимояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон сухан мегӯяд.

Таъмини волоияти қонун дар фаъолияти ҳамаи зинаҳои ҳокимият ва иҷрои бечунуҷарои талаботи қонун аз тарафи ҳамаи шаҳрвандон ва мақомоти давлатӣ аз ҷумлаи вазифаҳои муҳим ба ҳисоб меравад. Бе ташаккули шуури ҳуқуқӣ ва тафаккури таҳлилию созанда риояи талаботи қонун ва дарки моҳияти ҳуқуқу ӯҳдадорихо аз ҷониби шаҳрвандон ғайриимкон мегардад.

Бинобар ин, Президенти мамлакат Эмомалӣ Раҳмон доимо дар воҳӯрихою баромадҳои худ ин нуқтаро баён мекунад: «Дар раванди созмон додани ҷомеаи шаҳрвандӣ нақши қонун, эҳтиром, риоя ва иҷрои он ниҳоят бузург аст. Маҳз аз ин рӯ... қонун бояд меъёри муайянкунандаи рафтори ҳаррӯзаии шахс, фаъолияти ташкилоту муассисаҳо ва воситаи танзимкунандаи муносибатҳои ҷомеа бошад».

Барои бомуваффақият ошкор ва кушодани ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин, дарёфтани далелҳои бозътимод тибқи парвандаҳои ҷиноятӣ, таҳияи механизми боз ҳам пурзӯри роҳҳои мубориза бо ин гуна зухуроти номатлуб ва манбаи хуби меъёрии ҳуқуқӣ зарур мебошад. Яке аз чунин механизмҳо ин қабули қонуне ба ҳисоб меравад, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ба танзим мебарорад.

Аз ин лиҳоз, қабули қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 28 декабри с.1993 таҳти № 923, «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» аз 23 майи с.1998 таҳти № 651 ва аз 25 марти с.2011 таҳти № 687 (ин Қонун се маротиба қабул карда шудааст) бо мақсади тақмили асосҳои ҳуқуқии мубориза бар зидди ҷинояткорӣ воқеаи муҳим ба шумор мерафт,

чунки дар он дар намуди умумӣ вазифа, мақсад, ваколат ва мақоми ҳуқуқии субъектҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ муайян шудааст.

Бояд қайд кард, ки батанзимдарории фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ танҳо бо қонуни мазкур маҳдуд намегардад. Айни замон, меъёрҳои, ки бевосита муносибатҳои оперативӣ-чустучӯиро ба танзим мебароранд (ғайр аз Қонун «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ»), дар зиёда аз 15 қонунҳои дигари ҷумҳурӣ қарор доранд (аз ҷумла, дар Кодекси муҳофизати ҷиноятӣ, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ», «Дар бораи номгӯи маълумоти дорои сирри давлатӣ», «Дар бораи мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи мақомоти прокуратура», «Дар бораи милитсия», «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм», «Дар бораи мубориза бар зидди хариду фурӯши одамон», «Дар бораи ҳимояи давлатии иштирокчиёни муҳофизати судии ҷиноятӣ» ва ғайра).

Ҷиҳати масъалаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бисёр санадҳои зерқонунӣ, ба мисли Фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрии ҳуқуқии идоравӣ ва байниидоравии субъектҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ қабул карда шудаанд. Қисми зиёди ин санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ хусусияти кушода (ғайримаҳфӣ) доранд.

Ҳамзамон муқаррароти санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ба танзим мебароранд, аҳамияти калон дорад. Дар чунин санадҳо, аз ҷумла, ҳуҷҷатҳои СММ, ИДМ ва дигар созмонҳои байналмилалӣ (Интерпол, Европол, Иттиҳоди Европа), меъёрҳои ҷой доранд, ки дар онҳо татбиқи амалиётҳои махфӣ байналмилалӣ, аз қабилҳои таҳвили назоратшаванда, ҳамчунин, назорати электронӣ, мубодилаи иттилооти оперативӣ ва ғайра пешбинӣ шудаанд.

Меҳмонони гиромикадр, имрӯз мо иқдом гирифтаем, ки дар асоси заминаҳои ҳуқуқӣ, ташкилӣ ва методологӣ, ки дар фазои ҳуқуқии мамлакатамон мавҷуд аст, як сӯҳбати муфид ва фоидабахш орошта намоем ва он проблемаҳои, ки вучуд доранд то ҳадди имкон ҳаллу фасл намоем.

Боз як маротиба шумоёнро ба чорабиниҳои худ хайрамақдам меғӯем ва орзуи муваффақият ба иштирокчиёни конференсия хоҳонем.



СУХАНИ ИФТИТОҲӢ

**РАҶАБОВ АБДУСАТТОР РАҶАБОВИЧ –
Мудири Шӯъбаи мудофия ва
тартиботи ҳуқуқии Дастгоҳи иҷроияи
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон,
генерал-лейтенант**

*Мӯҳтарам роҳбарони мақомоти амаликунандаи
фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ҳозирини гиромӣ.*

Қабл аз ҳама мехостам арзи сипоси худро ба Вазорати корҳои дохилӣ дар хусуси ташкил намудани чунин як чорабинии пурмазмун ва ҷолиби диққат баён намоям.

Чи хеле, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон якҷанд маротиба таъкид намуда буданд, дар шароити имрӯза мақомоти ҳифзи ҳуқуқро зарур аст, ки фаъолияти худро ба сатҳи сифатан нав ба роҳ монда, баҳри муқовимат ба унсурҳои ҷинояткоронаи муосир чораҳои саривақтӣ андешанд. Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бошад, яке аз самтҳои муҳми фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба шумор рафта, тибқи қонунгузориҳои ҷорӣ он бо мақсади ҳифзи ҳаёту саломатӣ ва ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, моликият, таъмини амнияти ҷамъият аз таҷовузҳои ҷиноятӣ амалӣ карда мешавад.

Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади сифатнок ва дар сатҳи баланди касбӣ амалӣ намудани ин самти фаъолият, ки пеш аз ҳама баҳри пешгирӣ намудани содиршавии ҷинояткорӣ ва ошкор соختани ҷиноятҳои содиршуда, фош намудани ниёт ва мақсадҳои таҷовузкоронаи гурӯҳҳои муташаккили ҷинояткорӣ равона гардидааст, тамоми заминаҳои ҳуқуқию ташкилиро фароҳам овардааст. Бо қабул гардидани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар таҳрири нав заминаи ҳуқуқии чунин фаъолият боз ҳам мукаммал гардида, меъёрҳои қонунгузорӣ ба талаботи ҷомеаи демократӣ ва омода будани воҳидҳои оперативӣ-чустучӯӣ ба таҳдидҳои замони муосир мутобиқ гардонида шуд.

Бо назардошти муҳимияти ин самти фаъолият дар таҳкими суботи ҷомеа, таъмини тартиботи ҳуқуқӣ ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои ассосии инсон ва шаҳрванд, мақомоти дахлдори давлатиро зарур аст, ки баҳри тақмили фаъолияти воҳидҳои оперативӣ-чустучӯӣ, омода намудани кадрҳои баландихтисос ва мутобиқ ба қонунгузориҳои кишвар ва талаботи ҷомеаи демократӣ татбиқ намудани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ кӯшишҳои пайвастаи мақсаднок амалӣ созанд.

Ҳозирини гиромӣ,

Дар самти амалигардонии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ проблема ва мушкилиҳои мавҷуданд, ки аз масъулини соҳа нигоҳи касбӣ ва таҳлили мунтазамро тақозо менамоянд.

Мехостам тавачҷӯҳи шуморо ба баъзан проблемаҳои дар ин самт ҷойдошта ҷалб созам. Новобаста ба мавҷудияти пояи меъёрӣ-ҳуқуқӣ мушкилиҳо, ки айни замон мавҷуд мебошад, ин ба таври дуруст ва дақиқ мушаххас татбиқ гардидани муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ зимни амалисозии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ арзёбӣ мегардад. Аҳамияти назорати прокурорӣ дар ин ҷода муҳим буда, ҳамзамон воҳидҳои оперативӣ-чустучӯиро зарур аст, ки дар мавриди иҷрои вазифаҳои хизматӣ ба гиромии

дошти ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд диққати махсус зоҳир намоянд. Чунки масъалаи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар маркази диққати сиёсати хирадмандонаи Ҳукумати кишвар қарор дошта, дар Паёми худ ба Парламент, Президенти ҷумҳурӣ, Ҷаноби Олӣ Эмомалӣ Раҳмон таъкид намуданд, ки Конститутсия, инсон ва ҳуқуқи озодиҳои ӯро ба сифати арзиши олии эътироф намуда, тамоми рӯкҳои давлатиро барои амалан таъмин намудани ҳифзу риояи он масъул сохтааст. Дар шароити кунунӣ мақсаду мазмуни фаъолияти мақомоти давлатиро бояд ҳуқуқи озодиҳои инсон муайян созанд.

Инчунин, таҳлилҳои доимии мақомоти ҳуфзи ҳуқуқ баҳри муайян намудани нуқсонҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, такмил ва мутобиқ намудани он ба талаботи замони муосир, омӯзиши таҷрибаи пешқадами ҷаҳонӣ дар ин соҳа ва ворид сохтани навгониҳои касбӣ ба манфиати қор буда, ҷиҳати татбиқи он ва такмили минбаъдаи қонунгузорӣ бояд тақлифҳои саривақтӣ ба Ҳукумати кишвар манзур қарда шаванд.

Мушкилии дигаре, ки дар раванди амалисозии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ эҳсос қарда мешавад, ин ба таври дахлдор мавҷуд набудани ҳамкорӣ миёни воҳидҳои оперативӣ-чустучӯӣ ва савияи начандон баланди касбии қормандони ҷунин воҳидҳо ба шумор меравад. Хотирнишон бояд сохт, ки танҳо дар натиҷаи ба роҳ мондани ҳамқории судманд ва татбиқи ҷораҳои мақсадноки ҳамқорироишуда мо метавонем яққоя бо мақсадҳои олии худ дар самти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дастрас шавем. Аз ин рӯ, пешниҳод мегардад, ки ин масъалаи муҳим мавриди баррасии шумо масъулини амалиқунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ гардида, ҷиҳати омода намудани қорҳои баландихтисоси соҳаи оперативӣ-чустучӯӣ, барқурдор будани онҳо аз нозуқиҳои ин самти фаъолият ва таҷрибаи пешқадами ҷаҳонӣ тадбирҳои гуногуни омӯзишӣ татбиқ қарда шаванд.

Барқурзор гардидани ҷунин қонференсия дар мавзӯи баррасишуда боиси он мегардад, ки проблемаҳои муҳими фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мавриди баррасии мутақассисону қоршиносон қарор гирифта, баҳри барқараф қордани қамбудихҳои ҷойдошта стратегияҳои муқаммали ҳамқорироишуда қорқард шаванд. Пешниҳод мегардад, ки бо мақсади таҳқим баҳшидани ҳамқории судманди мақомоти дахлдор ҷунин ҷорабиниҳо ба таври мунтазам дар минтақаҳои кишвар бо қалби қормандони мақомоти судӣ, проқуратура ва субъектони амалиқунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ барқурзор шуда, натиҷаи масъалаҳои баррасишуда дар сатҳи ҷумҳурӣ қамъбаст ва баҳри беҳтар намудани самтҳои алоҳидаи фаъолият тақлифҳои мушаққас манзур гарданд.

Зимнан ба қори қонференсия ва тамоми иштироқчиёни он барору муваффақият орзу менамоем.



СУХАНИ ИФТИГОҲӢ

**МАҲМУДОВ МАҲКАМ АЪЗАМОВИЧ –
Раиси Суди конституционии Ҷумҳурии
Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ,
профессор, академики Академияи илмҳои
Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон**

Мӯҳтарам иштирокчиёни Конференсия! Ҳозирини гиромӣ!

Пеш аз ҳама мехостам минатдории худро ба ташкилкунандагони чорабиниҳои имрӯза, хусусан ба вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқ, Ҳуқуқшиноси шоистаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-лейтенанти милитсия Раҳимов Рамазон Ҳамроевич барои даъват ҷиҳати иштирок дар қори Конференсия ва барои дар сатҳи зарурӣ омода намудани баргузориҳои он баён намоям.

Бойси хурсандист, ки конференсияи имрӯза дар чунин фазои озод ва ҳусни тафоҳум баргузор гардида, мавзӯи мубрами рӯз мавриди муҳокима қарор дода шуда истодааст.

Бешубҳа мавзӯи имрӯзаи конференсия ба яке аз мавзӯҳои муҳим, ки ба таҳкими ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вобастагии ногусастанӣ дорад ва падидаи мазкур аз Конститутсияи Тоҷикистон сарчашма мегирад, бахшида шудааст.

Дӯстони гиромӣ!

Давлати мо дар роҳи эъмори ҷомеаи демократӣ дар тӯли солҳои истиқлолият ба натиҷаҳои муайян ноил шуд, ки онҳо дар беҳтар гардидани фазои демократии мамлакат иникос гардидаанд.

Ба чунин дастовардҳо ба боварии комил метавон қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дохил намуд, ки барои ҳалли як қатор масъалаҳо ва вазифаҳои дар назди худ гузоштаи давлат мусоидат намуд.

Дар моддаи 5 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои он арзиши олий эътироф гардидааст, ки ин падида ба арзишҳои умумибашарӣ ва санадҳои байналмилалӣ, хусусан Эломияи умумии ҳуқуқи башар таъя мекунад.

Бояд қайд кард, ки Тоҷикистон яке аз аввалин давлатҳои Осиёи Марказӣ мебошад, ки пас аз ба даст овардани истиқлолияти давлатӣ Эломияи умумии ҳуқуқи башарро эътироф намуда, санадҳои ҳуқуқии байналмилалиро ҳамчун қисми таркибии низоми ҳуқуқӣ ватанӣ пазируфтааст ва меъёри мазкур дар қонуни асосии дорони қувваи олии ҳуқуқӣ, яъне Конститутсия мустаҳкам гардидааст.

Мақсаду мароми ҳар як давлати муосир сохтани ҷомеае мебошад, ки дар он эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои инсон дар мадди аввал буда, таъмини амалишавии онҳо қарор дода шавад. Умуман, ҳуқуқи озодиҳои инсон ин дастоварди умумии тамаддуни инсон аст ва заминаи ҳуқуқии он дар ҷумҳурии мо, аз Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон сарчашма мегирад. Озодӣ худ ин шакли зарурии таъмини баамалбарории ҳуқуқҳои иҷтимоии инсон мебошад.

Дар Конститутсия дар баробари мафҳуми арзишҳои олий будани инсон ва ҳуқуқи озодиҳои он, мафҳумҳои таҷзияи ҳокимияти давлатӣ, бисёрҳизбӣ, озодии эътиқод, су-

хан, гуногуншаклии моликият бо эътирофи моликияти хусусӣ ва дигар мафҳумҳо сабт гардидаанд. Вале яке аз дастовардҳои муҳим, ин арзиши олий эътироф шудани инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои он мебошад.

Қонуни асосӣ инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯро ба сифати арзиши олий эълон намуда, дар як вақт мақсад ва мазмуни фаъолияти мақомоти қонунгузор ва иҷроияро вобаста ба он муайян мекунад. Ин маънии онро дорад, ки қонунҳо на бояд қоидаҳои рафтореро муайян намоянд, ки ҳуқуқу озодиҳои инсонро ҳалалдор созанд, инчунин мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдор бояд дар фаъолияти худ ҳуқуқу озодиҳои инсонро эҳтиром намоянд.

Дар Тоҷикистон ҳеч як манфиат, неъмат, гаронӣ аз инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ боло буда наметавонад. Ҳама чиз дар давлат ва ҷомеа барои қонеъ гардонидани талаботи инсон равона карда шудааст, зеро Қонуни асосии кишвар инсонро аз дигар муносибат ва падидаҳо болотар гузошта, дар як вақт масъулияти таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсонро ба зимаи мақомоти давлатӣ вогузор менамояд.

Конститутсияи Тоҷикистон ҳуқуқҳои фитрии инсон, аз ҷумла ҳаёт, кадр, номусро эътироф намуда, аз тарафи давлат эҳтиром, риоя ва ҳифзи онҳоро кафолат додааст, ки ин ифодакунандаи моҳияти демократӣ ва иҷтимоии давлат буда, дар маҷмӯъ шароити заруриро барои инкишофи озодонаи инсон фароҳам меорад.

Дар як вақт қонуни асосии кишвар силсилаи мукаммали ҳуқуқу озодиҳои фардӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ, иҷтисодӣ ва фарҳангиро эълон намуда, кафолати амалишавии онҳоро муқаррар карда, механизми зарурии ҳифзи ин ҳуқуқҳоро низ муайян кардааст.

Ба ҷунин институтҳо, ки ба зимаи онҳо масъулияти таъмин ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд гузошта шудааст, метавон ҳамаи шохҳои ҳокимияти давлатиро дохил кард. Онҳо асоси механизми дохилии давлатии ҳифзи ҳуқуқҳои инсонро ташкил намуда, тарз ва воситаҳоеро, ки дар низоми ягонаи ҳифзи ҳуқуқи инсон амал мекунанд муқаррар менамоянд ва дар як вақт баамалбарории беамониати ҳуқуқу озодиҳои умумиэътирофшудаи инсонро таъмин менамоянд.

Риоя ва таъмини ҳуқуқҳои асосии инсон ва шахрванд на танҳо шарт зарурӣ аз ҷиҳати ахлоқӣ қабулшуда, инчунин барои аз ҷониби онҳо беамониат баамалбарории ҳуқуқҳои худ низ шарт муҳим мебошад.

Ҳуқуқҳои инсон аз нуқтаи назари вазъи худ ақидаҳои муайяни хусусияти ахлоқидоштаро таҷассум намуда, дар ин маънӣ афкори ҷомеаро, ки барои ноил гардидан ба ормонҳои инсоният равона гардидаанд, ифода менамоянд. Аммо амалишавии воқеии онҳо, ҳатман дар сатҳи қонунгузорӣ мустаҳкам намудани кафолатҳои дахлдорро талаб мекунад.

Бояд қайд кард, ки ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд асоси тартиботи ҳуқуқии давлати дунявиро ташкил мекунанд, ки меъёрҳои муқарраркунандаи муносибати мутақобилаи давлат ва шахсият, вазъи ҳуқуқии онро дар бар мегирад.

Мустаҳкамнамоии механизмҳои ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва шахрванд ва ҷимояи манфиатҳои қонунии онҳо – ин шарт зарурии фаъолити мӯътадили низоми сиёсии давлат мебошад. Дар ҳар даври замон омили асосии пайдорӣ ва ташаккули давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд ва иҷтимоӣ ин мавҷудияти имконияти пурраи таъмини кафолати амалишавӣ ва ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шахрванд ба шумор меравад.

Дар ин асно дар дилхоҳ давлати демократӣ низоми мукаммали тарзҳои ташкилӣ-ҳуқуқии таъмини қонуният ва ҳифзи ҳуқуқу озодии инсон ва шахрванд амал мекунанд.

Дар самти ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд саҳми кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ гарон буда, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, манфиатҳои ҷамъияту давлат аз кирдорҳои ҷинойткорона ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо аз фаъолияти ҳамаҷузъаи онҳо вобаста мебошад.

Барои ба амал баровардани фаъолияти касбӣ ба кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар Тоҷикистон имрӯз тамоми заминаҳои ҳуқуқӣ мавҷуд мебошад, ки барои бе-мамониат ба амал баровардани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ равона гардидаанд.

Аз ҷумла, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», ки дар таҳрири нав 25 март соли 2011 қабул гардидааст, аз ҷумлаи он санадҳои меъёрии ҳуқуқие дохил мебошад, ки муносибатҳои ҷамъиятиеро, ки бо амалӣ намудани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ алоқаманд мебошанд, ба танзим дароварда, системаи кафолатҳои қонуният, таъмини риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрвандро хангоми амалӣ намудани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ муқаррар менамояд.

Дар асоси санади мазкур фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба принципҳои қонуният, инсондӯстӣ, баробарӣ дар назди қонун, эҳтиром ва риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд, пинҳонкорӣ, ҳамбастагии усул ва воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро асос меёбад.

Дар ин ҷода яке аз вазифаҳои асосии мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ хангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ин таъмини риояи ҳуқуқҳои инсон ва шахрванд ба дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, сирри шахсӣ ва оилавӣ, дахлнопазирии манзил ва маҳрамияти мукотиба, сӯҳбатҳои телефонӣ, муросилот ва муҳобироти шахсӣ мебошад.

Дар охир мехостам бори дигар миннатдории худро ба ташкилкунандагони конференсияи имрӯза баён намуда, ба иштирокчиёни он, ки мавзӯҳои мубрамо мавриди баррасӣ ва муҳоҳиса қарор медиханд, барори қор таманно намоям.

Ташаккур ба диққататон!



СУХАНИ ИФТИГОҲӢ

АБДУЛЛОЕВ НУСРАТУЛЛО АБДУЛЛОЕВИЧ –
Раиси Суди Олии Ҷумҳурии
Тоҷикистон, судья дараҷаи олӣ,
Мушовири давлатии адлияи
Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Мушовири ҳақиқии давлатии
Ҷумҳурии Тоҷикистон,
Корманди шоистаи Тоҷикистон

Мӯҳтарам иштирокчиёни конференсияи илмию амалӣ

Мо аз он ифтихормандем, ки халқи Тоҷикистон бо роҳбарии Сарвари давлатамон, Ҷаноби Олӣ, мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо дарки баланди масъулиятшиносӣ дар назди наслҳои гузашта, ҳозира ва оянда таъмини соҳибхитиёрии давлати худ ва рушду камоли онро таъмин намуда, инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои онро арзиши олӣ ҳисобида, ҷомеаи демократию ҳуқуқбӯёнӣ ва адолатпарварро бунёд карда истодааст.

Боиси сарфарозист, ки истиқлолияти давлатӣ омили муҳими эҳёи таърихӣ дастовардҳои бузурги миллат, бозгашти огоҳона ба асли хеш ва пайванди мустаҳками гузаштаву имрӯзаи ҷомеа гардид.

Баъд аз соҳибхитиёр гаштани ҷумҳурӣ, инкишофи муносибатҳои ҷамъиятӣ зарурати гузаронидани ислоҳоти сиёсӣ ҳуқуқиро ба миён овард.

Тариқи раёипурсии умумихалқӣ қабул гардидани Конституция (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон 6 ноябри соли 1994 ҳуҷҷати сарнавиштсоз барои давлату миллати тоҷик мебошад, ки ба раванди ислоҳоти судию ҳуқуқӣ тақвияти нав бахшид.

Гуфтаҳои боло шаҳодати онанд, ки низоми давлатдорӣ муносибатҳои сиёсӣ иқтисодӣ, ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ инкишоф ёфта, як идда қонунҳои милли аз қабилӣ кодексои ҷиноятӣ, иҷроӣ ҷазоӣ ҷиноятӣ, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, мурофиавии ҷиноятӣ, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ва дигар санадҳои меъёрию ҳуқуқии барои рушди ҷомеа зарурӣ, ки ҷиҳати ошкор, огоҳонидан, пешгирӣ ва кушодани ҷиноятҳо, муайян намудани шахсони ин ҷиноятҳоро тайёркунанда, содиркунанда ё содиркарда, чустучӯӣ шахсони аз мақомоти таҳқиқ, тафтиш ва суд пинҳоншуда ва аз адои ҷазоӣ ҷиноятӣ саркашинамуда равона шуда, баҳри ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд, амнияти ҷамъиятӣ, давлатӣ, харбӣ, иқтисодӣ, иттилоотӣ мусоидат менамоянд, қабул гардиданд, ки ин ҳама неъматҳои бебаҳои даврони Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мебошад.

Дар конференсияи имрӯза масъалаҳои мубрами рӯз ки ба проблемаҳои муҳими фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва нақши он дар таҳкими ҳуқуқи инсон бахшида шудаанд, мавриди баррасӣ ва муҳокимаронӣ қарор мегиранд, ки аз манфиат холӣ нест.

Ҳозирини гиромӣ!

Бо қабул гардидани Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» як қатор меъёрҳои навоҷорӣ гардидаанд, ки тартиби пешбурд, баррасии парвандаҳои ҷиноятӣ, кофтуков, ёфта

гирифтанд, ҳабси муросилоти почтаю телеграф, гӯш кардан ва сабти гуфтугӯи телефонӣ, дахлнопазирии манзилро, ки ба маҳдуд кардани ҳуқуқи озодиҳои конституционии шахс равона карда шудаанд ва ин талаботҳо аз моддаҳои 18, 19, 23 Конституция (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон, моддаҳои 8, 9 ва 12 Эъломияи умумии ҳуқуқи башар бармеоянд, ба танзим мебароранд.

Мувофиқи моддаи 196 КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон амалҳои дар боло зикргардида бо қарори асоснок аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор бо иҷозати суд, судья анҷом дода мешаванд.

Ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки ҳуқуқҳои конституционии инсон ва шаҳрвандро маҳдуд мекунанд, меъёрҳои КМЧ ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» бояд ҳатман риоя карда шаванд. Дар акси ҳол он мавод ҳамчун далел ба инобат гирифта намешавад. Чунки мувофиқи моддаи 54 КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон маводи дар ҷараёни амали оперативӣ-чустучӯӣ ба дастовардашуда ба шарте далел эътироф карда мешавад, ки агар онҳо бо риояи муқаррароти Кодекси мазкур ҷамъоварӣ шуда бошанд.

Қайд кардан бамаврид аст, ки баъзе аз меъёрҳои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ба Кодекси муҳофизати ҷиноятӣ номутобикатӣ доранд, ки ҳангоми дар амал татбиқ намудани онҳо байни қарорҳои мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва судьяҳо нофаҳмиҳоро ба миёнд овардааст, чунончи:

- мувофиқи моддаи 9 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» баррасии мавод дар бораи маҳдуд кардани ҳуқуқҳои конституционии шаҳрвандон ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ аз ҷониби прокурори ваколатдор судья, чун қоида, дар ҷои гузаронидани чунин чорабиниҳо ё дар маҳалли ҷойгиршавии мақомоте, ки гузаронидани онҳоро дархост намудааст, сурат мегирад;

- ҳамзамон банди 3 моддаи 8, банди 1 моддаи 9 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ба меъёрҳои КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат намекунанд.

Аз ин рӯ, баҳри аз байн бурдани чунин номутобикатиҳо, инчунин таъмин намудани пуррагии тафтишот дар ҳолатҳои истисноӣ очилан ҳал намудани масоили марбутатаи таҳқиқ тафтишот ва натиҷаи самарабахши кориро таъмин намудан мувофиқи мақсад мебуд, ки ба Кодекси муҳофизати ҷиноятӣ тағйиру иловаҳои зерин ворид карда шаванд:

- ба субъектони дар моддаи 13 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» нишон додашуда, ҳуқуқ дода шаванд, ки барои гирифтани иҷозати суд, судья ҷиҳати гузаронидани як қатор чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, мувофиқан ба Суди Олӣ, суди ВМКБ, судҳои вилоят ва шаҳри Душанбе муроҷиат намоянд;

- муқаррароти банди 3 моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар ҳусуси дар давоми 48 соат аз лаҳзаи оғози гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ мақомоти амаликунандаи он ӯҳдадор аст дар бораи гузаронидани чунин чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ бо тартиби дар қисми 2 моддаи мазкур пешбинигардида қарори судьяро гирад ё гузаронидани онро қатъ намояд, ба қисми 3 моддаи 192 КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон илова пешниҳод кард шаванд;

- ҳамзамон дар қисм ва моддаи мазкур илова ва мазмуни зайл «Ба маълумоти хаттии ба суд пешниҳодгардида, нусхаҳои қарор оиди гузаронидани амали тафтишотӣ ва протоколи амали тафтишотӣ ҷиҳати санҷиши қонунӣ будани он замима мегардад. Баъди қабули маълумоти хаттӣ судья дар давоми 24 соат қонунӣ будани амали

тафтишотии гузаронидашударо санчида баромада, қарор қабул менамояд» гуфта тағйирот ворид карда шавад;

- муқаррароти банди 1 моддаи 9 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар хусуси аз ҷониби судя бе иштироки котиб, шахсан ва фавран баррасӣ намудани мавод оид ба иҷозат додан дар бораи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки ҳуқуқҳои конституционии шаҳрвандонро ба махфияти мукотиба, гуфтугӯҳои телефонӣ, муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигар, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, инчунин дахлнопазирии манзил маҳдуд менамоянд дар муҳокимаи пӯшидаи судӣ баррасӣ карда мешаванд, ҳамчун банди алоҳида ба моддаи 273 КМҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон илова пешниҳод карда шавад.

Чунин мешуморам, ки баъди ворид намудани тағйиру иловаҳои дар боло зикргардида номутобиқатии қонунҳои номбурда ва нофаҳмиҳо аз байн рафта, ҷиҳати баррасии саривақтӣ ва қабули қарорҳои асоснок ва қонунӣ аз рӯи маводи пешниҳодгардида ҳама заминаҳои ҳуқуқӣ муҳайё мегарданд.

Ҳамзамон барои ҷорӣ намудани таҷрибаи ягонаи судӣ дар ин самт, аз рӯи баррасии мавод таклиф менамоям, ки кормандони мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва судяҳо дар якҷоягӣ дар шаҳру ноҳия ва вилоятҳо омӯзиши меъёрҳои Кодекси муурофиавии ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ»-ро ба роҳ монанд.

Дар охир ба ташкилкунандагон ва масъулини конференсияи илмию амалӣ миннатдории хешро ибраз, ба кори он муваффақиятҳо таманно намуда, боварии комил дорам, ки баъд аз баррасии мавзӯҳо ва музокираи проблемаҳои дар амалия ҷойдошта фаъолияти мову Шумо як ҳуҷҷати муҳими дахлдор, ки барои аз байн бурдани ин ва дигар муҳолифатҳо мусоидат менамояд, қабул гардида, қонунҳои дар ин самт амалкунанда таҷдиди назар карда мешаванд.



СУХАНИ ИФТИГОҲӢ

**МУҲАММАДИЕВ АБДУҚОДИР САӢИДАЛИЕВИЧ –
Муовини аввали Прокурори генералии
Ҷумҳурии Тоҷикистон, мушовири
давлатии адлияи дарачаи 3-юм**

*Меҳмонони азиз!
Ҳозирини мӯҳтарам!*

Солҳои охир бар асари рушди равандҳои глобализатсия, баҳамой, якҷояшавӣ ва мучаҳҳазшавии техникаи гурӯҳҳои муташаккили ҷинойтӣ дар сатҳи байналмилалӣ ва мнताқавӣ ба назар расида, мубориза бо ҷинойткорӣ бидуни ворид шудан ба умқи ин муносибатҳо, пайгирии ҳаррӯзаи ҳаракат ва робитаҳои онҳо ғайриимкон мебошад.

Дар чунин шароит нақши фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар пешгирӣ ва ошкор намудани ҷинойтҳо афзуда, он ҳамчун яке аз воситаҳои афзалиятнок ва зарурии мубориза бо ҷинойткорӣ, алалхусус терроризм, экстремизм, гардиши ғайриқонунии маводи нашъаовар, ярок, коррупсия ва дигар шаклҳои ҷинойткории муташаккил, таъмини амнияти шахсият, ҷамъият ва давлат боқӣ мемонад.

Мақомоти оперативӣ-чустучӯии ҷумҳурӣ ин вазифаи таърихии худро шарафмандона иҷро намуда, дар ҳифзи истиқлолияти миллӣ, амнияти кишвар ва ҳуқуқҳои шаҳрвандон қорҳои назаррасеро анҷом доданд.

Ба эътидол овардани вазъи сиёсӣ-иҷтимоӣ, безарар намудани даҳҳо гурӯҳҳои муташаккили ҷинойткор, қиддан маҳдуд намудани муомилоти ғайриқонунии маводи нашъаовар, дарёфт ва мусодира намудани миқдори зиёди силоҳи оташфишон ва лавозимоти ҷангӣ, фароҳам овардани фазои оштинопазирӣ ба коррупсия аз дастовардҳои бебаҳси мақомоти оперативӣ-чустучӯии кишвар дар солҳои охир мебошанд.

Ҳамзамон бинобар тағйир ёфтани вазъи ҷинойткорӣ, ки ба тағйиротҳои иҷтимоӣ вобастагӣ дорад, фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ такмилро тақозо намуда, воситаҳои ҳуқуқӣ ва усулҳои мубориза бо ҷинойткорӣ бо назардошти воқеият бояд мувофиқ карда шаванд.

Ин фаъолият бинобар дорои восита ва усулҳои ба худ хоси ба даст овардани иттилоот будан, ки бештар хусусияти пинҳонӣ доранд, инчунин бинобар ба маҳдудкунии ҳуқуқу озодиҳои конститусионии шаҳрвандон алоқаманд будану дар рафти он истифода шудани ҳамкориҳои шахсони алоҳида, аз ҷумла дар асосҳои маҳфӣ, ҳама вақт мавзӯи баҳсу мунозира буд ва мемонад. Зеро ба ҳама чизи пинҳонӣ ҳамеша мароқи зиёд зоҳир карда мешавад, ё ин ки он шубҳаро тавлид намуда, дар худ барои сӯиистифода намудан замина ба вучуд меорад.

Аз ин рӯ, бе дарки илмӣ дар сатҳи қонунгузорӣ ба танзим даровардани муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, мастаҳкам кардани кафолатҳои ҳуқуқии шахс, ки ба доираи қонуният асту ба асос ва принципҳои ахлоқ зид аст, қори саҳл нест.

Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ гарчанде самти мустақил буд, мақсади ягонаи мубориза бо ҷинойткориро дарбар гирад ҳам, бо вучуди ин ба фаъолияти муурофиявии ҷинойтӣ тобеъ аст, чунки натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ маҳз дар муурофияи ҷинойтӣ истифода мешавад.

Бар асари хусусиятҳои хоси фаъолияти мазкур далелҳо дар ин марҳила бидуни талаботи қоннгузории мувофиқии ҷиноятӣ ҷамъоварӣ карда шаванд ҳам, чун қоида, хоҳ-нохоҳ, бар асоси айбдоркунӣ гузошта мешаванд.

Ҳамаи ин зарурати танзими дақиқи расмиёти баамалбарории ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, таъмини назорати идорӣ, прокурорӣ ва судиро аз рӯи баамалбарории онҳо ба миён меорад.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки танзими ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ханӯз ҳам ба талабот ҷавобгӯӣ набуда, хатои ҳуқуқӣ дар ин соҳа боиси даст задан ба ҳар гуна қонуншиканиҳо мегардад. Сабаби дигари ин қонуншиканиҳо дар аксар ҳолат аз ҷониби ҳуди қонуншиканиҳои оперативӣ дуруст надонистани нозуқиҳои соҳа, дуруст ва саривақт ҳуҷжатгузорӣ карда натавонистани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ё натиҷаҳои он мебошад.

Бинобар ин тасмими роҳбарияти Вазорати қорҳои дохилӣ доир ба гузаронидани Конференсияи илмӣ амалӣ вобаста ба мушкилиҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ иқдоми саривақтӣ ва хеле зарурӣ буда, шаҳодати он аст, ки роҳбарияти Вазорат дар паи муайян кардани проблемаҳо, аз байн бурдани нофаҳмиҳо дар ин соҳа ва ташаккули амалияи ягонаи татбиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» мебошад.

Мо миннатдорӣ худро аз роҳбарияти вазорат ҷиҳати даъвати қонуншиканиҳои мақомоти прокуратура ба ин Конференсия баён намуда, боварӣ дорем, ки муҳокимаҳои дастҷамъонаи мушкилиҳои соҳа боиси беҳбудии қор ва ба миён омадани фазои ҳамдигарфаҳмӣ миёни мақомотҳои пешбарандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, прокурор ва судҳо хоҳад гардид.

Ба ҳамаи Шумо барору комёбӣ меҷӯям.



СУХАНИ ИФТИГОҲӢ

**ЯТИМОВ САЙМУМИН САТТОРОВИЧ-
Раиси Кумитаи давлатии амнияти
миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон,
доктори илмҳои сиёсатшиносӣ,
генерал-лейтенант**

*Мӯхтарам Рамазон Ҳамроевич,
мӯхтарам иштирокчиёни конференсия*

Шуморо бо ин иқдоми нек самимона табрику муборакбод намуда, дар кори конференсия муваффақиятҳо хоҳонам.

Дар ин конференсия иштироки ходимони давлатӣ, олимон, сарварони миссияҳои дипломатӣ нишонгари муҳим будани ин ҷамъомад аст. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» муносибатҳои ҷамъиятиро дар ин соҳа танзим менамояд. Системаи кафолатҳои қонунӣ, таҳкими риояи ҳуқуқи инсон ва шаҳрвандро ҳангоми амалӣ намудани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ муқаррар месозад. Мо итминони комил дорем, ки ин конференсия барои аз ҷиҳати илмӣ фаҳмондани моҳияти Қонун «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» хизмати босазо хоҳад гашт. Дар ин ҷо дуруст қайд карда шуд, ки ҳуди фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ як навъ фаъолияти илмӣ мебошад. Мо сухани Марксро ба ёд меорем, ки мегӯяд: «Если не было бы противоречия между сущностью и явлением тогда бы всякая наука была бы излишна». Агар ин корро ба забони оперативӣ гузаронем, «сущность» - моҳият он чизе ҳаст, ки аз ҷаҳиш пинҳон мебошад ва онро бо тамоми кӯшиш дар қор меҷӯяд пинҳон дорад. «Явление» - зуҳурот аст ва онро мо бояд ошкор намоем тавассути ёфтани ин моҳият. Ё ин ки, дигар тарз: ҳама гуна фаъолияти ҷинойтӣ дар худ изҳои муайян дошта, он тавассути илм, илмҳои дақиқ ва илмҳои гуманитарӣ метавонад ошкор мешавад.

Муҳимияти конкретика чи хеле ки таъкид кардем, дар он аст, ки тавассути қорӣ қардани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳуқуқҳои инсон ҳатман ба инобат гирифта шуда, онҳо амалӣ қарда мешавад. Моҳияти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонунҳои конститусионӣ ва зерқонунҳои мо дар бораи таъмини амнияти шахсият, ҷамъият ва давлат мебошад. Ҳуди Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ҳамин чизро таъмин менамояд.

Ман ба кори конференсия муваффақиятҳо орзу мекунам ва таманнои онро дорам, ки натиҷаи ин конференсия ҳам ба қорандони оперативӣ, ҳам барои донишҷӯён ва ҷамъияти Тоҷикистон як маводи хеле муҳим хоҳад буд.

Ташаккур ба диққататон.



СУХАНИ ИФТИГОҲӢ

**САИДОВ ФАТОҲ ҒОИБОВИЧ –
Директори Агентии назорати
давлатии молиявӣ ва мубориза бо
коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон,
генерал-майори адлия**

*Мӯҳтарам Вазир,
Ҳозирини гиромӣ*

Пеш аз ҳама қайд карданиям, ки икдоми Вазорати корҳои дохилӣ, баҳусус вазир, мӯҳтарам Рамазон Ҳамроевич, чихати дар сатҳи баланди ташкилӣ бо ҷалби кормандони масъули Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, роҳбарон ва кормандони масъули ҳифзи ҳуқуқ, вазорату идораҳои низомӣ ва қудратӣ, сафирҳои як қатор давлатҳо, намояндагони Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва сарварони донишгоҳҳо баргузор намудани конференсияи мазкур шоистаи таҳсин мебошад ва барои даъват ба ин чорабинӣ миннатдории худро арз медорам.

Дар воқеъ, мавзӯи баррасишаванда яке аз масъалаҳои муҳими фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва ҳаёти ҷомеа ба ҳисоб меравад. Мусаллам аст, ки нақши фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар ошкори ҷиноятҳои мураккаб, гурӯҳҳои муташаккили ҷинояткорӣ ва дар ин замина барқарор намудани ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд басо муҳим аст.

Дар раванди баамалбарории чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ҳифзи маълумотҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки ба сирри давлатӣ маҳсубанд, бисёр муҳим аст. Ҳамчунин баҳри нигоҳдошти сирри маълумотҳое, ки дар ҳуҷҷатҳои оперативии хизматӣ баҳри ба амал баровардани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мавҷуданд, пайваста чораҳои эътимоднок бояд андешид. Дар ин раванд, ҳамеша бо кормандони дорои касбияти олии ва варзида, ки масъулиятшиносии баланд доранд, така бояд кард. Мутаассифона, дар баъзе ҳолатҳо ба фош кардани сирри маълумотҳо дар бораи чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ роҳ дода мешавад, ки дар натиҷа амалиёт на ҳамеша натиҷаи дилхоҳ медиҳад.

Масалан, гирифтани иҷозат барои гӯш кардани сӯхбатҳои телефонӣ аз ҷанг зина иборат аст, ки эҳтимолияти фош гаштани ин чорабинӣ хеле калон аст. Барои гирифтани иҷозати ин чорабинӣ ба корманди оперативӣ зарур аст, ки ҳуҷҷатҳоро омода намуна, аввал ба прокурор, сипас ба суд пешниҳод намояд. Ин раванд дар баробари он, ки вақти зиёдро талаб мекунад, бар замми ин шахсони зиёде аз ин чорабинӣ огоҳӣ пайдо мекунад ва ин ҳолат ба он оварда мерасонад, ки чорабинӣ моҳияти оперативии худро гум мекунад.

Проблемаи дигари аз ҳама муҳим ин ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар ҷараёни баамалбарории чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ мебошад. Ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрвандро Конституцияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор додааст. Аз ҳамин нуқтаи назар дар ҷараёни баамалбарории чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ҳифз ва риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд аз қабилҳои ҳуқуқ ба ҳаёт, озода, дахлнопазирии шахс, дахлнопазирии манзил, ҳифзи шаъну шараф,

нигаҳдории сирри оилавӣ ва шахсӣ, маҳрамияти мукотиба, сӯҳбатҳои телефонӣ, муро-силот ва мухобироти шахс дар мадди аввал бояд гузошта шаванд.

Проблемаи дигаре, ки дар чараёни баамалбарории чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ҷой дорад, ин ҳифзи иҷтимоии иштирокчиёни чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ мебошад. Дар чараёни баамалбарории чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба кӯмаки шахрвандон ниёз доранд. Дар ҳамин замина ба мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ зарур аст, ки баҳри ҳифзи иҷтимоии шахсоне, ки дар ин чараён мусоидат кардаанд, мунтазам чораҳои зарурӣ андешад. Ҳамчунин ба он ҳолат аҳамияти махсус бояд дод, ки ҳамкорӣ ва мусоидати чунин шахсон дар гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ фош карда нашавад.

Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия ҷиҳати баланд бардоштани самаранокии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ доир ба сари вақт пешгирӣ, ошкор намудан ва кушодани ҷиноятҳои коррупсионӣ, иқтисодии характери коррупсионидошта ва ба андоз алоқаманд, ҳамчунин амалҳои террористӣ, экстремистӣ ва дигар ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин, таъмини амнияти давлат, риояи қонуният ва ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд дар мавриди баамалбарории чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, таҳкими ҳамкорӣ байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ чораҳои зарурӣ меандешад.

Дар Агентӣ танзими ҳуқуқии дохилиидоравӣ ва байниидоравии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бо риояи талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар асоси Дастурамал дар бораи ташкил ва тактикаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯии Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда шудааст.

Ҳамкориҳои кормандони оперативии Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дигар сохторҳои амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар ошкори ҷиноятҳо ва пешбурди тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ, пайваста тақвият ёфта истодааст. Ҳамкориҳо, аз ҷумла дар самти мубодилаи иттилооти оперативӣ, бахусус бо мақомоти қорҳои дохилӣ, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ ва Сарраёсати иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба таври мақсаднок ба роҳ монда шудааст.

Ташаккур ба диққататон



СОЛИЕВ КАРИМ ҲОЧИЕВИЧ -
муовини аввали сардори Академияи
ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон,
номзади илмҳои ҳуқуқ,
Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон,
полковники милитсия

**ЗАРУРАТИ ОМУЗИШИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ.
МУТАНОСИБИИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ ВА
МУРОФИАИ ЧИНОЯТӢ**

Назарияи муосири ватании фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ (**минбаъд - ФОЧ**) дар аввали солҳои 60-уми асри ХХ баъди қабул шудани кодекси мурофиавии чиноятии ҷумҳуриҳои иттифокӣ ташаккул ёфтааст. Дар онҳо аввалин маротиба истилоҳи «чораҳои оперативӣ-чустучӯӣ» дар сатҳи қонунгузорӣ мустақкам карда шуд, ки амалигардонии он ба мақомоти таҳқиқ воғузошта шуда буд (пеш аз ҳама, ба Вазорати қорҳои дохилӣ ва Комитети бехатарии давлатӣ).

Асосҳои назарияи муосири ФОЧ аз ҷониби олимони ва қормандони амалии ВКД-и собиқ Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шӯравии Сотсиалистӣ (СССР) қорқард шуда буданд. Ҳамзамон, проблемаҳои ФОЧ дар соҳаи илми қриминалистика низ фаъолана тадқиқ қарда мешуданд. Дар ҳамин давра проблемаҳои фаъолияти зиддиразведқавӣ дар Комитети бехатарии давлатии СССР қорқард мешуданд, ки ин самт яке аз қисмҳои таркибии назария ва амалии ФОЧ-ро ташқил медиҳад.

Оид ба таърихи милитсия ва фаъолияти воҳидоти оперативӣ-чустучӯии он як зумра олимони ватанӣ, ба мисли А.А.Қаҳқоров, Ш.Саймуддинов, А.Ш.Розиқзода, Н.Ҷ.Назаров ва дигарон ҳиссаи арзандаи худро гузоштаанд.

Вобаста ба назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва таъмини илмии чунин фаъолият ҳиссаи олимони ватанӣ низ қолиби диққат мебошад. Ба ҳайси онҳо дохил мешаванд: Ҷ.М.Зоиров, К.Ҳ.Солиев, Ф.Р.Шарипов ва дигарон.

Раҳимов Р.Ҳ. ва Солиев К.Ҳ. якумин маротиба ба ҳайси муаллифони Тафсири чиноятҳо дар соҳаи иқтисодиёт ва Тафсири Кодекси чиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (фасл ва бобҳои чиноятҳо дар соҳаи иқтисодиёт) ҳангоми қушодани чиноятҳои иқтисодӣ шаклу намудҳои гузаронидани қорабинҳои оперативӣ-чустучӯиро муайян намудаанд.

Аввалин маротиба дар таърихи илми ҳуқуқшиносии ватанӣ аз ҷониби Р.Ҳ.Раҳимов тадқиқоти диссертатсионӣ, ки ба самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ баҳшида шудааст, амалӣ қардонид шуд ва айни замон ӯ тадқиқоти худро вобаста ба назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва амалии он давом дода истодааст.

Бо қабул шудани қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ба танзим меқароранд (дар солҳои 1993, 1998 ва 2011), давраи нави инқишофи назария ва амалии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ оғоз қардид.

Вобаста ба ин, алҳол ҳуқуқи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба андозаи қам бошад ҳам, ташаккул ёфтааст ва он ба соҳаи мустақили ҳуқуқ табдил ёфта, ба ин ҳайс шинохта шуда, қорой заминаи қурраи ҳуқуқӣ қардидааст ва тибқи нишонқоди Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шӯбаҳои ҳуқуқшиносии мақтабҳои Олӣ ва махсуси Ҷумҳурии Тоҷикистон қарс дода мешавад.

Бинобар ин, муаллифи қитоби қарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» Р.Ҳ.Раҳимов қушиш ба ҳарқ додааст, ки онро баҳри омузонидани қониншқӯён,

кормандони амалӣ ва омӯзгорон бо забони оммафаҳм пешкаш намояд, ки он аз нахустин иқдомҳо дар ин самт бо забони тоҷикӣ мебошад.

Курси таълимии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» аҳамияти калони илмӣ-амалӣ дошта, барои беҳтар намудани тайёрии қасбии мутахассисони соҳаи ҳуқуқшиносӣ нигаронида шудааст. Диққати махсус дар он ба таъмини меъёрӣ-ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дода шуда, илова бар ин, на танҳо меъёрҳои қонунгузори мурофиавии ҷиноятӣ ва оперативӣ-чустучӯӣ, балки инчунин, меъёрҳои соҳаҳои дигари ҳуқуқ, ки бевосита ба ҳамин мавзӯ муносибат доранд, таҳлил карда шудаанд.

Дар китоб ҳамаи масъалаҳои, ки бо моҳияти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, батанзимдарории ҳуқуқии муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки вобаста ба содир намудани ҷиноят ва ба таври пинҳонӣ муайян намудан ва кушодани он алоқаманд аст, баррасӣ шудаанд.

Таҷрибаи баамалбарории қонуният дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, тарзу усули ҷамъоварии маълумот ва далел ҳангоми гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ва дар рафти он тартиб додани ҳуҷҷатҳои лозимӣ, пешкашнамоии онҳо барои мурофиаи ҷиноятӣ ва шакли истифодабарии онҳо барои исботкунӣ бо парвандаи ҷиноятӣ аз муҳимтарин масъалаҳои баррасигардида дар ин китоби дарсӣ мебошад.

Маводе, ки дар китоби мазкур оварда шудааст, барои ноил шудан ба мақсадҳои зерин мусоидат менамояд:

- ташаккули дониш доир ба курси таълимии мазкур;
- соҳиби малака шудан оид ба истифода бурдани муқаррароти назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар мубориза бо ҷинояткорӣ;
- ба таври самаранок истифода бурдани имкониятҳои оперативӣ-чустучӯӣ дар самти огоҳонидан ва кушодани ҷиноятҳо бо назардошти таҷрибаи мусбии қори мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ.

Китоби дарсии мазкур барои кормандони оперативӣ, муфаттишон, судяҳо, прокуророн, адвокатон, донишҷӯён, аспирантону адъюнктон, омӯзгорон, инчунин шаҳрвандон, ки ба масъалаҳои ФОҶ шавқ доранд, фоиданок мебошад.

Чи хеле ки маълум аст, ба амнияти миллии ҳар як давлат, пеш аз ҳама, қувваҳои мочароҷӣ ва террористӣ таҳдид менамоянд. Оқибатҳои фочианоки онҳоро Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои таърихи навини худ аз сар гузаронидааст. Ба шумораи чунин таҳдидҳо метавон экстермизм, ҷиноятҳои муташаккилона, коррупсия, гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор ва як қатор дигар тамоили номатлуб, ки метавонанд ба амнияти давлат ва ҷамъияти мо зарар оваранд, ворид намуд.

Пешгирӣ ва муқовимат бар зидди чунин падидаҳои номатлуб ва хатарнок яке аз вазифаҳои асосӣ ва муҳими мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои қудратии кишвар ба ҳисоб меравад. Аз ин рӯ, дар шароити авҷгирии вазъи ҷинояткорӣ дар мамлакат ва фаъолгардии амалҳои гурӯҳҳои ҷинояткор, нақши мақомоти ҳифзи ҳуқуқ чун кафолатдиҳандаи таъмини амнияти давлат хеле назаррас мебошад.

Рушди ҷиноятҳои муташаккилона, махфинигоҳдории ҳаракатҳои гурӯҳҳои ҷинояткор, дараҷаи баланди таҷҳизоти техникаи онҳо, ноустувории манбаи ҳуди далелҳо ва нишондодҳои шохидон мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва қонунгузорро водор месозад, ки роҳҳои нави ҳуқуқии мубориза бар зидди ҷинояткориро пайдо намуда, воситаҳои мавҷуда ва усулҳои ҷамъоварии далелҳоро пурзӯр намоянд.

Ин талабот омӯзиши ҳаматарафаи назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ба миён оварда, тақозои боз ҳам инкишоф ёфтани ин фаъолиятро дорад. Бинобар ин, аҳамияти омӯзиши батанзимдарории ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва зарурати амалисозии он дар шароити муосир айён аст.

Чи хеле, ки маълум аст, яке аз тамоилҳои муҳими рушди маълумоти олии муосир ин мантазам баланд рафтани аҳамиятнокӣ ва эътибору нуфузи маълумоти ҳуқуқӣ ба

ҳисоб меравад. Ин аз он нақше, ки ҳуқуқ дар ҳаёти иҷтимоӣ мебозад, вобастагӣ дорад. Чунки мутахассисони дорои маълумоти олии ҳуқуқӣ бояд раванди рушди давлати демократӣ, иҷтимоӣ ва ҳуқуқиро таъмин намоянд. Новобаста аз он, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон якҷанд муассисаҳои таълимӣ кадрҳои ҳуқуқшиносиро тайёр мекунад, ин раванд барои таъмини соҳаҳои гуногуни ҳаёти ҷамъиятӣ бо кадрҳои баландихтисоси ҳуқуқӣ ба натиҷаҳои дилхоҳ оварда нарасонидааст.

Тасдиқи чунин гуфтаҳо аз ин бар меоянд: новобаста аз он ки, аз қабули Қонуни аввалини Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» (с.1993) қариб 20 сола сипарӣ гаштааст ва инчунин, новобаста аз он ки, оид ба танзими ин намуди фаъолияти давлатӣ санадҳои меъёрии ҳуқуқии гуногун қабул шудаанду боз ба бисёрии онҳо тағйироту иловагиҳои зиёде ворид гардидаанд (аз ҷумла, Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ», «Дар бораи номгуӣ маълумоти дорои сирри давлатӣ», «Дар бораи мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи мақомоти прокуратура», «Дар бораи милитсия», «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм», «Дар бораи мубориза бар зидди хариду фурӯши одамон», «Дар бораи ҳимояи давлатии иштирокчиёни мурофиаи судии ҷиноятӣ» ва ғайра), **мутаасифона** фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз ҷониби баъзе кормандони амаликунандаи адолати судӣ ба таври ҷиддӣ дарк карда намешавад ва ҳангоми пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ба фош намудани сирри давлатӣ роҳ медиҳанд. Гарчанде, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ самти алоҳидаи соҳаи ҳуқуқ шинохта шуда, заминаи ҳуқуқии он пурра мавҷуд мебошад.

Бо назардошти он ки, аз як тараф, фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар самти мубориза бо ҷинояткорӣ нақши муҳимро мебозад (чунки қариб 90% ҷиноятҳо маҳз тавассути фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ кушода мешаванд), ва аз тарафи дигар, он дорои имконияти вайрон намудани ҳуқуқу озодиҳои инсон мебошад, ҳамчунин, дар замони ҳозира бо меъёрҳои қонунгузори оперативӣ-чустучӯӣ на танҳо кормандони воҳидҳои оперативӣ-чустучӯӣ, балки муфаттишон, прокурорҳо, судяҳо, адвокатҳо ва дигар мутахассисони соҳаи ҳуқуқ истифода мебаранд, **аз ин лиҳоз**, ин соҳаи ҳуқуқ бояд қисми таркибии омӯзиш барои ҳамаи ҳуқуқшиносон гардад (на он, ки фақат барои мутахассисони Вазорати корҳои дохилӣ, Кумитаи давлатии амнияти миллии ва дигар идораҳои, ки барои амалӣ гардонидани ин фаъолият ҳуқуқ доранд).

Масълаи мазкур, махсусан бо қабул шудани Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ ва Қонун «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» (**минбаъд - Қонуни ФОЧ**) дар таҳрири нав (с.2011) актуалӣ гаштааст, чунки онҳо имконияти истифода бурдани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро дар мурофиаи судии ҷиноятӣ хеле васеъ намудаанд.

Аз ин лиҳоз, омӯзиши фанни таълимии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар тамоми муассисаҳои ҳуқуқии кишвар зарур мебошад. Қайд кардан бамаврид аст, ки чунин фанни таълимӣ дар тамоми муассисаҳои таҳсилоти олии ҳуқуқии мамлакатҳои ИДМ омӯзонда мешавад. Аз рӯи таҷрибаи ин кишварҳо, дар муассисаҳои таҳсилоти олии ҳуқуқӣ доир ба фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ курсҳои махсус мавҷуд буда, донишҷӯён маълумоти муфассал оиди фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мегиранд.

Мутахассиси ояндаи самти ҳуқуқ (муфаттишон, прокуророн, судяҳо, адвокатҳо) бояд на танҳо дорои дониш доир ба танзими ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бошад, балки дар бораи асосҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, таъиноти чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, тарзҳо ва роҳҳои асосии гузаронидани онҳо, тартиби ҳуҷҷатноккунии натиҷаҳои бадастовардашуда, пешниҳод намудани онҳо ба муфаттиш, прокурор, судя, истифода бурдани онҳо дар мурофиаи судии ҷиноятӣ ва ғайра дониш дошта бошанд.

Ҳангоми надоштани дониши амиқ дар ин самт, имконияти муайян намудани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз нуқтаи назари қонунӣ будани онҳо, дараҷаи

эътиборнокии иттилооти оперативӣ-чустучӯӣ, муайян намудани перспективаи амалигардонии маводи оперативӣ-чустучӯӣ дар муурофияи ҷиноятӣ, ҳимояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, ки дар рафти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ вайрон шуданашон мумкин аст, амалигардонидани назорати прокурории мақсаднок ва назоратбарии самараноки судӣ аз болои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва ғайра хеле мушкил мегардад.

Айни замон, назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳамчун илм на танҳо дар нашрияҳои махфӣ, балки дар нашрияҳои кушода низ инкишофи худро ёфта истодааст. Аз ин лиҳоз, назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар муассисаҳои таълимии олӣ ба ҳайси фанни таълимии мустақил қарор гирифта истодааст.

Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ин намуди чунин фаъолиятест, ки ба таври ошкоро ва ё ғайриошкоро аз ҷониби мақомоти давлатии тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ин фаъолият ваколатдоршуда бо роҳи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ бо мақсади ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд, моликият, таъмини амнияти ҷамъият ва давлат аз таҷовузҳои ҷиноятӣ амалӣ гардонидани мешавад.

ФОҶ яке аз намудҳои фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ буда, дар қатори дигар намудҳои он (ба монанди фаъолияти тафтишотӣ, судӣ ва ғайра) барои ҳифзи ҳуқуқу озодиҳо ва манфиатҳои шаҳрвандон, моликият ва таъмини беҳатарии ҷамъият ва давлат аз таҷовузҳои ҷиноятӣ равона карда шудааст.

Бо мақсади муайян намудани моҳияти фанни ФОҶ ва ҷойи он дар миёни дигар фанҳои (илмҳои) ҳуқуқӣ, мувофиқи мақсад аст онро бо **муурофияи ҷиноятӣ**, ки табиатан наздик мебошанд, муқоиса намоем.

ФОҶ бо фаъолияти тафтишотӣ ҳаммонандӣ дошта, бисёр ҳаракатҳои онҳо хусусияти якхела доранд. Масалан, пурсиши оперативӣ (дар ФОҶ) ва пурсиш (дар тафтишот), эксперименти оперативӣ (дар ФОҶ) ва озмоиши (эксперименти) тафтишӣ (дар тафтишот), гӯш кардани гуфтугӯҳои телефонӣ ва сабти онҳо (дар ФОҶ) ва гӯш кардан ва сабти гуфтугӯи телефонӣ (дар тафтишот) ва ғайра.

Алоқамандии ин ду намуди фаъолият дар ягонагии мақсади онҳо зоҳир мегардад - ошкор кардан, огоҳонидан, пешгирӣ ва кушодани ҷиноятҳо.

Чунин ягонагӣ, инчунин, ифодаи худро дар ин мебинад:

– дар қонунгузории муурофиявии ҷиноятӣ муқаррароти бевосита ҷиҳати ваколатҳои муфаттиш доир ба додани супоришҳои ҳаттӣ ба мақомоти таҳқиқ дар хусуси гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ҷой дорад, ки иҷроишашон ҳатмӣ мебошанд;

– муфаттиш бо маводи оперативӣ-чустучӯии мақомоти таҳқиқ, ки бо парвандаи тафтишшаванда алоқаманд аст, мутобиқи қонунгузорӣ (яъне, мутобиқи талаботи Қонуни ФОҶ, қонунҳо «Дар бораи сирри давлатӣ», «Дар бораи мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва дигар қонунҳое, ки бо амалӣ гардонидани ФОҶ иртибот доранд) ҳуқуқӣ шинос шудан дорад ва ғайра.

Ҳангоми ҳалли масъалаҳо оиди кушодани ҷиноят, ФОҶ нақши ёридиҳандаро (таъминкунандаро) нисбат ба муурофияи ҷиноятӣ иҷро менамояд, зеро он ба ошкор намудани шахсоне, ки ҷиноят содир намудаанд, равона гардидааст. Асосан ФОҶ барои ҳалли мусбии вазифаҳои муурофияи ҷиноятӣ равона карда шудааст (барои таъмин намудани исбот аз рӯйи парвандаи ҷиноятӣ).

Ҳарчанд ин ду фаъолият ба ҳам алоқамандии зич дошта бошанд ҳам, онҳо ҳаммонанд нестанд. Фарқияти байни онҳоро аз рӯйи субъект, базаи (заминаи) ҳуқуқӣ, ҳадҳои пешбурди (гузаронидани) ҳаракатҳо, усул ва истифодабарии натиҷаҳои ин амалҳо гузаронидан мумкин аст.

Ба ҳайси субъектони пешбурди фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ воҳидҳои оперативӣ ва кормандони онҳо, ҳамчунин шахсони ба онҳо мусоидаткунанда баромад мекунад. Субъектони пешбурди муурофияи ҷиноятӣ бошанд, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва судя мебошанд.

Манбаҳои (заминаҳои) ҳуқуқии амалӣ гардонидани ин намудҳои фаъолият низ монанд нестанд. Чунончи, ФОҶ бо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», дигар қонунҳое, ки бо амалӣ гардонидани ФОҶ иртибот доранд, ҳамчунин санадҳои меъёрии ҳуқуқии махфии идоравӣ ба танзим дароварда мешаванд. Муурофияи ҷиноятӣ бошад, ба меъёрҳои Кодекси муурофиявии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон асос меёбад.

Тартиби гузаронидани ҷорабиниҳою ҳаракатҳои оперативӣ-чустучӯӣ ва муурофияи ҷиноятӣ низ фарқ мекунад. Барои гузаронидани амалҳои (ҳаракатҳои) тафтишӣ мавҷуд будани парвандаи ҷиноятӣ зарур мебошад. Ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ бошад, бештар то оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ дар асоси маълумотҳои оперативӣ ё мавҷуд будани парвандаҳои баҳисобгирии оперативӣ (ПБО) гузаронида мешаванд.

Дар иртибот бо ин қайд кардан зарур аст, ки тибқи муқаррароти қ.1 м.11 Қонуни ФОҶ натиҷаҳои (маводи) ФОҶ мумкин аст барои тайёр ва амалӣ гардонидани ҳаракатҳои тафтишӣ ва судӣ, ҳамчунин барои муайян намудани молу мулки мусодирашаванда истифода бурдан шаванд.

Чи хеле, ки қайд карда шуд, дар аксари мавридҳо ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ то оғози парвандаи ҷиноятӣ амалӣ гардонидани мешаванд ва он тибқи тартиби пешбиниамудаи Қонуни ФОҶ бо ҷамъоварӣ намудани далелҳо дар бораи шахсони ҷиноятхоро тайёркунанда, содиркунанда ё содиркарда ва ғайра алоқаманд аст. Бинобар ин, натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯии бадастовардашуда дар доираи қонуни муурофиявии ҷиноятӣ мумкин аст ба сифати яке аз асосҳои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ хизмат намоянд, онҳо ба мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокурор ё суде (судяе), ки парвандаи ҷиноятӣ дар пешбурди ӯ қарор дорад, пешниҳод гарданд, ҳамчунин барои исботи марбут ба парвандаҳои ҷиноятӣ истифода шаванд (қ.2 м.11 Қонуни ФОҶ). Ҳангоми дар парвандаи ҷиноятӣ ба сифати далелҳои истифода намудани натиҷаҳои ФОҶ шахсони мансабдори мақомоти амаликунандаи ФОҶ метавонанд дар хусуси аслии будани онҳо, пайдоиш ва ҳолатҳои ба даст овардани ин маълумотҳо пурсиш карда шаванд (қ.5 м.11 Қонуни ФОҶ).

Ҳамчунин, инро бояд зикр намуд, ки яке аз асосҳои гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ин мавҷуд будани парвандаи ҷиноятии оғозшуда ба ҳисоб меравад (банди 1 қ.1 м.7 Қонуни ФОҶ).

Хуллас ин аст, ки дар фарқият аз фаъолияти муурофиявии ҷиноятӣ, ки хусусияти ошкоро дорад, дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ асосан тарзу усул, қувваю воситаҳои махфӣ, ки сирри давлатиро ташкил медиҳанд, истифода бурда мешаванд.

Инчунин, ин ду намуди фаъолият бо натиҷагириҳои худ фарқ мекунад. Натиҷаи ҳаракатҳои муурофиявӣ далелҳо буда, натиҷаи ФОҶ бошад – маълумотҳои воқеӣ (маълумотҳои ғайримуурофиявӣ) мебошанд. Чунин маълумотҳои оперативӣ метавонанд ба сифати далел танҳо баъди бо роҳи муурофиявӣ мустаҳкам намудани онҳо эътироф гарданд.

Яъне, ҳамаи амалҳои оперативӣ дар ФОҶ бо номи ҷорабинӣ омадаанд, ки бидуни тартиби муурофиявӣ то оғози парвандаи ҷиноятӣ (дар баъзе ҳолатҳо баъди оғози парвандаи ҷиноятӣ) гузаронида мешаванд ва ин ҷорабиниҳо шакли махсуси ҳуҷҷатноккунии ҳаракатҳои ҷинояткориро пешбинӣ менамояд.

Аз ин лиҳоз, бояд як нуқтаро баён намоем. Тибқи м. 84 КМҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон (Истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ) натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯии ба даст овардашуда ба шарте далел эътироф карда мешаванд, ки бо риояи муқаррароти КМҶ ҷамъоварӣ шуда бошанд. Вобаста ба ин

муқаррарот қайд кардан зарур аст, ки амалӣ гардонидани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар доираи КМЧ (яъне, бо риояи талаботи моддаҳои он) имконнопазир мебошад. Чунки фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ хусусияти хоси худро доро буда, дар доираи Қонуни ФОЧ амалӣ гардонида мешавад (асосан бо риояи намудани принципи пинҳонкорӣ ва усули ғайриошкоро) ва он талаботе, ки нисбат ба гузаронидани амалҳои (харакатҳои) тафтишии ошкоро пешниҳод карда мешаванд, ба ин намуди фаъолият (яъне, ба фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ) номақбул мебошад.

Масалан, тартиби пешбурди азназаргузаронии манзили истиқоматӣ, бинои корхона, ташкилот ва муассисаҳо (қ.қ.8 ва 9 м.183 КМЧ) ё анҷом додани кофтуков (м.192 КМЧ) аз муоинаи оперативии манзил, биноҳо, хучраҳо, иншоот, қитъаҳои маҳал ва воситаҳои нақлиёт, ки тибқи Қонуни ФОЧ гузаронида мешавад, гуногун мебошанд. Аз ҷумла, ҳангоми азназаргузаронии манзили истиқоматӣ бояд ҳозир будани шахси болиғи маскуни он таъмин карда шавад. Дар сурати имконнопазирии ҳозир шудани ӯ намояндагони ташкилоти манзилию коммуналӣ ё маъмурияти маҳаллӣ даъват карда мешаванд. Ё ин ки, пеш аз оғози кофтуков таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор шахсони манфиатдорро бо қарори гузаронидани кофтуков шинос мекунанд. Кофтуков бо иштироки шахсони ҳолис ва дар ҳолатҳои зарурӣ бо иштироки мутахассис ва тарҷумон сурат мегирад.

Лекин, ҳангоми муоинаи оперативии ғайриошкорои манзил бошад, корманди оперативӣ шахсони манфиатдорро (соҳиби хонаро) бо қарори гузаронидани муоинаи оперативии манзил шинос намекунад, бе иштироки онҳо ин намуди чорабинии оперативӣ-чустучӯиро мегузаронад ва алалхусус, дар чараёни он шахсони ҳолис иштирок намекунанд.

Чи хеле, ки маълум мегардад, тартиби гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, алалхусус он чорабиниҳое, ки ба таври ғайриошкоро гузаронида мешаванд, ҳеҷ гоҳ бо риояи муқаррароти КМЧ амалӣ карда намешаванд. Дар акси ҳол, чунин чорабиниҳо хусусияти пинҳонкорӣ ва ғайриошкорои (оперативии) худро гум мекунанд. Бинобар ин, бесабаб нест, ки м.351 Кодекси муурофиавии ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, ки тартиби баррасии мавод дар бораи маҳдуд кардани ҳуқуқҳои конститусионии шаҳрвандон ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ мутобики Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» амалӣ карда мешаванд.

Чунин муқаррароти КМЧ далели равшани он аст, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дорои ҷабҳаҳои хоси худ буда, аз фаъолияти, ки дар доираи муурофияи ҷиноятӣ амалӣ мегардад, фарқи ҷиддӣ дорад.

Таҷқиқоти муқоисавии меъёрҳои ҳуқуқии кишварҳои дигар ба мо асос медиҳад, ки чунин муқаррароти КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон (м.84) зери шубҳа гузошта шавад. Агар ба қонунгузори муурофиавии ҷиноятӣи давлатҳои ИДМ, аз ҷумла Федератсияи Россия мууроҷиат намоем, он гоҳ маълум мегардад, ки талаботи қонунгузор нисбат ба натиҷаҳои ФОЧ умуман ба таври дигар ба танзим дароварда шудаанд. Аз ҷумла, тибқи м.89 КМЧ Федератсияи Россия «дар чараёни исботкунӣ истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ манъ аст, агар онҳо ба талаботе, ки Кодекси мазкур нисбат ба далелҳо пешниҳод намудааст, ҷавобгӯ набоянд».

Чунин муқаррарот аз нигоҳи мансубият, имконпазирӣ, саҳеҳ ва кифоя будани далелҳо дуруст мебошад ва бинобар ин, агар, далелҳо дар чараёни амалигардонии ФОЧ бо роҳи зӯрӣ, таҳдид, азобу шиканча, рафтори бераҳмона ва ё усулҳои дигари ғайриқонунӣ ба даст оварда шуда бошанд, безътибор дониста, барои айбдоркунӣ асос шуда наметавонанд.

Бинобар ин, КМЧ бояд маҳз чунин муқарраротро истифода барад. Ин шаҳодати он аст, ки ФОЧ дорои муурофияи хоси худ буда, бо риояи тартиби махсус анҷом дода мешавад ва ин тартибро **муурофияи оперативӣ-чустучӯӣ меноманд.**

Аз он сабабе, ки бисёр ҷиноятҳо ноаён ва ё пардапӯшона содир мешаванд, қонунгузор фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ташаккул (бунёд) додааст, чунки на ҳамеша чунин ҷиноятҳо бо роҳи гузаронидани ҳаракатҳои (амалҳои) расмӣ тафтишотӣ, ки хусусияти ошкорои муҳофизатӣ доранд, кушода мешаванд. Ба таври дигар гӯем, бо роҳи муҳофизатӣ (ошкоро) кушодани ҷиноятҳои ноаён ва пардапӯшона баъзан амри маҳол буда, дар бисёр ҳолатҳо умуман, ғайриимкон мебошад.

Аз ин сабаб, нақши фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар ошкор намудан, огоҳонидан, пешгирӣ кардан ва кушодани ҷиноятҳо, ҳамчунин ошкор ва муайян намудани шахсони ин ҷиноятҳо тайёркунада, содиркунада ё содиркарда, дар чустучӯӣ шахсони аз мақомоти таҳқиқ, тафтиш ва суд пинҳоншуда, аз адои ҷазои ҷиноятӣ саркашинамуда, ҳамчунин чустучӯӣ шахсони бедарак гумшуда, дар ба даст овардани маълумот дар бораи ҳодиса ё ҳаракатҳои (беҳаракатие), ки ба ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, амнияти ҷамъиятӣ, давлатӣ, ҳарбӣ, иқтисодӣ, иттилоотӣ ё экологии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳдид менамоянд, ҳамзамон дар муайян намудани номгӯӣ ва ҷойи молу мулки аз ҷониби суд мусодирашаванда ниҳоят муҳим буда, аҳамияти аввалиндараҷа дорад.

Агар андешабандиро дар бораи вожаи «оперативӣ» ронем, он гоҳ бояд кайд намуд, ки тарҷумаи он ба забони тоҷикӣ бо ибораи «фаврӣ» начандон дуруст мебошад, зеро он маънои пурраи вожаи «оперативӣ»-ро наметавонад ва дар Қонун «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» низ ин мафҳум ҳамин тавр истифода шудааст. «Фаврӣ» маънои «зуд», «таъҷилӣ», «тез», «босуръат», «таъхирнопазир»-ро доро буда, моҳияти воқеии «оперативӣ»-ро дар худ мучассам нанамуда, моҳияти онро ғалат мегардонад. Аз як тараф, агар мазмуни вожаи «оперативӣ» маънои «зуд», «таъҷилӣ», «тез», «босуръат», «таъхирнопазир»-ро дар худ мучассам намояд ҳам, аз тарафи дигар бошад, он ҳамзамон маънои «маҳфӣ», «пинҳонӣ», «хуфиятӣ», «ғайриошкоро», «самаранок», «натичанок», «таъсирбахш», «муассир», «маҳсулноқ» будани ин намуди фаъолиятро ифода менамояд.

Ғайр аз ин, дар қори амалии мақомоти оперативӣ-чустучӯӣ ҳангоми ҳалли вазифаҳои дар наздашон гузошташуда, ҳолатҳои вомехӯранд, ки вобаста ба ошкор ва кушодани баъзе ҷиноятҳо, алалхусус ҷиноятҳои муташаккил, коркарди оперативии онҳо мумкин аст марҳилаи дуру дарозро дар бар гирад (аз 1 то 5 сол ва ҳатто зиёдтар), ки чунин намуди фаъолият ҳеҷ ба мазмуни «зуд», «таъҷилӣ», «тез», «босуръат», «таъхирнопазир» рост намеояд. Аз ин лиҳоз, истифодаи вожаи «оперативӣ», ки решааш аз забони латинӣ гирифта шудааст, хеле бамаврид мебошад.



ОРИПОВ НУРУЛЛО МАЪРИФҲОНОВИЧ-

**муовини аввали вазири корҳои
доҳилии Ҷумҳурии Тоҷикистон,
генерал-майори милитсия**

**ПРОБЛЕМАҲОИ АКТУАЛИИ АМАЛИЯИ ФАЪОЛИЯТИ
ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ**

Ҳозирини гиромӣ

Дигаргун шудани ҳаёти иҷтимоӣ, сиёсӣ ва иқтисодии ҷамъият талаб менамояд, ки муносибат ба қор ва функсияҳои ҳамаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйир ва мукаммал гардонидани шаванд. Ин гуфтаҳо пурра ба мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, инчунин, ба мақомоти тафтишоту назораткунанда ва адолати судӣ низ дахл дорад, чунки самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар шароити имрӯза моҳиятан муҳим гардида истодааст.

Маълум аст, ки ошқор ва кушодани на ҳама ҷиноятҳо бе амалӣ гардонидани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ имконпазир аст. Маҳз, аз ҳамин сабаб дар мубориза бар зидди ҷинояткорӣ проблемаи асосии рӯзмарра - ин ташкил ва гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ва дар ин раванд таъмин намудани ҳифзи сирри давлатӣ, риояи принсипи пинҳонкорӣ ва ба тартиб даровардани низоми махфият ба ҳисоб меравад.

Пинҳонкорӣ (конспиратсия) – ин тартиб ва қоидаҳои рафтори қормандони оперативӣ ҳангоми истифодаи тактика, усулҳо, қувваҳо, воситаҳо, манбаъҳо ва нақшаҳо дар рафти гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ҳамчунин ташкили чунин ҷорабиниҳо ба ҳисоб меравад.

Тибқи қонунҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон унсурҳои номбаршудаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба категорияи маълумотҳое, ки дорои сирри давлатӣ мебошанд, шомил ҳастанд.

Таъмини ҳифзи сирри давлатӣ дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бо як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад. Аз ҷумла, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» аз 22.04 2003 сол; «Дар бораи номгӯи маълумоти дорои сирри давлатӣ» аз 10.05 2002 сол; «Дар бораи мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20. 03.2008 сол; «Дар бораи милитсия» аз 17.05 2004 сол; «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм» аз 16.11 1999 сол; қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 102 аз 11.03.2000 сол дар бораи «Тартиби мансуб донишҷӯи маълумоти дорои сирри давлатӣ ба дараҷаҳои гуногуни махфият», инчунин, дахҳо дигар санадҳои зерқонунӣ, аз он ҷумла, фармоишҳои идоравӣ ва байни идоравии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ.

Дар қонунҳои номбаршуда мақсад, асос, тартиб ва номгӯи маълумотҳое, ки дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба сирри давлатӣ мансубанд, муқаррар карда шудааст. Яке аз мақсадҳо – ин сари вақт муқаррар намудани маҳдудият барои пешгирии ифшо гардидани сирри давлатӣ ба ҳисоб меравад.

Тибқи муқарароти моддаи 12 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» (Ҳифзи маълумот дар бораи мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ), маълумотҳои зерин сирри давлатӣ ҳисоб меёбанд:

- маълумот дар бораи қувваҳои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ;
- маълумот дар бораи воситаҳои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ;
- маълумот дар бораи сарчашмаҳои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ;
- маълумот дар бораи усулҳои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ;
- маълумот дар бораи нақшаҳои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯии махфӣ истифодашаванда, истифодашуда;
- натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ;
- маълумот дар бораи шахсони ба гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятӣ ворид кардашуда;
- маълумот дар бораи кормандони штатии ғайриошкорои мақомоти оперативӣ;
- маълумот дар бораи шахсони ба таври махфӣ ба мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мусоидаткунанда;
- маълумот дар бораи ташкили гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ;
- маълумот дар бораи тактикаи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ.

Чунин муқаррарот инчунин, дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» пешбинӣ карда шудааст (маълумотҳо оид ба мундариҷа, нақша, ташкил, маблағгузорӣ ва таъминоти моддию техникаӣ, восита, шакл, усулҳо ва натиҷаҳои фаъолияти разведкавӣ, зиддиразведкавӣ ва оперативӣ-чустучӯӣ, оид ба шахсоне, ки бо мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба таври махфӣ ҳамкорӣ мекунанд - қ. 4 м. 5).

Ошкор кардани онҳо фақат дар асоси қарори роҳбари мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ сурат гирифта метавонад. Лекин, бояд қайд намуд, ки ошкор кардани чунин маълумотҳо ўҳдадорӣ роҳбари мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба шумор намеравад. Яъне, чунин амал на дар ҳама ҳолат ҳатмӣ мебошад.

Масалан, ошкор кардани маълумот дар бораи шахсони ба гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятӣ воридкардашуда, маълумот дар бораи кормандони штатии ғайриошкорои мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, инчунин, маълумот дар бораи шахсоне, ки ба мақомоти оперативӣ ба таври махфӣ мусоидат мекунанд ё мусоидат кардаанд, фақат дар ҳолатҳои истисноӣ, он ҳам бо розигии ҳатти онҳо иҷозат дода мешавад.

Вале мутаассифона, дар таҷрибаи амалигардонии тафтиши пешакӣ, назорати прокурорӣ, адолати судӣ чунин муқаррароти қонун на дар ҳама ҳолат риоя карда мешавад. Ин бошад, дар навбати худ боиси ифшо гардидани сирри давлатӣ мегардад. Дар амалия ҳолатҳои ҷойдоранд, ки намоёндагони мақомоти зикршуда дар рафти баррасии парвандаҳои ҷиноятӣ бархилофи талаботи қонунгузорӣ шаҳрвандоне, ки ихтиёран ба мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мусоидат мерасонанд, инчунин, кормандони дастгоҳи махфиро бидуни розигияшон дархост намуда, тахти пурсиш қарор дода, шароити ифшошавии онҳоро имконпазир менамоянд.

Масалан, коллегияи суди ш. Душанбе дар маҷлиси кушоди судӣ 25 декабри соли 2010 парвандаи ҷиноятиро нисбати Иброҳимов А.А., Ҳасанов Н.А. ва Талбаков Х.Ш., ки қаблан дар воҳиди оперативии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият доштанд, баррасӣ намуда, дар мувофиқи судӣ шаҳрванд «Н»-ро, ки ба таври ихтиёрӣ ба мақомоти оперативӣ мусоидат менамуд ва ба гурӯҳи ҷиноятӣ ворид карда шуда буд, ҳамчун шохид мавриди пурсиш қарор дод.

Шаҳрванд «Н» ба ҳайси шахси мусоидаткунанда барои ошкор кардани ҷинояти махсусан вазнин тибқи муқаррароти банди 13 моддаи 6 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ба гурӯҳи ҷиноятӣ ворид

карда шуда буд (воридсозии оперативӣ). Маҳз, тавассути мусоидати махфии ӯ ҷиноятҳои махсусан вазнин (муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор дар ҳаҷми махсусан калон, муомилоти ғайриқонунии яроқи оташфишон, лавозимоти ҷангӣ, моддаҳои тарканда) ошкор карда шуда, гунаҳгортон ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шудаанд.

Валекин, ташкил, қувва, восита, манбаъ ва усулҳои гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустуҷӯии ғайриошкоро ва натиҷаҳои он, инчунин, ҳиссаи ривоятбандишуда (пардапӯшона), ки барои ба гурӯҳи ҷиноятӣ ворид ва аз он берун намудани «Н» коркард шуда буд, дар мувофиқи қушоди судӣ маълум гашт.

Бо дархости Раёсати кофтукови ҷиноятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон гурӯҳи кории Саридораи ҳифзи сирри давлатӣ маводи парвандаи ҷиноятии мазкурро мавриди омӯзиш қарор дода, хулоса баровард, ки дар рафти мувофиқи судӣ мебоист талаботи банди 1 моддаи 12 Қонун «Дар бораи сирри давлатӣ» риоя мегардид.

Бо ба инобат гирифтани гуфтаҳои дар боло овардашуда гурӯҳи кории Саридораи ҳифзи сирри давлатӣ дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба чунин хулоса омад: маълумоти дар ҳукми коллегияи судӣ оид ба парвандаи ҷиноятии суди ш.Душанбе таҳти № 2-21/2010 овардашуда ҷиҳати лаҳзаҳои истифодабарии шаҳрванд «Н» ба сифати шахси мусоидаткунанда ба мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ бо таҳаллуси «М», инчунин, тадбирҳои доир намудаи онҳо вобаста ба корҳои оперативӣ-чустуҷӯӣ тибқи муқаррароти банди 7 моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Номгӯи маълумоти дорой сирри давлатӣ» ба сирри давлатӣ мансубият доранд ва дар асоси талаботи банди 1 моддаи 10 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Номгӯи маълумоти дорой сирри давлатӣ» мӯҳлати махфӣ доштани онҳо доимӣ мебошанд.

Коллегияи суди мазкур ҳангоми баррасии парвандаи ҷиноятӣ талаботи банди 6 моддаи 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» ва банди 1 моддаи 273 Кодекси мувофиқии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳимояи сирри давлатиро таъмин накардааст ва ба ифшои сирри давлатӣ роҳ додаст.

Бинобар ифшои сирри давлатӣ дар маҷлиси коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятии ш.Душанбе аз 25.12.2010 сол таҳти № 2-21/2010 нусхаи хулосаи мазкур барои гузаронидани тафтиши хизматӣ тибқи фасли 23 Дастурамали № 03 ба Шӯрои адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ирсол карда шудааст.

Чунин аст хулосаи Саридораи ҳифзи сирри давлатӣ дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Акнун дигар проблемаҳоро дар самти гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустуҷӯӣ вобаста ба маҳдуд намудани ҳуқуқҳои конститусионии инсон ва шаҳрванд баррасӣ менамоем.

Бо мақсади таъмин намудани ҳифзи сирри давлатӣ тибқи талаботи қисми 4 моддаи 9 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ» қарори суд оид ба додани иҷозат барои гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустуҷӯӣ, инчунин, тамоми маводи оперативӣ-хизмати пешниҳодшуда бояд ба таҷаббускори гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустуҷӯӣ барои маҳфуз доштан баргардонида шаванд. Ин чунин маъно дорад, ки прокуророни ваколатдор ва судяҳои дахлдор ҳатто нусхаи дархост, қарори суд ва маводеро, ки онро асоснок менамоем, набояд дар худ нигоҳ доранд.

Мутаассифона, дар амалия ҳолатҳои руҳ мемиранд, ки баъзе аз судяҳо кӯшиши дар худ нигоҳ доштани на танҳо нусхаи қарори суд, балки нусхаи аслии онро мекунанд ва ба мақомоти оперативӣ нусхаи онро супоридани мешаванд. Чунин амалҳо дар судҳои ноҳиявии ш.Душанбе ба назар мерасанд.

Чи хеле, ки ба ҳамагон маълум аст, яке аз роҳҳои самараноки мубориза бар зидди ҷинояткорӣ – ин зудамалӣ, таъҷилӣ ва таъхирнопазирии гузаронидани

чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ба шумор меравад. Дар сурати риоя нанамудани чунин талаботҳои амалҳои оперативӣ хусусияти натиҷанокии худро ва самаранокию маҳсулнокиашонро аз даст медиҳанд. Беҳуда нест, ки вобаста ба ин масъала Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» (қ.1 м.9) ба таври қатъӣ муқаррар намудааст, ки маводи оперативӣ-хизмати пешниҳодшуда аз ҷониби прокурори ваколатдор ва судья бояд фавран баррасӣ карда шаванд. Ҳамзамон, муқаррар карда шудааст, ки прокурори ваколатдор ва судья ҳақ надоранд, ки баррасии чунин маводро дар ҳолати пешниҳод гардидан рад намоянд. Ин талаботи Қонун мебошад.

Масалан, 26.01.2012 кормандони Шӯъбачаи кофтукови ҷинойти ШКД н.Шаҳринав бо розигии прокурори ҳамин ноҳия тибқи Қонуни ҚТ «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» вобаста ба парвандаи ҷинойти №53035 (бо моддаи 32-104 КҚ ҚТ) барои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ дар намуди «гӯш кардани гуфтугӯҳои телефонӣ» ба суди н.Шаҳринав қарори дахлдор ва дархостро ирсол намуданд. Хуччати оперативӣ-хизмати мазкур мебоист дар мӯҳлати муқаррарнамудаи қонун баррасӣ гардида, иҷозат ё радди он гирифта мешуд.

Судьяи суди ҳамин ноҳия баррасии маводи мазкурро кашол дода, воҳӯрии худро бо кормандони оперативӣ вобаста ба ин масъала имконнопазир гардонд. Рӯзи дигар, яъне, 27.01.2012 низ чунин ҳолат такрор ёфт. 28.01.2012 (яъне, дар рӯзи сеюм) ӯ қарори асосноки мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ба инобат нагирифта, мутобиқи қисми 1 моддаи 192 ва моддаи 196 КМҚ Ҷумҳурии Тоҷикистон талаб намуд, ки қарори гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ дар намуди «гӯш кардан ва сабти гуфтугӯҳои телефонӣ»-ро бояд танҳо таҳқиқбарандаи ШКД ё муфаттише, ки парвандаи ҷинойтӣ дар пешбурдаш қарор дорад ё ин ки худи прокурор пешниҳод намояд.

Ҳангоми баррасии қарори пешниҳоднамудаи мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ судьяи ноҳия бо воситаи телефонӣ аз Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оиди ин масъала пурсон шуда, баъди гуфтугӯҳои телефонӣ ба талаботи аввалаш истода, иброз намуд, ки гуё ӯ ду рӯзи кориашро барои ҳалли ин масъала сарф намуда, ба Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон рафта, маслиҳат карда, он ҷо тавсия гирифтааст, ки барои гузаронидани чунин чорабинӣ танҳо тавассути қарори таҳқиқбарандаи ШКД ё муфаттише, ки парвандаи ҷинойтӣ дар пешбурдаш қарор дорад, иҷозат медиҳад.

Дар ҳолати мазкур судья муқаррароти банди 1 моддаи 9 Қонуни ҚТ «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ»-ро ба инобат нагирифта, танҳо баъди он ки муфаттиши прокуратураи н.Шаҳринав Одинаев Ғ. бо қарори худ ба суд оид ба гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ дар намуди «гӯш кардани гуфтугӯҳои телефонӣ» дархост пешниҳод намуд, иҷозати гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯии зикршударо медиҳад.

Албатта, чунин муносибат ба кор аз ҷониби мақомоти назоратбаранда барои ноил шудан ба мақсадҳои қонунҳо, ки муносибатҳои ҷамъиятиро дар самти мубориза бо ҷинойткорӣ ба танзим мебардоранд, мушқил мегардонад ва ҳатто то андозаи муайян зарар мерасонад.

Дар самти мазкур проблемаи ҷойдошта дар он ифода мегардад, ки байни мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва мақомоти тафтишотӣ ва прокуратураю судӣ тартиби ба роҳ мондани муносибати мутақобила ҷиҳати таъмин намудани хусусияти маҳфӣ нигоҳ доштани баъзе чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ то ҳол мавриди баррасӣ қарор нагирифтааст.

Масалан, мутобиқи қисми 1 моддаи 31 ва сарҳати 2 қисми 5 моддаи 36 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» мақомоти давлатӣ, аз он ҷумла, мақомоти тафтишотӣ ва прокуратураю судӣ бо мақсади пешгирӣ намудани эҳтимоли

ошкоршавии сирри давлатӣ бояд бо мувофиқаи Саридораи ҳифзи сирри давлатии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби махсуси иҷроӣ вазифаҳояшонро дар муносибат бо корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳое, ки фаъолиятҳо бо сирри давлатӣ алоқаманд аст, пешбинӣ намоянд.

Агар тартиби муқаррагардида вайрон шуда бошад, мақомоти амалкунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳуқуқи доранд ба мақомоти тафтишотӣ ва прокуратураю судӣ иттилоот надиханд ё қарорҳои дигари онҳоро ба ҷо наоваранд (қисми 2 моддаи 31 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ»).

Мутаассифона, муқаррароти Қонун «Дар бораи сирри давлатӣ» ҷиҳати муайян намудани тартиби махсуси муносибати мақомоти тафтишот ва мақомоти назоратӣ назоратбаранда бо мақомоти амалкунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ то ҳол ҳаллу фасл нагардидааст.

Вобаста ба риоя намудани талаботҳои қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки самти амалӣ гардонидани фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ба танзим мебароранд, инчунин, дигар нофаҳмиҳою ихтилофҳо байни мақомоти дахлдор ҷой дорад.

Масалан, Шӯъбаи тафтишотии Сарпрокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳарбӣ бо дархости худ таҳти №41852 аз 19.10.2011 вобаста ба парвандаи ҷиноятии № 41859 аз 09.10.2011 бо айбдорӣ Ҷамробоева Ф., сокини ноҳияи Б.Ғафуров бо моддаи 32 ва моддаи 130¹ Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон талаб намудааст, ки парвандаи шахсӣ ва қорӣ шаҳрванд «Н»-ро, ки ба мақомоти қорҳои дохилӣ ихтиёран мусоидат менамояд, дар асоси банди 4 моддаи 12 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» пешниҳод намояд.

Ба ҳамин ҳолат монанд судияи суди ноҳияи Б.Ғафурови вилояти Суғд бо дархости таҳти №1597 аз 12 майи соли 2011 вобаста ба парвандаи ҷиноятии таҳти № 46204 аз 25.01.2011 бо айбдори Холмуродов Н. Х. бо моддаи 200 ҚЧ ҚТ талаб намудааст, ки шаҳрванд «Н», ки ба мақомоти оперативӣ ба таври махфӣ мусоидат менамояд ва ба сифати харидори шартӣ дар дастгир намудани гунаҳгор мусоидат намудааст, ба мувофиқаи қорҳои судӣ ҳамчун шохид дастрас карда шавад.

Бар хилофи талаботи қисми 1 моддаи 9 Қонун «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» баррасии мавод дар бораи маҳдуд намудани ҳуқуқ ба махфияти мукотиба, гуфтугӯи телефонӣ, муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигар, инчунин, дахлнопазирии манзил ҳангоми гузаронидани қорабинҳои оперативӣ-чустучӯӣ бояд аз қониби судья бе иштироки қотиб, шахсан ва фавран сурат мегирад. Мутаассифона ҳолатҳое вомехӯранд, ки судьяҳо қўшиши бо иштироки қотиб ё дар мувофиқаи қорҳои судӣ баррасӣ намудани қорҳои масъалаҳоро мекунанд. Ҳатто ҳолатҳое ҷой доранд, ки шахсони мансабдори мақомоти назоратбаранда маводи оперативӣ-хизматиро барои омӯзиш ва баҳоидиҳӣ ба зердастони худ месупоранд.

Ҳамчунин, баъзе судьяҳои қумҳурии ҳангоми баррасӣ намудани мавод ҷиҳати гузаронидани қорабинҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки ҳуқуқҳои конституционии шаҳрвандонро маҳдуд менамоянд, талаб менамоянд, ки барои додани иҷозат, аз қумла, иҷозат барои гўш кардани гуфтугўҳои телефонӣ қораманди оперативӣ аввалан парвандаи ҷиноятиро оғоз кунад ва баъдан ба суд муқарра намояд.

Дар амалия ҳолатҳое вомехӯранд, ки судья ҳангоми додани иҷозат барои гўш кардани гуфтугўҳои телефонӣ дар қорабари воғузоштани иҷроӣ ин қорабинӣ ба қўши Раёсатҳои махсуси техникаи ВКД, иловатан ширкатҳои мобилиро низ ба он ҳамроҳ менамояд, ки иҷроӣ қораманди қораманд ба иҷроӣ сирри давлатӣ оварда мебаронад.

Инчунин, ҳолатҳое мешаванд, ки қорамандони мақомоти назоратӣ назоратбаранда ҳангоми баррасии маводи оперативӣ-хизмати пешниҳодшуда ҷиҳати маҳдуд намудани ҳуқуқҳои конституционии инсон ва шаҳрванд ба махфияти мукотиба ва гуфтугўҳои телефонӣ аз қорамандони оперативӣ талаб менамоянд, ки онҳо аввал ис-

бот наоянд, ки шахсе, ки нисбати ӯ чунин чорабинӣ гузаронида мешавад, ҷинояткор мебошад.

Дар баъзе ҳолатҳо кормандони оперативӣ ҳатто чунин суҳанхоро аз ҷониби шахсони мансабдори давлатӣ мешунаванд: «Қонун «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» - ин Қонуни шумо. Қонуни мо бошад, ин Кодекси муҳофизатии ҷиноятӣ аст, ки аз Қонуни шумо баландтар аст» ва ғайраю ғайра.

Албатта, чунин муносибат ва коргузори дар оянда ба таҳкими қонуният у тартиботи ҳуқуқӣ, пурзӯр намудани мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва таъмини волоияти қонун, ки яке аз самтҳои афзалиятноки фаъолияти Ҳукумати Тоҷикистон ба ҳисоб меравад ва ба суботи оромии ҷомеа ва таъмини волоияти қонун дар кишварамон монеаҳои ҷиддӣ ба миён меорад.

Дар охир итминони комил дорам, ки конференсияи имрӯза ба пешрафти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, мубориза бар зидди ҷинояткорӣ судманд гардида, дар оянда ба таҳкими қонуният ва амнияти шаҳрвандони мамлакат самараи мусбӣ хоҳад овард.

Ба диққатон ташаккур!



ХАЛИФАЗОДА МУҲАММАДРИЗОИ НИЁЗ –
Сардори Раёсати Прокуратураи генералӣ
оид ба назорати иҷроӣ қонунҳо дар мақомоти
қорҳои дохилӣ ва назорати маводи нашъаовар,
мушовири адлия дараҷаи 1, номзади илмҳои сиёсӣ

МАСЪАЛАҲОИ ТАКМИЛИ ЗАМИНАҲОИ ҲУҚУҚӢ ВА
АМАЛИЯИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУҶӢ

Ҳозирини ғиромӣ

Фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ ҳамчун фаъолияти асосан ғайриошкоро амалишаванда аз нигоҳи риояи ҳуқуқи инсон хеле осебпазир мебошад.

Мисолҳои дар ин раванд аз ҷониби баъзе қорамандони оперативӣ даст задан ба сохтакорӣ далелҳо, иғвои ҷиноят, тамаъҷӯӣ, азобу шиканҷа, маҷбуркунӣ ба додани нишондод, пинҳонкунии ҷиноятқорони ашадӣ, ҳамроҳшавӣ ба дастаҳои ҷиноятӣ ва ғайра кам нестанд.

Ҳамаи ин зарурати танзими дақиқи расмиёти баамалбарории қорабиниҳои оперативӣ-чустуҷӯӣ, таъмини назорати прокурорӣ ва судиро аз рӯи баамалбарории онҳо ба миён меорад.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки танзими ҳуқуқи фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ ҳанӯз ҳам ба талабот ҷавобгӯӣ набуда, ҳалои ҳуқуқӣ дар ин соҳа боиси даст задан ба ҳар гуна қонуншиканиҳо мегардад.

Қунонҷӣ, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустуҷӯӣ» (моддаи 6) 16 намуд қорабиниҳои оперативӣ-чустуҷӯиро пешбинӣ намуда бошад ҳам, дар мақомоти оперативӣ-чустуҷӯӣ то ҳол доир ба тартиби роҳандозӣ намудан ва барасмиятдарории ин қорабиниҳо дастурҳои дахлдор таҳия нашудаанд.

Аз ҷумла, вобаста ба ҷунин қорабиниҳои муҳим – «харидории санҷишии оперативӣ» (ба истиснои АНМН назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон) дар дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дастурамалҳои дахлдор таҳия нашуда, ин қорабинӣ аксаран бидуни нақшаи муайян, барасмиятдарории хушсифати амалҳои оперативӣ ва андешидани қораҳо ҷиҳати мустаҳкам намудани далелҳо ба амал бароварда мешавад, ки ин баъдан барои мақомоти тафтишотӣ ва айбдорқунандагони давлатӣ дар судҳо мушкилиҳои зиёдеро пеш меорад.

Дар мавриди харидории санҷишии оперативӣ амалҳои зарур оид ба мустаҳкам кардани изи ҷиноят андешида нашуда, қараёни гуфтугузори харидори шартӣ бо нашъачаллоб дар диктофон сабт карда намешавад. Рафти харидории санҷишӣ ба навори оперативӣ гирифта нашуда, танҳо ҳуди харидори шартӣ бо нашъачаллоб вохӯрда, маводи харидаашро оварда, дар дигар маҳал ба даст қорамандони оперативӣ месупорад.

Дар бисёр ҳолатҳо нашъачаллобоне, ки аз онҳо харидории санҷишии оперативӣ гузаронида шудааст, аз овардани боқимонда мавод даст қашида, баъди 3-4 моҳ ба далели шайбӣ дастгир карда мешавад. Ҷун қоида онҳо ҳудро гунаҳгор нашуморида, қой доштани харидории санҷиширо инқор мекунанд. Дар ҷунин ҳолатҳо исбот кардани гуноҳи онҳо танҳо бо нишондоди харидори шартӣ ғайриимкон мегардад.

Қунонҷӣ, аз маводи парвандаи ҷиноятӣ нисбати З.А. бо моддаи 200 қ.3 банди «г» ҚҶ ҚТ бармеояд, ки рӯзи 18.08.2010 ҳангоми гузаронидани қорабиниҳои оперативӣ-

чустучӯӣ аз тарафи РМЗГФММ ВКД ҚТ дар ноҳияи Ҳисор номбурда 2 кг. маводи навъи «ҳашиш»-ро ба харидори шартӣ ба маблағи 700 доллари ИМА фурӯхтааст. З.А. бо он асос, ки гӯё оянда низ овардани маводи иловагиро ваъда карда бошад, дар ҷойи ходиса дастгир карда нашудааст. Рафти гуфтугузори З.А. бо харидори шартӣ умуман дар диктофон ё ягон воситаи дигар сабт карда нашуда, ягон шахси холис аз дур ходисаро мушоҳида накарда, навори оперативӣ бардошта нашудааст. Маводи нашъадори гирифташуда дар дигар ҷой бо иштироки шахсони холисе, ки умуман фурӯшандаро надидаанд, аз дасти харидори шартӣ гирифта шуда, санад тартиб дода шудааст. З.А. дигар маводи нашъадор наоварда, 18.12.2010, яъне баъди 4 моҳ бо далели шайъӣ дастгир карда шудааст. Ҷ хангоми пурсиш дар рафти тафтишот иштирокашро дар ҷинойт инкор кардааст. Ба ғайр аз ин, дар рафти гузаронидани чорабиниҳо доир ба ин масъала кормандони оперативӣ аввал ба атрофии дигар шахс – Х.А., ки ба муомилоти ин мавод гумонбар доништа мешуд, ворид карда шуда, ба воситаи ӯ ба З.А. шинос шуданд. Гумошта ва харидори шартӣ бо Х.А. чанд бор сӯхбат карда бошанд ҳам, ягон бор сӯхбати ӯро сабт накардаанд. Дар натиҷа баъдан Х.А., ки аз рӯйи парванда ҳамчун шахси таҳриқкунанда ба ҷавобгарӣ кашида мешуд, инкор кардааст, ки маҳз ӯ гумоштаро бо З.А. шинос карда, ба онҳо фурӯштани маводро маслиҳат дода бошад. Ин камбудиро хангоми ба ҷавобгарӣ кашидани шахсони номбурда ва исбот кардани гуноҳи онҳо дар муҳокимаи судӣ мушкилиҳои зиёдеро ба миён овард.

Чунин харидории санчишии силсилави бо поймолкунии ҷиддии қонунгузории муруфиавӣ сурат гирифта, дар ҳоле, ки дар амалҳои фурӯшанда хангоми бори аввал фурӯштани маводи нашъаовар таркиби ҷинойт мавҷуд аст, парвандаи ҷинойтӣ оғоз карда нашуда, ҷинойт сари вақт (баъзан то 3-4 моҳ ва ҳатто беш аз 1 сол) ба қайд гирифта намешаванд, ки ин як шакли пинҳонкунии ҷинойт маҳсуб меёбад. Аз тарафи дигар, чунин амалҳо боиси сӯистеъмол аз ҷониби кормандони оперативӣ шуда, онҳо метавонанд тамаъҷӯӣ ё ба нашъачаллобӣ машғул шудани худро бо ин восита рӯйпӯш намоянд.

Боиси таассуф аст, ки мақомоти оперативӣ-чустучӯӣ асосан ба дастгир намудани интиқолдиҳандагони маводи нашъаовар маҳдуд гардида, дар аксар мавридҳо саркардагон ва роҳбарони гурӯҳҳои муташаккили ҷинойтпеша таҳти таҳаллуҳои «Мулло», «Суфӣ», «Саид», «Юсуф» ва ғайра, номаълум монда, маводи нисбати онҳо ба истехсолоти алоҳида ҷудо карда, амалан беҳаракат монда мешаванд.

Бо мақсади аз байн бурдани замина барои чунин камбудиву қонуншиканиҳо бо қарори Шӯрои Ҷамоҳангсозии мақомоти ҳифзи ҳуқуқи ҷумҳурӣ аз 11 майи соли 2012 ба роҳбарони ВКД ва АНМН назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия дода шуда буд, ки доир ба тартиби гузаронидани харидории санчишии оперативӣ ва дигар чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ дар мувофиқа бо Прокуратураи генералӣ дастурҳои дахлдорро таҳия ва тасдиқ кунанд.

Мутаассифона, то ин дам танҳо АНМН назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба тартиби гузаронидани харидории санчишии оперативӣ бо мувофиқаи Прокуратураи генералӣ дастури дахлдор таҳия ва тасдиқ намудааст. Доир ба таҳияи дастурҳо оид ба дигар чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқ то ҳол икдومه пиёда нагардидааст.

Яке аз самтҳои асосии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ин бурдани чорабиниҳои дахлдор бо маҳбусон ва маҳкумшудагон дар тавқиғоҳо ва муассисаҳои ислоҳӣ бошад ҳам, танҳо Вазорати корҳои дохилӣ дар ин самт ҳамкориҳои худро бо РКИ Вазорати адлияи ҚТ бо Дастурамали якҷоя танзим намуда, дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ чунин дастур ё созишнома бо Раёсати корҳои ислоҳӣ ба тавсиб нарасонидаанд.

Ҷиҳати тақмили минбаъдаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мукамал намудани қонунҳо, таҳия намудани китобҳои дарсӣ ва дигар адабиёти таълимӣ, мунтазам баргузор намудани конференсияву семинарҳои муштарақ тақозои замон аст.

Ин ҳолат қиммати китоби дарсии мӯҳтарам Рамазон Ҳамроевич ва конференсияи имрӯзаро, ки бешубҳа рӯйдодҳои муҳиме дар ҳаёти илмии кишвар ва саҳми бузурге дар шинохти проблемаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мебошанд, дучанд мегардонад.

Аз ин лиҳоз, бори дигар миннатдории худро аз ин заҳматҳои роҳбарияти Вазорати корҳои дохилӣ баён намуда, ба онҳо барору комёбӣ орзумандам.



ЗОИРОВ ҚҶҶРАҲОН МАҶИДОВИЧ –
сардори Раёсати мубориза бар
зидди ҷиноятҳои муташаккили ВКД
Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори
илмҳои ҳуқуқ, профессор,
генерал-майори милитсия

РИОЯ НАМУДАНИ СИРРИ ДАВЛАТӢ ДАР АМАЛӢ
НАМУДАНИ ҶОРАБИНИҲОӢ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ.
ПРИНСИПҲОӢ ФАӢОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ

Дар баробари соҳибистиклол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон, гузаштан ба шакли нави давлатдорӣ ва марҳилаи нави давлати ҳуқуқбунёд, дунявӣ, ягона ва демократӣ, давраи гузариши ислоҳоти нави судӣ дар шароити мураккаби ҷамъиятӣ ҷараён мегирад ва табиист, ки дар борабори ин сатҳи ҷинояткорӣ, падидаҳои номатлуби тағйирёбии хусусият ва сифати он ба низомии ҷамъиятӣ, истехсолот, тақсимооти неъматҳои моддӣ, маданият ва иҷтимоӣ ҷомеа таъсири манфӣ мерасонад.

Барои шахрвандони Тоҷикистони соҳибистиклол ва махсусан, кормандони ҳифзи ҳуқуқ, ки дар ҷодаи бунёди давлати ҳуқуқию ташаккули ҷомеаи шахрвандӣ қадамҳои устуворро монда истодаанд, дуруст сарфаҳм рафтани маънӣ ва талаботи ҳар нуктаи қонун чун раҳнамому пешбарандаи мардум ба сӯи ин ниятҳои хайр амри зарурист. Дуруст аст, ки хусусияти тарҳрезии қонун аз мақомоти қонунбарор талаботи қатъии аниқӣ, равшанӣ, мушаххасӣ ва яхела татбиқ намудани қонунгузорию тақозо дорад, аммо, мутаассифона, дар ҳар давраи замони масъалаи нигоҳ доштани сирри давлатӣ, гуногунфаҳмии иҷроқунандагон ва татбиққунандагони қонун, шарҳу тавзеҳи мухталифи он яке аз проблемаҳои асосӣ ба шумор мерафт. Ин албатта табиист, зеро гуногунии афкор, фаровонии усулҳои баён ва қонуниятҳои ҳосилшудаи фонетикию грамматикӣ забони тоҷикӣ бо дигар печидагиҳои ҳаёти тобишҳои гуногуни маъноӣ ва паҳлӯҳои мухталифи онро ошкор мекард. Аз ин ҷост, ки таҷрибаи қонунгузорию башар тадриҷан иҷроиши мазмунӣ асосии қонун, дар риоия намудани речаи муайяни он, маънидоққунии онро дар кишвари мо низ ҳамчун унсурҳои қонунӣ ва эҷоду тақмили қонунгузорию тавлиди намуд.

Бинобар ин, эҷод, пайдо ва истифодаи шакли усулҳои наву самарабахши пешгирӣ, ошкор намудани тамоил ва падидаҳои нав ба нави ҷинояткорӣ ва умуман мубориза ба муқобили ҳама гуннаи ҷинояткорӣ, баҳусус ҷинояткорӣҳои трансмиллӣ, муташаккил, қочоқ ва гардиши ғайриқонунии яроқи аслиҳа, маводи нашъадор, гаравгонгирӣ ва истисморӣ одамон аз вазифаҳои муҳими мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба ҳисоб меравад.

Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар баробари хусусияти касбӣ доштани ҳамеша аз ҷониби мақомоти дорои салоҳияти оперативӣ-чустучӯӣ дошта ва кормандони воҳидҳои оперативӣ мавриди татбиқ қарор гирифта, дар аксари мавридҳо ба зиддияту духурафаҳмиҳои кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ гашта, баъзан қатъаҳои ҳамаҷониба низ ба миён меоварад.

Дар ҳақиқат, фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ин як институти наомӯхтаи таърихӣ, мебошад, ки танҳо барои ҳимояи ҳуқуқи озодаҳои инсон, шахрванд, муҳофизати моликият равона карда шуда, он танҳо дар доираи таъминоти муқарраркардашудаи қонун амалӣ гардонида мешавад.

Сарчашмаҳои таърихи тамаддуни ҳалқи тоҷик аз он гувоҳи медиҳанд, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва ҷалб намудани шахрвандон барои ҳамкорӣ намудан ба ин намуди фаъолият, махсусан ҳамкорию усули гумоштавӣ, ин зарурати воқеӣ ва талаботи

объективии чома ва давлат мебошад, ки ба воситаи мақомоти салоҳиятноки ҳокимияти давлатӣ амнияти худро аз таҳдиди беруна ва дохила ҳифз менамояд.

Дар шароити имрӯзаи Тоҷикистони соҳибистиклол ва ҷаҳонишавии илму фарҳанг, ҷаҳони техникаи компютерӣ ва шабақаҳои ҷаҳонӣ ба монанди «Интернет», иҷтимоӣ ва иқтисодӣ тамоми дунё, тақмили илми назарияи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, асосҳои методологӣ ва ҷаҳоншиносии ин соҳаи илм, рӯз то рӯз мукамал ва инкишоф ёфта истода, дар амалия ҷорӣ мешавад.

Ин аст, ки мо кормандони мақомоти дорои салоҳияти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар ҳузури намояндагони бонуфузи дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, прокурорҳои шаҳру ноҳияҳо, роҳбарияти мақомоти ҳокимияти судӣ ва судяҳои шаҳру ноҳияҳо ва роҳбарияти субъектҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар ин толор чамъ омада, муносибати қонунӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ҳамкориҳои кормандони оперативӣ ва мақомотҳои назоратӣ ва судиро дар раванди фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бараъло эҳсос намуда, ба ҷорӣ намудани низомномаи аниқ тартиби ҳуҷҷатгузорӣ дар вақти амалӣ намудани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ бо рияи речаи махфият ва сирри давлатӣ ба як ҳулосаи аниқ биёем, ва натиҷаҳои онро дар амалия ҷорӣ намоем.

Ин албатта, имрӯз барои ҷавонон ва кормандони таҷрибаноки оперативӣ машғул буда, аз ҳама ҷиҳат зарур ва муфид аст, зеро аксари мо кормандони оперативӣ дар муносибат бо мақомоти назоратӣ ва судӣ ба духурагӣ роҳ медиҳем.

Дигар ин ки конфронси имрӯза дар фаъолияти ҳамарӯзаи оперативӣ-чустучӯии кормандони оперативӣ ба проблемаҳои гуногуни ҷамъиятӣ дар мубориза алайҳи ҷиноятҳои коррупсионӣ, пешгири намудани баромадан аз ҳадди ваколатҳои хизматӣ, суиистифода аз мансаби хизматӣ ва бартараф намудани ин ва дигар қонунвайронкуниҳо дар фаъолияти хизматиҳои кормандони мақомот вобаста буда, нақши бузург хоҳад бозид.

Пеш аз он, ки мо ба мавзӯи имрӯзаи конфронс «Оид ба рӯяи намудани сирри давлатӣ дар амали намудани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ» шуруъ намоем, дар навбати аввал бояд мафҳуми «сири давлатӣ» -ро дуруст дарк намуда, дар ин бора каме суҳанронӣ намоем.

Дар Қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» гуфта мешавад, ки муносибатҳоеро, ки вобаста ба мансуб донишмандони маълумот ба сирри давлатӣ, махфӣ доштан, ошкор кардан ва ҳифзи онҳо ба манфиати таъмини амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вучуд меоянд, ба танзим медиҳад, инчунин асосҳои ҳуқуқӣ ва системаи ягонаи ҳифзи сирри давлатиро дар тамоми намудҳои фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо сарфи назар аз шакли моликият, ҷузъу томҳои ҳарбӣ ва шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар тамоми қаламрави ҷумҳурӣ ва берун аз он, муайян менамояд.

Дар моддаи 7 Қонуни мазкур, доир ба махфӣ гардонидани маълумоти дорои сирри давлатӣ чунин дарҷ карда шудааст:

➤ *маълумоте, ки дорои сирри давлатӣ аст, бо роҳи гузоштани мӯҳри махфият ба рӯи ҳуҷҷат, маснуот ё дигар манбаи моддии дорои иттилоот махфӣ гардонида мешавад;*

➤ *мӯҳри махфият - маълумоти ҳатмии ҳар манбаи моддии дорои иттилооти мансуб ба сирри давлатӣ мебошад. Дар он бояд оид ба дараҷаи махфӣ будани ин иттилоот («фавқуллода муҳим», «комилан махфӣ», «махфӣ»), мӯҳлати махфӣ будани иттилоот ва шахси мансабдоре, ки ин мӯҳро гузоштааст, маълумот мавҷуд бошад. Агар бевосита ба гузоштани мӯҳри махфият ба рӯи манбаи дорои иттилоот имкон набошад, он бояд дар ҳуҷҷатҳои ҳамроҳгардида зикр карда шавад;*

➤ *ба рӯи манбаҳои дорои сирри дигар ё иттилооти пинҳонӣ, ки ба сирри давлатӣ мансуб нест, гузоштани мӯҳри махфият, ки дар ин Қонун пешбинӣ шудааст, манъ мебошад;*

➤ *номгӯи шахсони мансабдор, ки ба гузоштани мӯҳри махфият ба рӯи манбаъҳои дорои иттилоот ҳуқуқ доранд, аз тарафи роҳбари корхона, муассиса ё ташикоте, ки фаъолиятии бо сирри давлатӣ вобаста аст, тасдиқ карда мешавад;*

➤ *пас аз гузаштани мӯҳлати муқарраргардидаи махфӣ будани иттилоот ва дар сурати наст шудани дараҷаи махфӣ будани он ё бекор шудани қарори ба сирри давлатӣ мансуб донистани иттилоот шахсони мансабдоре, ки иттилоотро махфӣ мегардонанд, вазифадоранд мӯҳри махфиятро тағйир диҳанд ё махфӣ будани иттилоотро бекор намо-янд.*

Тартиби ошкор кардани маълумот ва манбаъҳои онҳо, ҷиҳати бартараф кардани маҳдудиятҳои қаблан бо тартиби пешбинишудаи ин Қонун гузошташуда ба паҳн на-мудани маълумоти дорои сирри давлатӣ ва руҳсат ба манбаъҳои онҳо мебошад.

Асосҳои барои ошкор кардани маълумот дар мақомоти салоҳиятноки оперативӣ-чустучӯӣ инҳо мебошанд:

– *зарурати истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ - чустучӯӣ дар му-рофияи ҷиноятӣ;*

– *гузаштани мӯҳлати махфӣ нигоҳ доштани маълумот;*

– *дар ҳолати беасос махфӣ гардондани маълумот (аз ҷониби мақомоти болоӣ ё бо қарори суд).*

Ҳифзи сирри давлатӣ аз маҷмӯи тадбирҳои ташкилию ҳуқуқӣ, инженерии техникӣ, криптографӣ (ҳатти рамзӣ) ва фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ иборат аст, ки барои пешгирии фош гардидани маълумоти дорои сирри давлатӣ нигаронида шудаанд. Ҳифзи сирри давлатӣ намуди фаъолияти асосии мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мебошад.

Тадбирҳои фаврии ҳифзи сирри давлатиро мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ки мувофиқи қонунгузорӣ дорои ҳуқуқӣ чунин фаъолият мебо-шанд, дар рафти чорабиниҳои разведкавӣ, контрразведкавӣ ва оперативӣ-чустучӯӣ амалӣ гардонида, вазифаҳои онро бо роҳи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки бо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» пешбинӣ шудаанд, ҳаллу фасл менамоянд.

Мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар доираи салоҳияти худ тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон санадҳои меъёрии идоравии ҳуқуқиеро қабул менамоянд, ки тартиб, ташкил ва тактикаи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ва ҳаракатҳои оперативӣ-чустучӯиро ба танзим дароварда, ҳатман қоидаҳои пинҳонкориро ҳангоми амалисозии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ риоя на-моянд.

Мувофиқ бо нишондодҳои санадҳои меъёрии Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» ба маълумоти сирри давлатӣ дошта, маълумоти дахлдор, инчунин бо ма-води дорои истифодашаванда ё истифодашуда ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ пинҳонӣ ба нерӯҳои махсус ба амал бароварда мешавад. Ин нишондодҳо дар бораи воситаҳои истифодашаванда ё истифодашуда ҳангоми гузаро-нидани чорабиниҳои ғайриошкорӣ оперативӣ-чустучӯӣ, дарёфти ахбор дар бораи манбаъҳои истифодашаванда ё истифодашуда ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои ғайриошкорӣ оперативӣ-чустучӯӣ, аз ҷумла маълумоти махфӣ, нишондод дар бораи техникаи оперативӣ ва усулҳои истифодашаванда ё истифодашуда ҳангоми гузарони-дани чорабиниҳои ғайриошкорӣ оперативӣ-чустучӯӣ, хабар додан дар бораи нақшаҳои истифодашаванда ва ё истифодашуда ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои ғайриошкорӣ оперативӣ-чустучӯӣ, мебошад.

Тавре, ки маълум мебошад чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ – ин ҳаракатҳо ва ё маҷмӯи ҳаракатҳои мебошанд, ки дар рафти амалисозии онҳо қувваю восита ва усулҳои ошкоро ва ғайриошкорӣ ба ҳалли вазифаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ равонагар-дида истифода бурда шуда, он ба се категория тақсим мешавад.

1. Категорияи якум – чорабиниҳое мебошанд, ки ба ҳуқуқҳои конституционии инсон ва шаҳрванд дахл дошта, ба гузаронидани онҳо дар асоси иҷозати суд роҳ дода мешавад:

- муоинаи оперативии манзилҳои истиқоматӣ;
- назорати оперативии муросилоти почта, телеграф, иттилооти дигар ва сензураи муқотибаи маҳкумшудагон;
- гӯш кардани гуфтугӯҳои телефонӣ ва дигар гуфтушунидҳо;
- гирифтани иттилоот аз каналҳои техникии алоқа.

Чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯие, ки амнияти мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро таъмин менамоянд, мутобиқи банди 11 моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОЧ» ва танҳо дар доираи ваколатҳои ин мақомот гузаронида мешаванд. Аз рӯйи асосҳои пешбининамудаи банди 5) қисми 2 моддаи 7 Қонуни мазкур гузаронидани чорабиниҳои дар бандҳои 9), 10), 11) ва 12) қисми 1 моддаи 6 Қонуни мазкур нишондодашуда дар сурати мавҷуд будани розигии хаттии шаҳрванд бе қарори судя мумкин аст.

Дар бандҳои 1 ва 2 моддаи 9 Қонуни мазкур гуфта шудааст, ки баррасии мавод дар бораи маҳдуд кардани ҳуқуқҳои конституционии шаҳрвандон ба махфияти муқотиба, гуфтугӯҳои телефонӣ, муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигар, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, дахлнопазирӣ манзил ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ аз ҷониби прокурори ваколатдор, судя, чун қоида, дар ҷойи гузарондани чунин чорабиниҳо ё дар маҳалли ҷойгиршавии мақомоте, ки гузарондани онҳоро дархост намудааст, сурат мегирад. Маводи номбурдари прокурори ваколатдор, судя бе иштироки котиб, шахсан ва фавран баррасӣ менамоянд.

Асос барои аз ҷониби судя ҳал намудани масъалаи гузарондани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки ҳуқуқҳои конституционии дар қисми 1 ҳамин модда пешбинишудаи шаҳрвандонро маҳдуд мегардонад, қарори асосноки аз ҷониби яке аз роҳбарони мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ тасдиқшуда ва дархости прокурори ваколатдор мебошад. Номгӯи категорияи роҳбаронери, ки дар қисми 7 моддаи 8 ва моддаи мазкур пешбинӣ шудаанд, санадҳои меъёрии ҳуқуқии идоравӣ муқаррар менамоянд.

2. Категорияи дуюм – чорабиниҳое мебошанд, ки дар асоси иҷозати роҳбари воҳиди амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯии мақомоти салоҳиятноки оперативӣ гузаронида мешаванд:

- харидории озмоишии оперативӣ;
- воридсозии оперативӣ;
- таҳвили назоратшаванда;
- озмоиши (эксперименти) оперативӣ;
- таъсис додани шахси ҳуқуқӣ.

3. Категорияи сеюм – чорабиниҳое мебошанд, ки аз ҷониби кормандони воҳидҳои оперативии мақомоти салоҳиятноки оперативӣ мустақилона амалӣ карда мешаванд.

- пурсиши оперативӣ;
- ҷамъовариҳои маълумот;
- ҷамъовариҳои оперативии намунаҳо барои таҳқиқоти муқоисавӣ;
- чустучӯи шахсӣ;
- таҳқиқи оперативии ашё, ҳуҷҷатҳо ва дигар объектҳо;
- муоинаи оперативии биноҳо, иморатҳо, ишиоот, минтақаҳои маҳал ва воситаҳои нақлиёт;
- назорати оперативӣ;
- ҳаммонандкунии оперативии шахсият ва дигар объектҳо.

Дар моддаи 3 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» муайян карда шудааст, ки вазифаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз инҳо иборат мебошанд:

1. ошкор намудан, огоҳонидан, пешгирӣ кардан ва кушодани ҷиноятҳо, инчунин ошкор ва муайян намудани шахсони ин ҷиноятҳоро тайёркунанда, содиркунанда ё содиркарда;

2. чустучӯи шахсони аз мақомоти таҳқиқ, тафтиш ва суд пинҳоншуда, аз адои ҷазои ҷиноятӣ саркашинамуда, ҳамчунин чустучӯи шахсони бедарак гумишуда;

3. ба даст овардани маълумот дар бораи ҳодиса ё ҳаракатҳое (беҳаракатие), ки ба ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд, амнияти ҷамъиятӣ, давлатӣ, ҳарбӣ, иқтисодӣ, иттилоотӣ ё экологии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳдид менамоянд;

4. муайян намудани номгӯй ва ҷойи молу мулки аз ҷониби суд мусодирашуда.

Дар шароити имрӯзаи мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва махсусан бо таҳдидҳои нави дунявӣ, ба монанди терроризм, экстремизм, муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадору яроқ, истифодаи самараноки тарзу усул ва махсусан, воситаҳои техникаи махсусро ҳангоми баамалбарории фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ талаб менамояд.

Дар ҷараёни амалӣ намудани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ аз системаҳои ахборотӣ, сабтҳои аудио ва видео, кино, суратгирӣ ва ҳамчунин дигар васоити техникӣ, ки ба ҳаёт ва саломатии одамон ва муҳити атроф зарар надошта бошанд, истифода мешаванд.

Омодакунӣ ва гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ (муайянкунии иштирокчиён, дастурдиҳии онҳо, сарулибос ва анҷом, таъминот бо ҳуҷҷатҳо ва предметҳои зарурии муҳофизатӣ, коркарди тарзи рафтор ва ғ.), таъмини амнияти иштирокчиёни ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ба зиммаи корманди оперативӣ ва сардори бевоситаи ӯ воғузор карда мешавад.

Дар моддаи 12 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» дарҷ карда шудааст, ки маълумот дар бораи ташкил, тактика, усул, қувва, таъминоти молиявӣ ва истифодаи воситаҳои техникӣ дар вақти гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, инчунин дар бораи шахсони ба гурӯҳи муташаккили ҷиноятӣ воридсохташуда ва дар бораи кормандони ғайриошкорои штатии мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ҳамчунин дар бораи шахсони бо ин мақомот махфӣ ҳамкорикунанда, сирри давлатӣ ҳисоб меёбанд ва ошкор намудани онҳо танҳо дар асоси қарори аз ҷониби роҳбари мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ тасдиқшуда метавонад сурат гирад.

Дар ин ҳолат – ҳуҷҷатҳои дорой сирри хизмативу давлатӣ дошта метавонанд инҳо бошанд:

– **нақшаҳои ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ аз рӯйи далелҳои таҳқиқи кирдорҳои ҷиноятӣ дар доираи корҳои оперативӣ-чустучӯӣ ошкоршуда;**

– **нишондодҳо дар бораи натиҷаҳои ҷорабиниҳои истифодашудаи ғайриошкорои оперативӣ-чустучӯӣ;**

– **маълумот дар бораи шахсони воридкунанда дар гурӯҳҳои муташаккили ҷиноӣ;**

– **ахбор дар бораи кормандони пинҳонӣ ва мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ;**

– **нишондод дар бораи шахсони бо мақомоти оперативӣ ғайриошкоро ҳамкоридошта бо ташкил ва тактикаи маводи гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ алоқаманд.**

Унсурҳои номбаршудаи сохтори фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз маҷмӯи ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ иборат буда, сирри давлатӣ ва фош намудани онро танҳо дар асоси фармони мақомоти роҳбарикунандаи амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва риояи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» иҷро намудан мумкин аст.

Аз ҷониби мақомотҳои ҳифзи ҳуқуқ, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро амалӣ менамоянд, тартиби пешниҳод намудани натиҷаҳои ғайриошкоро, ки дорои сирри давлатӣ мебошанд ва фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро дар ҳолати мавҷуд будани аломатҳои ҷиноят ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд (судя) дар ҳолатҳои зерин муқаррар ва ошкор намуда амалӣ карда мешавад:

– *ичро намудани супориши таҳқиқбаранда, муфаттиши оид ба гузаронидани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ вобаста ба парвандаҳои ҷиноятӣ дар пешбурди онҳо буда;*

– *ичро намудани супориши прокурор оид ба гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ;*

– *ичро намудани дархости суд (судя) оид ба пешниҳод намудани ҳуҷҷатҳо бо парвандаҳои ҷиноятӣ дар пешбурди онҳо бударо муайян месозад.*

Асоси ҳуқуқии пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, судя ва судро, Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси муҳофизатии ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ки асосҳои ҷавобгарии ҷиноятӣ, фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва муҳофизатии ҷиноятиро ба танзим медиароранд, ташкил медиҳанд.

Аз ҷониби воҳидҳои салоҳиятноки мақомоти оперативӣ ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд (судя) натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ он вақт пешниҳод карда мешаванд, ки ба талаботҳои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ва Дастурамал «Оид ба тартиби пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд (судя) дар мақомоти корҳои дохилӣ», ки бо Фармони ВКД ҚТ таҳти №16 б/з аз 12 июли соли 2010 тасдиқ шудааст, дар дигар мақомотҳо бо дигар меъёрҳои идоравӣ ҷавобгӯ бошанд ва метавонанд:

– *чун сабаб ва асос барои оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ хизмат кунанд;*

– *барои гузаронидани ҳаракатҳои тафтишиотӣ ва судӣ истифода шаванд;*

– *дар исботкунӣ аз рӯйи парвандаи ҷиноятӣ тибқи талаботи қонунгузори муҳофизатии ҷиноятӣ, ки тартиби ҷамъоварӣ, санҷидан ва баҳодихиши далелҳои ба танзим медиароранд, истифода бурда шаванд.*

Натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ки дорои сирри давлатӣ мебошанд, яъне маълумот дар бораи шахсоне, ки ба гурӯҳҳои муташаккили ҷинояткор воридсози карда шудаанд, оид ба кормандони махфии штатии воҳидҳои амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ҳамчунин дар бораи шахсоне, ки бо ин мақомот ба таври пинҳонӣ ҳамкорӣ мекарданд ё менамоянд, ба прокурори ваколатдор ва суд (судя) танҳо бо розигии хатии (дастнавис) шахсони номбаршуда пешниҳод карда мешаванд, ба истиснои ҳолатҳое, ки масъалаи ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани онҳо ба миён гузошта шуда бошад. Масъалаи ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани ҷунин шахсон он ҳолатҳоеро дар назар дорад, ки агар кирдори содиршуда бо гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ алоқаманди дошта бошад.

Ҳамин тавр, агар ошкор намудани маълумот бо розигии хатӣ ба амал ояд ва агар ба меъёрҳои қонунҳои ҷории Ҷумҳурии Тоҷикистон хилоф набошад, пас гурӯҳи шахсони дар боло нишондодашуда ҳақ доранд, дар ин ҳолат то супоридани ҳуҷҷатҳои мазкур аз додани ариза даст кашанд, яъне ҳуҷҷат-аризаи хатиро бозгардонида бигиранд, ҳатто то лаҳзае, ки роҳбари мақомоти оперативӣ амри мувофиқашударо мебарорад, ин масъалаи пешниҳодшуда бекор карда мешавад.

Натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар намуди мактуб ё хабарнома оид ба пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ пешкаш карда мешавад.

Тартиби пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар намуди хабар мувофиқи қоидаҳои муқаррарнамуда, бояд масъалаҳои зеринро дарбар гирад:

– *баррасӣ намудани масъала оид ба ошкор гардонидани маълумотҳо ва маҳзанҳои он, ки сирри давлатиро ташиқил медиҳанду дар натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мавҷуданд;*

– *ба расмият даровардани ҳуҷҷатҳои зарурӣ ва феълан пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ.*

Пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд (судя) барои гузаронидани санҷиш ва қабули қарорӣ мувофиқи мувофиқи моддаҳои 84 ва 86 КМҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин, барои ҳамроҳ намудан ба парвандаи ҷиноятӣ дар асоси қарор оид ба пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, ки онро роҳбари воҳиди амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ тасдиқ намудааст, сурат мегирад. Чунин қарор дар ду нусха таҳия шуда, нусхаи аввал бо маводи пешниҳодшуда ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд (судя) ирсол шуда, нусхаи дуюм дар воҳиди амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ боқӣ монда мешавад.

Ҳангоми пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд (судя), ки бо гузаронидани *харидорӣ озмоишии оперативӣ* ва *таҳвили назоратишавандаи* ашё, моддаҳо ва маҳсулоте, ки фурӯши озодонаи онҳо манъ шудааст ё муомилоти онҳо маҳдуд карда шудааст, инчунин *озмоишии (эксперименти) оперативӣ* алоқаманданд, нусхаи қарори дахлдор оид ба гузаронидани чунин намуди чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки аз ҷониби сардори воҳиди амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ (сардор ё муовини ӯ) тасдиқ шудааст, замима карда мешавад. Нусхаи қарори номбаршудаи воҳиди амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар маводи парвандаи баҳисобиғирии оперативӣ, дар ҳолати набудани онҳо ба маводи феҳристии маҳсус ҳамроҳ карда мешавад.

Агар ҳангоми гузаронидани харидорӣ озмоишии оперативӣ ҳаракатҳои зиддиҳуқуқӣ ба пуррагӣ ҳуҷҷатгузорӣ нашуда бошанд, натиҷаҳои он ба маводи харидорӣ озмоишии оперативӣ такрорӣ, ки аломатҳои ҷиноят дар он дида мешаванд, ҳамроҳ карда шуда, ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд (судя) мувофиқи тартиби муқарраршуда, пешниҳод карда мешаванд.

Мавриди пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд (судя), ки дар натиҷаи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ҳуқуқҳои конститусионии инсон ва шаҳрвандро ба *махфияти муқотиба, гуфтугӯҳои телефонӣ, ахбороти почта, телеграф ё дигар ахбороте, ки бо воситаи шабақаҳои алоқии барқӣ ва алоқии почта* дода мешаванд, инчунин ҳуқуқи *дахлнопазирии манзилро* маҳдуд мекунанд, ба мавод нусхаи иҷозати прокурор ва ё қарори суд оид ба гузаронидани чунин чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ замима карда мешавад.

Қабл аз ҳама, пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ки ташиқил, усул, нақша ва тактикаи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, қувва ва воситаю техникаи истифодашаванда, кормандони махфии штатии воҳидҳои оперативӣ-техникӣ (РЧОТ) ва оперативӣ-чустучӯиро (РОҶ) ошкор месозанд, хатман бо иҷрокунандагони чунин чорабинӣ, бояд мувофиқа карда шавад.

Мувофиқи моддаи 39 КМҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон, муфаттиш бо маводи оперативӣ-чустучӯӣ, ки бо парвандаи тафтишшаванда алоқаманд аст, бо иҷозати хаттии роҳбари воҳиди оперативӣ шинос шуда, дар варақаи алоҳида оид ба фош насохтани *сирри давлатӣ* имзо мегузорад ва дар ҳолати лозимӣ барои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯии иловагӣ дастури хаттӣ ирсол менамояд.

Шаҳсони мутасадди мақомоти прокуратура, суд, таҳқиқбаранда ва муфаттиш барои ҳифзи маълумотҳои дар ҳуҷҷатҳои оперативӣ хизмати пешниҳод карда шуда,

шароит фароҳам меоваранд ва барои гум кардан ва ифшо намудани онҳо мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Дар ҳолатҳои зерин натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ пешниҳод карда намешаванд, ки қабули қарори асоснокро пешбинӣ менамояд:

– *имконнопазир гардидани таъмини амнияти субъекти (иштирокчиён) фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бинобар пешниҳод намудан ва истифода шудани натиҷаҳо дар му-рофияи ҷиноятӣ;*

– *агар истифодаи он дар мурофияи ҷиноятӣ, инчунин, маълумот оид ба истифода бурдан ё истифода шудани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯии махфӣ, қувва ва воситаҳо, сарчашмаҳо, усулҳо, нақша ва натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, маълумот оид ба шахсоне, ки ба гурӯҳҳои муташаққили ҷиноятӣ ворид сохта шудаанд, дар бораи кор-мандони штатии махфӣ ва шахсоне, ки пинҳонӣ ба онҳо ҳамкорӣ менамоянд ва ё ҳамкорӣ намудаанд, ҳамчунин оид ба ташик ва тактикаи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ба ошкор шудани сирри давлатӣ оварда расонад.*

ПРИНЦИПҲОИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ

Моддаи 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ба принципҳои қонуният, инсондӯстӣ, баробарӣ дар назди қонун, эҳтиром ва риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд, пинҳонкорӣ, ҳамбастагии усул ва воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро асос меёбад.

Дар моддаи 5 Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳуқуқи инсон, шахрванд ва озодиҳои ӯ, ҳамчун арзиши олии муайян шуда, муқаррар кардааст, ки онҳо аз тарафи давлат эътироф, риоя ва ҳифз карда мешаванд. Новобаста ба ин, ҳама барои ба ҷавобгарӣ дар назди қонун кашидан, баробар мебошанд. Қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни мазкур, дигар санадҳои меъё-рии ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, иборат мебошад.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» муносибатҳои ҷамъиятиро, ки бо амалӣ намудани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ алоқаманд мебошанд, ба танзим да-роварда, системаи кафолатҳои қонуният, таъмини риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрвандро хангоми амалӣ намудани чорабиниҳои оперативӣ -чустучӯӣ муқаррар ме-намояд.

Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ танҳо барои ноил шудан ба ҳадаф ва иҷрои вазифаҳои муқаррарнамудаи Қонуни мазкур амалӣ карда мешавад. Мақомоти амали-кунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ хангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ риояи ҳуқуқҳои инсон ва шахрвандро ба дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, сирри шахсӣ ва оилавӣ, дахлнопазирии манзил ва маҳрамияти мукотиба, сӯҳбатҳои телефонӣ, муросилот ва муҳобироти шахсӣ таъмин менамояд.

Дар илми ҳуқуқшиносӣ ва умуман дар тамоми илмҳои ҷаҳонӣ, дар фаъолияти ҳаррӯзаӣ ҳамаи соҳаҳои ҳаётӣ ва назариявӣ, яъне дар амалия ва назария принцип нақши муҳиме мебозад. Дар тамоми ҷабҳаи ҳаётӣ аз назария сар карда то ба амалӣ намудани нақшаҳо дар натиҷаи дуруст риоя намудани принципҳои фаъолият ба мақсади гузош-ташуда, сифати иҷроиши он ва самаранокӣ ё ин, ки натиҷаи амалишавии он ва бо риояи принципҳои қонунӣ ба натиҷаҳои дилхоҳ ноил шудан, мумкин аст.

Дар диспозитсияи моддаи 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ», қонунгузор принципҳои зерини афзалиятнокро барои амалӣ соختани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҷудо кардааст. Яъне: риояи қонуният; эҳтиром ба риояи ҳуқуқ; озодиҳои инсон ва шахрванд, ки ҳар яке аз ин принципҳоро дар алоҳидагиаш шарҳ хоҳем дод.

Принципи қонуният- Дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ риояи қонуният мавқеи боло дорад, новобаста аз он ки намуди фаъолият, бо кадом роҳу усул ба амал бароварда мешавад. Яъне, ба тарзи ошкоро ё махфӣ ва кафолати риояи мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ё ки субъектҳои ин фаъолият ҳатмист.

Мисол, чалби шахрванд ба ҳамкориҳои махфӣ ё гирифтани нишондодҳо бо роҳи зуроварӣ, тарсонидан, шантаж, маҷбуркунӣ, сохтакориҳо, лату куб ва ғайраҳо қатъиян манъ карда шудааст. Ё риояи принципи қонуният дар фаъолияти ошкоро ва махфӣ, пинҳонкорӣ дар вақти бурдани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳатмист, чунки риоя намудани ин принцип ба оқибатҳои вазнин содир шудани ҷиноят оварда мерасонад.

Агар шахс чунин шуморад, ки ҳаракати мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ боиси вайрон намудани ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ гардидааст, ҳуқуқ дорад нисбати ин ҳаракатҳо ба мақомоти болоии амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, прокурор ва ё суд (судя) шикоят кунад.

Принципи қонуният, волоияти қонунро нишон дода риоя ва иҷрои бечунуҷарои қонунҳо ва дигар санадҳои ба он баробари ҳуқуқи ҳамаи сохторҳои давлат аз тарафи мансабдорон ва кормандони субъекти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мебошад. Дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ риояи қонуният мавқеи аввалиндараҷа дорад, яъне тарзи фаъолият аслан махфӣ сурат мегирад.

Мувофиқ ба принципҳои конститусионии қонуният чунин принципҳои умумиро ҷудо намудан мумкин аст:

1. **Принципи конститусионии инсондӯстӣ (гуманизм, раҳму шафқат ба инсон ва шахрванд)** - дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ яке аз принципҳои асосии ин фаъолият буда, дар санаду меъёрҳои қонунии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва дар дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон инъикоси худро ёфтааст, яъне дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ дар амалия аз ҷониби мақомоти салоҳиятдори амалисозандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, тадбиқи худро меёбад.

Моддаи 14 Конститутсияи (сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, ки ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд ба воситаи Конститутсия, Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки аз тарафи Тоҷикистон эътироф шудаанд, ҳифз мегарданд.

Аз моҳияти ин моддаҳои Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон бармеояд, ки давлат ба воситаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳокимияти иҷроия, суд, ҳокимияти қонунгузор ва дигар мақомоти давлатӣ кафили ҳуқуқҳо ва озодиҳои инсон ва шахрванд инъикос ёфтааст.

Принципи конститусионии инсондӯстӣ дар мафҳумҳои муҳофизати ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқ, озодиҳои инсон ва шахрванд, амнияти ҷамъият ва давлат аз таҷовузҳои ҷиноятӣ, ки давлат кафолатдиҳандаи ҳуқуқҳои қонунии инсон ва шахрванд мебошад, таъмин мешавад.

2. **Принципи конститусионии демократизм ё баробарии ҳама дар назди қонун** – дар банди 1 моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» чунин инъикос гаштааст: «Шахрвандӣ, миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоти динӣ, мавқеи сиёсӣ, таҳсилот, вазъи иҷтимоӣ ва молу мулкӣ, мансаби шахс, ҳамчунин мансубият ба иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ наметавонанд барои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ нисбат ба ӯ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон монеъ шаванд, агар қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошад».

Дар моддаи 17 Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон оиди принципи конститусионии демократизм ё баробарии ҳама дар назди қонун гуфта мешавад, ки «Ҳама дар назди қонун ва суд баробаранд. Давлат ба ҳар як кас қатъи назар аз миллат, ҷинс, наҷод, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, маълумот ва молу мулк, ҳуқуқ ва озодиҳои кафолат медиҳад. Мардон ва занон баробар ҳуқуқ мебошанд.»

Моддаи 5 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон принсипи баробарии ҳама дар назди қонунро алоҳида ҷудо намудааст, ки он чунин дарҷ шудааст: «Ашхосе, ки ҷиноят содир намудаанд, қатъи назар аз ҷинс, наҷод, миллат, шаҳрвандӣ, забон муносибат ба дин, ақидаҳои сиёсӣ, таҳсилот, вазъи иҷтимоӣ, хизмати ва амволӣ, мансубият ба хизбҳои сиёсӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, маҳаллаи истиқоматиашон ва дигар ҳолатҳо дар назди қонун баробаранд ва бояд ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шаванд».

Тафсири принсипи конститутиони демократизм ё ки баробарии ҳама дар назди қонун нишон медиҳад, ки қонунгузор дар вақти гузаронидан ё амалӣ сохтани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ба мақомоти амаликунандаи салоҳиятноки фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, барои ҷалби амалисозӣ ё тадбиқи чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ барои огоҳонидан, маълум намудан, пешгирӣ кардан, кушодани ҷиноятҳо ҳуқуқҳои зиёдеро додаст ва дар айни ҳол Қонун «Дар бораи ФОЧ» талаб менамояд, ки ҳуқуқ, озодии инсон ва шаҳрванд ҳифз карда шавад. Мисол, мақомоти амаликунандаи салоҳиятноки фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ иҷозат додаст, ки агар лозим шавад шахсон алоҳида бо хоҳиши худашон ба мақомотҳо новобаста аз миллат, ҷинс, ҳизбият, молу мулк вазифа ёри диҳанд, яъне, принсипи конститутиони демократизм ё баробарии ҳама дар назди қонун риоя карда мешавад, дар ҳолати амалисозии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба онҳо шартнома банданд.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОЧ» аз ҳама ҷиҳат нисбат ба дигар қонунҳо бартарии калон дорад ва ба мақомоти салоҳиятноки амалисозандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ оиди пешгирӣ ва кушодани ҷиноятҳо аниқтараш оиди амалисозии мақсад ва вазифаҳои, ки дар Қонуни мазкур дарҷ шудаанд, интиҳоби васеъ ва ҳамаҷаҳафа медиҳад.

3. *Принсипи Конститутиони интернационализм ё ҳамкориҳои байналмилалӣ ва байнидавлатӣ (шартномаҳои байналмилалӣ)* – дар моддаҳои 10-11 Конститутиони (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон сабт шудаанд. Дар моддаи 10 гуфта мешавад: «Конститутиони Тоҷикистон эътибори олии ҳуқуқӣ дошта ва меъёрҳои он мустақиман амал мекунанд. Давлат ва ҳамаи мақомоти он, шахсон мансабдор, шаҳрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ вазифадоранд Конститутиони (Сарқонун) ва қонунҳои ҷумҳуриро риоя ва иҷро намоянд. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, қисми таркибии низомии ҳуқуқии ҷумҳуриро ташкил медиҳанд. Агар қонунҳои ҷумҳурӣ ба санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътироф шуда мутобиқ накунад, меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ амал мекунанд. Қонунҳо ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон эътироф кардааст пас аз интишори расмӣ амал мекунанд».

Дар моддаи 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОЧ» оиди амалисозии банди 1 м.10 Конститутиони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки асоси ҳуқуқии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва дигар қонуну санадҳои меъёрии ҳуқуқии мутобиқи онҳо қабулшудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин шартномаҳои байналмилалӣ дахлдор, ки Тоҷикистон иштирокчии онҳо аст, ташкил медиҳад, яъне қонунгузор ҳам дар қонун ҳам дар амалия шартҳои риоя намудани принсипи конститутиони интернационализмро ё ки ҳамкориҳои байнидавлатӣ ва байналмилалӣ барои тадбиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОЧ» сабт сохтааст ва роҳҳои амалисозии онро дар дигар моддаҳои қонун пешбинӣ намудааст.

Ҳамчунин дар банди 6 моддаи 7 Қонун «Дар бораи ФОЧ» оиди риоя ва иҷроиши амалии принсипи конститутиони интернационализм дарҷ шудааст, ки яке аз асосҳои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ин дархостҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқи давлатҳои хориҷӣ ва ташкилотҳои байналхалқӣ ҳифзи ҳуқуқ тибқи шартномаҳои байналхалқӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Масалан, дар айни замон чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯиро дар якҷоягӣ бо Бюрои байналмилалӣ Интерпол, дар шартномаҳои имзошудаи байнидавлатӣ Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, Созмони

ҳамкориҳои Шанхай (ШОС), аз ҷумла, мувофиқи дастурамали Созмони Миллалӣ Муттаҳид (ООН) ва дигар созмону иттиҳодияҳои байналмилалӣ, аз ҷумла байни ҳамватанони бурунмарзӣ ва созмонҳои Тоҷикони ҷаҳон ё дунё, амалӣ гардонидани мешавад.

Дар банди 1 моддаи 16 Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон гуфта шудааст, ки «Шаҳрванди Тоҷикистон дар хориҷи кишвар таҳти ҳимояи давлат мебошад. Ҳеч як шаҳрванди ҷумҳуриро ба давлати хориҷӣ супоридан мумкин нест, супоридани ҷинояткор ба давлати хориҷӣ дар асоси шартномаи тарафайн ҳал мешавад».

Моддаи 16 Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон оиди супоридани шахсе, ки ҷиноят содир намудааст ва дар дигар давлати хориҷӣ дастгир шудааст, яъне татбиқи амалисозии қонунии принсипи конститутсионии интернационализмро чунин сабт кардааст:

- банди 1- Шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар ҳудуди давлати дигар ҷиноят содир кардааст, ба он давлат супорида намешавад, агар дар шартномаи тарафайн тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад:

- банди 2 – Шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрвандӣ, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиноят содир намуда, дар ҳудуди он қарор дорад, мутобиқи шартномаи байналмилалӣ метавонад барои ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан ё адо намудани ҷазо ба давлати хориҷӣ супорида шавад.

Бо амалисозии принсипи конститутсионии интернационализм самти фаъолияти мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣро, ки ин дастовардҳои бузурги «инсоният» дар давраи ҳассоси таърихи ҷаҳонӣ мебошад, ҳифз намоем, бо дигар мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯии кишварҳои ҷаҳон мувофиқи нишондодҳои Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки онҳо сабт шудаанд ва дигар қонуну санадҳои мумкин аст, вобаста ба тараққиёти ҷаҳони муосир, яъне асри 21 инсоният принсипи конститутсионии интернационализмро ба таври дигар принсипи ҷаҳонишавии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар доираи қонунҳои байналмилалӣ, ки мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯии Ҷумҳурии Тоҷикистон, узви ҷудонашавандаи он ба ҳисоб меравад, амалӣ мешавад.

4. **Принсипи гайриҳизбият**, ки дар моддаи 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» ба таври мустақил дарҷ нашудааст, лекин дар дигар моддаҳои ин қонун ва Кодекси ҷиноятӣ, Кодекси муҳофизати ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» поягузор шудааст.

Дар моддаи 8 Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон омадааст, ки «Дар Тоҷикистон ҳаёти ҷамъиятӣ дар асоси равиҳои гуногуни сиёсӣ ва мафкуравӣ инкишоф меёбад. Мафкураи ҳеч ҳизб, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, динӣ, ҳаракат ва гурӯҳе наметавонад ба ҳайси мафкураи давлатӣ эътироф шавад. Ташкилотҳои динӣ аз давлат ҷудо буда ба қорҳои давлатӣ даҳлат карда наметавонанд. Таъсис ва фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ҳизбҳои сиёсӣ, ки наҷодпарастӣ, миллатгаройӣ, хусумат, бадбинии иҷтимоӣ ва мазҳабҳои тарғиб мекунанд ва барои бо зурӣ сарнагун кардани сохтори конститутсионӣ ва ташкили гурӯҳҳои мусаллаҳро даъват менамояд, манъ аст».

Дар банди 1 моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» омадааст оиди назардошти принсипи беҳизбият. «Шаҳрвандӣ, миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоти динӣ, мавқеи сиёсӣ, таҳсилот, вазъи иҷтимоӣ ва молу мулкӣ, мансаби шахс, ҳамчунин мансубият ба иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ наметавонанд барои гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ нисбат ба ӯ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон монъе шаванд, агар қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошад».

Аз тафсири ин банди моддаи 8 бармеояд, ки қонунгузор ба мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳуқуқ додааст, ки ҷорабиниҳои оперативӣ-

чустучӯиро новобаста аз он ки шахрванд аъзои кадом ҳизб ҳаст ё не, дар сурати содир кардани ҷиноят ё пешгирии ҷиноят фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ гузаронанд ва барои иҷрои мақсад ва вазифаҳо барои кафолати риояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шахрванд, моликият, таъмини амнияти мили Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин месозад.

Дар зербандии 1, 2 банди 7 моддаи 5 Қонун «Дар бораи ФОҶ» омадааст, ки ба мақомоте, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро мебарад, манъ аст:

– гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ба манфиати ягон ҳизби сиёсӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ё динӣ;

– иштироки ғайришкоро дар кори мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии шахрак ва деҳот, ҳамчунин дар фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, аз он ҷумла, динии бо тартиби муқарраргардида ба қайд гирифташуда ва манънашуда бо мақсади таъсир расонидан ба фаъолияти онҳо;

Аз мазмуни банди 7 моддаи 5 қонуни мазкур бармеояд, ки аз ҷониби мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ бурдани ин фаъолият ба манфиати ягон ҳизб манъ мебошад.

5. **Принсипи эҳтиром** – зери мафҳуми «эҳтиром» ва риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд, ки дар муқаррароти моддаҳои 14-24 боби 2 Конституцияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ, озодӣ, вазифаҳои асосии инсон ва шахрванд омадааст, дар назар аст.

Вобаста ба ин принсип чунин хулоса баровардан даркор аст, ки хангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ қормандони ваколатдори ин ё он мақомотро зарур аст ҳамаи чораҳоро барои ҳимояи ҳифзи инсон аз имконоти сар задани ҷиноят, аз ҷумла бо шиканҷаи гумонбаршудагон ё гунаҳкорони ҷиноят роҳ надиханд ва ҳуқуқи онҳоро дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ дар мувофиқи суд таъмин созанд.

6. **Принсипи пинҳонкорӣ** – дар ба ҳам пайваст намудани усул ва воситаҳои ошкорро ва ғайришкоро дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз мӯҳтавои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» бармеояд. **Пинҳонкорӣ** яке аз принсипҳои асосии махсуси фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мебошад.

Дар моддаи 14 Қонун «Дар бораи ФОҶ» ўҳдадорихои мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дарҷ ёфтааст, ки хангоми иҷрои вазифаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯии дар қонуни мазкур муайяншуда мақомоти барои амалӣ намудани он ваколатдор ўҳдадор мебошанд, банди 5 қоидаҳои пинҳонкориро (конспиратсияро) хангоми амалӣ намудани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ риоя намоянд.

Тибқи банди 3 моддаи 21 Қонуни ҚТ «Дар бораи ФОҶ» маълумот дар бораи шахсони ба гурӯҳи муташаккили ҷиноятӣ воридкардашуда ва дар бораи қормандони штабии ғайришкорои мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ҳамчунин дар бораи шахсони ба ин мақомот ба таври махфӣ мусоидаткунанда ба прокурор танҳо бо розигии хаттии ин шахсон, ба истиснои ҳолатҳои аз ҷонии онҳо содир кардани ҷиноят, дода мешавад. Маълумот дар бораи ташкил, тактика, усул ва воситаҳои амалӣ гардонидани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба мавзӯи назорати прокурорӣ дохил намешавад.

Аз мазмуни моддаҳои дар болозикршудаи қонуни мазкур бармеояд, ки принсипи пинҳонкорӣ яке аз принсипҳои асосии махсуси соҳавӣ мебошад, чунки агар риояи принсипи пинҳонкорӣ таъмин карда нашавад, моҳияти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» ҷавҳари худро гумм мекунад ва ба ин қонун дигар ҳоҷати мавҷудияти пинҳонкорӣ ва бори дигар пинҳонкорӣ аз рӯйи таҷрибаи назариявӣ, илмию техникӣ ва амалӣ асоси мавҷудияти қонуни мазкур буда, дар муборизабар зидди ҷиноятҷинояткорӣ «яроқи беҳамтоғ» мебошад.

Пинҳонкорӣ воситаест, ки бо риояи он махфӣ будани шахсоне, ки мехоҳанд ба таври ғайришкоро бо мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳамкорӣ намоянд, ҳифз мегардад.

Принсипи пинҳонкорӣ яроқи асосии махсуси фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мебошад, ки мақомоти амаликунандаи ин тарзи фаъолият, бо усули номаълум, ноаён, ғайриошкоро ба ҷинояткорон наздик мешаванд ва аз нақшаю амалҳои онҳо хабардор шуда, амалҳои нопоки онҳоро халалдор месозанд ва бо ин усул ба решаю пояи ҷинояткор зарбаи марговар мезананд.

Риояи принсипи пинҳонкорӣ натиҷаи он аст, ки маҳз бо таълимоти он кадрҳои соҳибтаҷриба ва касбӣ ба сафи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои қудратӣ қабул карда шуда, элементҳои коррупсионӣ ва ҷиноятпеша ба ин сохторҳо роҳ наёбанд.

«Принсипи пинҳонкорӣ, ин ҷавшанест, ки тамоми фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро аз ҷашми касу нокас ё ашхоси ҷиноятпеша муҳофизат месозад ва ба мақомоти амалисозанда лозим аст, ки риояи ин принсипи пинҳонкориро чун ғавҳараки ҷашм ҳифз намоянд, то ба ин принсипи пинҳонкорӣ гарде нашинад ва ўро хоқолуд насозад.

7. *Принсипи ба ҳам пайвастании усул ва воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро* – яке аз принсипҳои асосии махсус баҳисоб меравад. Махсусан он ба принсипҳои конституционии қонуният, риоя, эҳтиром, ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, шаҳрванд ва принсипи пинҳонкорӣ алоқамандии зич ва ногустани дорад. Ин принсип аз принсипи пинҳонкорӣ вобастагии махсусан муҳиме дорад, чунки принсипи пинҳонкорӣ ё ки принсипи мазкур аз ҳамин принсипи махсуси пинҳонкорӣ сарчашма мегирад. Моҳияти принсипи усулу воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро аз ҷавҳари принсипи пинҳонкорӣ сарчашма мегирад.

Дар бораи он ки ду принсипи мазкур ба якдигар вобастагии зич доранд ва бе якдигар арзи вучуд дошта наметавонанд, боз дар мадди дигар ин ду принсип, принсипҳои ҷудоғонаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мебошанд, яъне аз якдигар фарсахҳо дуранд, ҳарчанд бо ҳам тавъаманд.

Принсипи ба ҳам пайвастании усул ва воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро дар фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ принсипи асосии махсуси мустақил ба ҳисоб меравад.

Дар банди 1 моддаи 15 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ» дарҷ шудааст, ки мақомоти амалкунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳангоми ҳалли вазифаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ он ҳуқуқ дорад, чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯии дар моддаи 6 ҳамин қонун номбаршударо ошкорои ва ғайриошкоро гузаронанд, ҳангоми гузаронидани онҳо ҳуҷҷатҳо, ашё, мавод ва иттилоот ба даст оваранд, ҳамчунин дар сурати ба миён омадани таҳдиди бевосита ба ҳаёт ва саломатии шахс, инчунин таҳдид ба амнияти ҷамъиятӣ, давлатӣ, ҳарбӣ, иқтисодӣ, иттилоотӣ ё экологии Ҷумҳурии Тоҷикистон хизматрасонии алоқаро қатъ намояд ва дигар чораҳои заруриро бинад. Яъне, қонуни мазкур гузаронидани ҳамаи 16 нави чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯиро бо принсипи мувофиқат ё пайвастании усулу воситаҳои ошкоро ва ғайриошкороро дар якҷоягӣ амалӣ мегардонад.

Дар моддаи 12 ҳамин қонун дарҷ шудааст, ки маълумот дар бораи қувваҳо, воситаҳо, манбаъҳо, усулҳо ва нақшаҳои ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯии ғайриошкоро истифодашаванда ё истифодашуда, натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, маълумот дар бораи шахсони ба гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятӣ воридкардашуда, дар бораи кормандони штатии ғайриошкорои мақомоти амалкунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва дар бораи шахсони ба онҳо ба таври махфӣ мусоидаткунанда, ҳамчунин маълумот дар бораи ташкил ва тактикаи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ сирри давлатӣ ҳисоб меёбанд ва ошкор намудани онҳо танҳо дар асоси қарори аз ҷониби роҳбари мақомоти амалкунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ тасдиқшуда метавонад сурат мегирад.

Ошкор кардани сирри маълумот дар бораи шахсони ба гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятӣ воридкардашуда, кормандони махфӣи штатии мақомоти амалкунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва инчунин дар бораи шахсони махфӣ ё ки ба онҳо ёрирасо-

нанда ва ёрирасон танҳо дар ҳолати истисноӣ бо розигии хаттии онҳо, дар ҳолати пешбинӣ намудани қонун мумкин аст.

Дар моддаи 11 қонуни мазкур бошад, оиди принсипи мувофиқаи ба ҳам пайвастанӣ усулу воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро бо истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дарҷ шудааст, ки натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро барои тайёр ва амалӣ гардонидани ҳаракатҳои тафтишотӣ ва судӣ, гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ чихати ошкор намудан, огоҳонидан, пешгирӣ кардан ва кушодани ҷиноятҳо, ошкор ва муайян намудани шахсони тайёркунанда, содиркунанда ё содиркардаи онҳо, ҳамчунин барои чустучӯӣ шахсони аз мақомоти таҳқиқ, тафтиш ва суд пинҳоншуда, аз адои ҷазо саркашинамуда, бедарак гумшуда ва муайян намудани молу мулки мусодирашаванда истифода шуда метавонад.

Риояи бечуну ҷарои принсипи мувофиқати усулу воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро, бо риояи принсипи пинҳонкорӣ, ин сарчашмаи асоситарини фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз ҷониби мақомоти салоҳиятноки мақомоти оперативӣ-чустучӯӣ ҳисобида мешавад ва риоя накардани ин принсипҳои мазкур мавҷудият ё ғайриғайриҷидаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ФОҶ», ки вазифа ва мақсади дар он дарҷ шудаанд, имконнопазир аст.

Принсипи мувофиқати усулу воситаҳои ошкоро ва ғайриошкоро, чун принсипи пинҳонкорӣ, махсусан таҷрибаи оперативӣ-чустучӯӣ, бо тавсифи қавию нишонаҳо ва дар қиёс бо дигар анвои фаъолияти ҳуқуқшиносӣ, фарқият дорад. Ин принсип чун мувофиқати шаклҳои муайян ва унсурҳои мӯҳтавои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ духура намудор мегардад.

Принсипҳои, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро махфӣ асоснок кардаанд, дигар принсипҳоро низ дар бар мегирад, бархе аз онҳо дар муқаррароти қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрӣ, танзимгари фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ки пӯшида набуданд, чун демократизм, гуманизм, интернационализм, баробарии ҳама дар назди қонун ва хоказо дар қонун дарҷ нагардидаанд.

Дар ҷамъбасти аз фурсати бомуносиб истифода бурда, чунин пешниҳодот дорам, ки як гурӯҳи кории муштарақ бо иштироки намояндагони масъули Прокуратураи генералӣ, Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Шӯрои адлия ва субъектҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, чихати коркарди низомнома ва дастурамали муштарақ барои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки иҷозати Суд дар он лозим аст, таъсис дода шавад.

**БУХОРИЕВ МАНСУР ҒОИБОВИЧ –
сардори Шӯъбаи корҳои дохилии
ш.Ваҳдат, полковники милитсия**

**ХУСУСИЯТҲОИ ПЕШНИҲОД НАМУДАНИ НАТИҶАҲОИ
ФАЪОЛИЯТИ-ОПЕРАТИВӢ ЧУСТУЧӢӢ БА МАҚОМОТИ
ТАҲҚИҚ, МУФАТТИШ, ПРОКУРОР, СУД ВА СУДЯ**

Дар моддаи 11 Қонуни ҚТ «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» (26.03.2011) оид ба пешниҳод намудани натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ (минбаъд - ФОҶ) омадааст, ки натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ барои тайёр ва амалӣ гардонидани ҳаракатҳои тафтишотӣ ва судӣ, гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ҷиҳати ошкор намудан, огоҳонидан, пешгирӣ кардан ва кушодани ҷиноятҳо, ошкор ва муайян намудани шахсони ин ҷиноятҳоро тайёркунанда, содиркунанда ё содиркарда, ҳамчунин барои чустучӯӣ шахсони аз мақомоти таҳқиқ, тафтиш ва суд пинҳоншуда, аз адои ҷазо саркашӣ намуда, бедарак гумшуда ва муайян намудани молу мулки мусодирашаванда истифода бурдан мумкин аст.

Дар қисми 2 моддаи мазкур оварда шудааст, ки мумкин аст натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба сифати асос барои оғози парвандаи ҷиноятӣ хизмат намоёнд, ба мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокурор ё суд (судяе), ки парвандаи ҷиноятӣ дар пешбурди ӯ қарор дорад, пешниҳод гардад, ҳамчунин барои исботи марбут ба парвандаҳои ҷиноятӣ тибқи қонунгузори мурофиявии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шаванд.

Пешниҳоди натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокурор ё суд (судя) дар асоси қарори роҳбари мақомоти амаликунандаи ФОҶ бо тартиби пешбининамудаи қонунгузори ҚТ амалӣ карда мешавад.

Дар баробари ин Қонун муқаррар намудааст, ки шахсони ба гурӯҳҳои муташаққили ҷиноятӣ воридкардашуда, кормандони штатии ғайриошкорӣ мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, шахсони ба онҳо ба таври махфӣ мусоидаткунанда танҳо бо розигии хаттии онҳо пурсида мешаванд. Яъне, дар ҳолатҳои истисноӣ онҳо мумкин аст ба сифати шохид пурсида шаванд. Ин албатта ба он оварда мерасонад, ки шахсияти шахсони ҳамкорикунанда фош гашта, масъалаи амнияти онҳо зери хатар гузошта мешавад, гарчанде дар Қонун ин масъала ҳаллу фасли худро ёфтааст (моддаи 18 Қонун Дар бораи ФОҶ).

Вобаста ба ин, бояд қайд намуд, ки кушодани аксари ҷиноятҳои марбут ба гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор, аз ҷумла, афюн, ҳероин, ҳашиш, бангдона тавассути шахсони ба мақомоти оперативӣ мусоидаткунанда, ки дар асоси усули «воридсозии оперативӣ» ба гурӯҳҳои ҷиноятӣ ҷойгир карда шудаанд, инчунин дар «таҳвили назоратшаванда» иштирок намудаанд ва ё дар харидории санҷишии оперативӣ ба ҳайси харидор иштирок карданд, амалӣ гардонидани мешавад.

Дар ин ҷода, проблемаҳои ҳастанд, ки ҳангоми баррасии парвандаҳо пеш меоянд. Аз ҷумла, шахсе ки ёрии амалии худро ба мақомоти оперативӣ мерасонад, талаб менамояд, ки ӯ ба шарте ба ҷунин мусоидатрасонӣ розӣ шуда метавонад, агар ӯро баъди амалиёт шахси дастгиршуда набинад ва ё муфаттиш, прокурор ё суд напурсад. Дар дигар ҳолат ӯ розигии худро дода наметавонад (шояд ахборот дар бораи садҳо килограмм воситаҳои нашъадор равад). Сабаби ҷунин мавқеи шахс дар бисёр ҳолатҳо аз он бармеояд, ки ӯ бо коркардашаванда рафиқӣ, ҳамсоғӣ ё шиносӣ дорад

ва ин метавонад ба ҳаёти шахсии ояндаи ӯ таъсири манфӣ расонад ё хавфу хатар биёрад.

Айни замон таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки муфаттишони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ талаботҳои Қонун дар бораи ФОҶ-ро риоя нанамуда, аз кормандони оперативӣ талаб мекунад, ки тамоми маводи оперативӣ-хизматӣ ба онҳо пешниҳод карда шаванд. Гарчанде, ки қонунгузори ваколатҳои муфаттишро дар ин самт дар доираи муайян маҳдуд намудааст. Масалан, тибқи талаботи зербанди 8 қисми 1 моддаи 39 КМҶ ҚТ ба муфаттиш ваколат дода шудааст, ки бо маводи оперативӣ-чустучӯие, ки бо парвандаи тафтишшаванда алоқамандаст, шинос шавад. Лекин ҳамзамон меъёри мазкур муқаррар намудааст, ки чунин ҳуқуқи муфаттиш бояд «мутобиқи қонунгузори» ба роҳ монда шавад.

Ин чӣ маъно дорад?

Маънои ин муқаррарот он аст, ки шиносшавӣ бо маводи оперативӣ-хизматӣ аз ҷониби муфаттиш беандоза ва бемаҳдуд нест. Шиносшавӣ бо маводи оперативӣ дар доираи муқаррарнамудаи қонунгузори чунин маъно дорад, ки муфаттиш ва дигар шахсони мансабдори мақомоти назоратӣ назоратбарӣ тибқи тартиботи муқаррарнамудаи қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», «Дар бораи сирри давлатӣ», «Дар бораи номгӯи маълумоти дорой сирри давлатӣ», «Дар бораи мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон», «Дар бораи милитсия», «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм» ва ғайра, ки вобаста ба ин масъала маҳдудиятҳои муайяно муқаррар намудаанд, ҳаракатҳои худро бояд мувофиқ гардонанд.

Аммо мутаассифона, дар баъзе мавридҳо муқаррароти қонунҳо риоя карда намешаванд.

Қонун аниқ муайян намудааст, ки ошкор кардани маълумот дар бораи шахсони ба гурӯҳҳои муташаққили ҷиноятӣ воридкардашуда, маълумот дар бораи кормандони штатӣ ғайриошкорои мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва маълумот дар бораи шахсони ба онҳо ба таври махфӣ мусоидаткунанда фақат бо розигии хаттии онҳо мумкин аст.

Ғайр аз ин, тибқи талаботи Қонун «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», Қонун «Дар бораи мақомоти амнияти миллии» ва ғайра маълумот дар бораи ташкил, тактика, усул ва воситаҳои амалӣ гардонидани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба мавзӯи назорати прокурорӣ дохил намешаванд.

Биёед як андеша кунем: агар чунин маълумотҳо ба мавзӯи назорати прокурорӣ дохил нашаванд, магар онҳо мавзӯи шиносшавӣ аз ҷониби муфаттиш ва кормандони мақомоти судӣ шуда метавонанд?

Ба андешаи ман – албатта не. Чунки ин талаботро қонунгузор муайян намудааст.

Новобаста аз ин, мутаассифона чунин муқаррароти қонун дар амалия риоя карда нашуда истодааст.

Умуман, муносибати кормандони мақомоти тафтишотӣ, прокуратура ва судӣ дар баррасии парвандаҳои самти воситаҳои нашъадор хело мушкилҳоро ба миён меорад. Чунин муносибат пеш аз ҳама бо ҷой надоштани боварӣ нисбати гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки тавассути шахсони мусоидаткунанда ба роҳ монда мешавад, алоқаманд аст. Вале аз ҷӣ сабаб бошад, ки дар ин ҳолат талаботи моддаи 18 Қонуни ФОҶ ба назар гирифта намешавад, ки дар он кафолатҳои давлатӣ нисбати чунин категорияи шахсон муқаррар карда шудаанд. Аз ҷумла, дар он гуфта шудааст: «Давлат ба шахсоне, ки розиянд мутобиқи қарордод ба мақомоти амаликунандаи ФОҶ мусоидат намоянд, иҷрои ӯҳдадорихои худро тибқи қарордод кафолат медиҳад, аз он ҷумла кафолати химояи ҳуқуқии онҳоеро, ки аз ҷониби ин

шахсон бо иҷрои қарзи шахрвандӣ, ҷамъиятӣ ё ӯҳдадорихои дигари ба зиммаи онҳо гузошташуда алоқаманданд».

Дар ин ҷода, мехостам иброи ақидаи яке аз шахсони бонуфузи мақомоти назоратиро оварам, ки ӯ чунин гуфтааст: «корҳои оперативӣ ҳамааш дурӯғ аст».

Модоме, ки корҳои оперативӣ дурӯғ бошанд ва дар асоси қарорҳои оперативӣ зиёда аз 90 % ҷиноятҳо ошкор ва қушода шуда, дар асоси онҳо шахсони муайян ба ҷазои ҷиноятӣ маҳкум шудаанд, пас чи гуна метавон гуфт, ки онҳо дар ҳақиқат гунаҳгор мебошанд.

Аз ин ҷост, ки дар ин самт низ муносибат байни мақомоти давлатӣ бояд густириш дода шавад.

Дар ин ҷараён мехостам боз як масъаларо барои муҳокима пешкаш намоям.

Дар хусуси таҷрибаи судии парвандаҳои ҷиноятӣ самти гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12 декабри соли 2002 таҳти №5, бо тағйироту иловаҳо бо қарорҳои Пленум №2 аз 24 феввали соли 2005 ва №15 аз 23 юни соли 2010 ҳамаи паҳлӯҳои ин самтро баррасӣ намудааст. Лекин таҷрибаи судӣ дар хусуси пешниҳоди натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ то ҳол ҷамъбасти карда нашудааст, ҳол он, ки ба ин самти фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ қариб 20 сол пур шудааст.

Хуб мешуд, ки дар ин масъала қарори дахлдори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул карда мешуд.

Ташаккур ба диққататон!



ҲАЛИМОВ НУРАЛИ -
адвокати ваколатдор

РОҲҲОИ ТАКМИЛИ ТАҶРИБАИ ФАЪОЛИЯТИ ОПЕРАТИВӢ-ЧУСТУЧӢӢ

Мӯҳтарам аъзоёни Раёсат ва иштирокчиёни конференсия. Хонумон ва ҷанобон

Дар ин замони муосир, ки илму технология тараққӣ ва пешрафт кардааст, ҷинойту ҷинойткорӣ характери муташаккил ва трансмиллиро касб кардааст, пешгирӣ, ошкор кардани ҷунин категорияи ҷинойтҳо ва ба ҷавобгарии ҷинойтӣ кашидани шахсони гунаҳгор бе дуруст ба роҳ мондани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ягон натиҷае ба даст оварда намешавад.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» аз 25 март соли 2011 № 687 дар моддаи 6 гузаронидани 16 намуди ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, тартиби ҳуҷжатгузории ин ҷорабиниҳо ва инчунин, тартиби пешниҳод кардани натиҷаҳои онҳоро ба мақомоти дахлдор пешбинӣ ва муқаррар намудааст, ки дар натиҷаи дуруст ва моҳирона ва дар асоси талабот ва муқаррароти Қонун истифода бурдан ва пешниҳоди онҳо ба мақомоти дахлдор далелҳои раднашаванда бевосита ба даст оварда мешаванд, ки онҳоро дар ҷараёни исботкунӣ метавон истифода бурд.

Муттаассифона аз таҷрибаи корӣ бармеояд, ки талабот ва муқаррароти дар ин Қонун пешбинишуда на ҳама вақт аз тарафи кормандони воҳидҳои оперативии мақомоти дахлдори давлатӣ, кормандони мақомоти таҳқиқ, тафтишот, прокуратура ва суд риоя ва иҷро карда мешаванд, ки дар ҳадди охир он далелҳое, ки дар натиҷаи гузаронида шудани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ба даст оварда шудаанд, қувваи ҳудро ҳамчун далел гум карда, дар ҷараёни исботкунӣ истифода шудани онҳоро номумкин гардонида ба вайронкунии қонуният, беадолатӣ нисбати тақдири инсон ва паст шудани обрӯи ин мақомот оварда мерасонад.

Мувофиқи талаботи қисми 1 моддаи 12-и Қонуни ҚТ «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» натиҷаҳо ва маводи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ сирри давлатӣ ҳисоб шуда, ба онҳо рамзи махфӣ гузошта мешавад ва ошкор намудани онҳо танҳо дар асоси қарори аз ҷониби роҳбари мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ тасдиқшуда метавонад сурат гирад.

Дар асоси талаботи банди «в» моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сирри давлатӣ» аз 22.04.2003 сол таҳти № 4 яке аз асосҳои ошкор намудани маълумотҳои дорои сирри давлатӣ - ин зарурати истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар муҳофизати ҷинойтӣ мебошад. Дар асоси муқаррароти моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» пешниҳоди натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокуратура ва ё суд дар асоси 2 қарори баровардаи роҳбари мақомоте, ки фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро ба амал баровардааст, амалӣ гардонида мешавад ва ин қарорҳо ҷунинанд:

1) қарор дар бораи ошкор кадани (рассекречивание) баъзе ҳуҷжатҳои оперативӣ-хизматӣ, ки дорои сирри давлатӣ мебошанд;

2) қарор дар бораи пешниҳоди натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ба мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокуратура ва суд.

Инчунин, дар асоси муқаррароти моддаи 88 КМҚ ҚТ «Далелҳое, ки дар ҷараёни таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ бо роҳи зӯрӣ, таҳдид, азобу шиканча, рафтори бераҳмона ва

усулҳои дигари ғайриқонунӣ ба даст оварда шудаанд, беъътибор доништа, барои айбдоркунӣ асос шуда наметавонанд, инчунин, барои исботи ҳолатҳои дар моддаи 85 Кодекси мазкур зикрфта татбиқ карда намешаванд. Аммо мутаассифона ин талаботҳои қонунҳои дар боло номбаршуда дар таҷрибаи мақомоти таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ва дар рафти муурофияи судӣ риоя ва иҷро карда намешаванд ва маводи дар натиҷаи гузаронида шудани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ ба даст овардашуда танҳо дар асоси як мактуби оддии мақомоте, ки чорабиниҳоро гузаронидааст, ба мақомоти таҳқиқ ва тафтиш супорида мешаванд, ки ин ҳолат дағалона вайрон кардани талаботҳои қонуни мазкур буда, фош кардани сирри давлатӣ ҳисоб мешавад. Ин гуна маводро дар чараёни исботкунӣ ҳамчун далел истифода бурдан номумкин ва ғайриқонунӣ мебошад.

Ба ин мисол шуда метавонад парвандаи ҷиноятии № 013747 бо айбдорӣ Ёрмадов Х.Х., Нуров С.Н. ва Нуров А.Н. бо бандҳои «а», «д» қ. 4 м.м.200 ва бандҳои «а» ва «б» қ. 3 м.289 КҶ ҚТ, ки аз тарафи Шӯъбаи тафтишотии Кумитаи давлатии амнияти миллии ҚТ тафтиш бурда шудааст. Аз маводи ин парванда бармеояд, ки воҳидҳои оперативии ҚДАМ ҚТ тамоми занҳои воридотӣ ва содиротии судшаванда Х.Х. Ёрмадовро бо пуррагӣ гӯш ва сабт мекарданд ва ба онҳо маълумот дар бораи гирифтани 49900 доллари ИМА ва интиқоли 54 кг воситаи нашъадор аз сарҳад аз тарафи шаҳрванди Афғонистон бо номи Маҳмад ба пуррагӣ маълум буд. Ҳамчунон, аз маводи парванда бармеояд, ки маводи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ки аз сабтҳои гуфтугӯҳои телефони мобилии судшаванда Х.Х. Ёрмадов бо телефони рақами 907-96-41-49 иборат буд, дар ҳаҷми 88 саҳифа ба парвандаи ҳамроҳ карда шуда, дар асоси қарор аз 20.04.2009 далелҳои шайъӣ эътироф карда шудаанд, ки онҳо ба талаботҳои қонунгузории муурофиявии ҷиноятӣ, ки ҷамъ овардан, санҷидан ва баҳодиҳии далелҳоро ба танзим мебароранд, ҷавобгӯ нестанд ва оиди ин парванда далел шуда наметавонанд, барои он ки, ин мавод бе қарорҳои дар боло номбаршуда, танҳо дар асоси як мактуби оддии сардори ин воҳиди оперативӣ ба мақомоти тафтишӣ равои карда шудаанд, ки ин ҳолат дағалона вайрон кардани талаботи қисми 1 моддаи 12 Қонуни ҚТ «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», талаботи моддаи 11 б. «в»-и Қонуни ҚТ «Дар бораи сирри давлатӣ» ва талаботи моддаи 9 қ. 3 КМҶ ҚТ ба ҳисоб рафта, қобили қабул шуда наметавонанд ва ин мавод беъътибор доништа шуда, аз ҷумлаи далелҳои айбдоркунӣ бояд бароварда шаванд.

Мувофиқи талаботи қонунгузорӣ он маълумотҳое далел ҳисоб шуда наметавонанд, ки онҳо агар аз сарчашмаи муносиб ва бо тартиби муқарраргардидаи қонун гирифта шуда бошанд ва бо дигар талаботҳои қонунгузорӣ мувофиқат намоянд. Яке аз ин талаботҳои қонунгузорӣ равогӣ ва ҷоизии далелҳо мебошанд. Мувофиқи талаботи равогӣ ва ҷоизӣ далелҳо бояд аз сарчашмаҳои дар қонун пешбинишуда гирифта шуда, дурустии онҳоро санҷидан мумкин бошад. Натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ худ бо худ бе санҷиш ва гузаронида шудани амалиётҳои муурофиявӣ далел шуда наметавонанд ва ин маводро барои пешниҳод ва санҷиши фарзияҳо, барои тайёр ва гузаронидани амалиётҳои дастгиркунӣ, пешгирӣ ва ошкор кардани ҷиноятҳо, ошкор намудани ҳамаи шарикони ҷиноят, чустучӯи шахсони аз тафтишот пинҳоншуда ва шахсони аз иҷрои ҷазо саркашикарда ва шахсони бедарак гумшуда, истифода шуданашон мумкин аст. Истифодаи ин мавод дар чараёни исботкунӣ бо парвандаи ҷиноятӣ танҳо мувофиқи муқаррароти қонуни муурофиявии ҷиноятӣ, ки ҷамъ овардан, санҷидан ва баҳодиҳии далелҳоро ба танзим мебарорад, ҷоиз аст.

Инчунин, дар асоси талаботи қ.3 м.9 КМҶ ҚТ «Ҳангоми пешбурди парвандаҳои ҷиноятӣ риоя накардани талаботи қонун, сарфи назар аз он ки дар кадом асос роҳ дода шудааст, иҷозат дода намешавад ва боиси масъулияти муқаррарнамудаи қонун гардида, санадҳои ғайриқонунии қабулшуда беъътибор доништа, бекор карда мешаванд». Ин талабот ва муқаррароти қонунҳои дар боло номбаршуда аз тарафи мақомоти

тафтишотӣ ва судӣ сарфи назар карда шуда, нисбати судшаванда А.Н.Нуров, ки нисбати вай дар парванда ягон далели айбдоркунанда, ба ғайр аз сабтҳои гуфтугӯҳои телефони судшаванда Х.Х.Ёрмадов бо қочоқчиёни афгон, ки номи ӯро як маротиба гирифтаанд, дигар далел мавҷуд нест, ӯро бо моддаҳои болоӣ айбдор дониста, ба хатогии судӣ роҳ дода, ӯро ба мӯҳлати 23 сол аз озоди маҳрум сохтанд. Мо дар бораи ин қонуншиканиҳо ба ҳамаи мақомоти дахлдори прокуратура ва суд муроҷиат кардагӣ будем. Дар ҳозира вақт бошад, шикоятӣ мо мавриди санҷиш ва баррасии Прокуратураи генералӣ қарор дорад ва ман боварии комил дорам, ки бо дастгирии Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ин қонуншиканиҳо бартараф карда шуда, хатогии судии нисбати А.Н.Нуров роҳдошуда ислоҳ карда мешавад.

Мисоли дигар: оид ба парвандаи № 29638«м» бо айбдорӣ С.А.Азизов ва дигарон бо м.м. 187 қ. 2, 195 қ. 3, 170 ва 347 қ.қ. 1 ва 2 КҶ ҚТ. Оиди парванда муайян карда шудааст, ки судшаванда С.А.Азизов аз 16 октябри соли 2010 то 15 январи соли 2011 дар ҳудуди минтақаи Рашт дар асоси муқаррароти м.17 Қонуни ҚТ «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» бо мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва барандаи мубориза бар зидди терроризм, Вазорати Мудофиаи ҚТ, Гвардияи миллии ҚТ, Шӯрои амнияти ҚТ, ВКД ҚТ, КДАМ ҚТ бо тариқи ошкоро дар мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва терроризм ҳамкорӣ кардааст, ки ин ҳолат бо протоколи тартибдодаи Ситоди зиддитеррористӣ аз 16 октябри соли 2010 тасдиқи пурраи худро ёфтааст. Ҳамзамон, дар натиҷаи ин ҳамкорӣ ӯ дар мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва терроризм дар ин минтақа натиҷаҳои хуб ба даст оварда шудааст, ки ин ҳолатҳо бо маълумотномаи пешниҳоднамудаи Шӯрои амнияти ҚТ тасдиқи пурраи худро ёфтаанд.

Муттаассифона ин ҳолатҳои ҳамкорӣ ӯ сари вақт ҳуччатгузорӣ ва ба расмият дароварда нашуда, ба мақомоти дахлдор пешниҳод карда нашудаанд. С.А.Азизов аз 15.01.2011 дар содир кардани ҷиноятҳои дар боло номбаршуда гунаҳкор дониста шуда, бо ҳукмиҳои Суди Олии ҚТ аз 10.11.2011 ва аз 27.12.2011 ба мӯҳлати 16 сол аз озодӣ маҳрум карда шудааст. Маводи ҳамкорӣ ӯ бо мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва барандаи мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва терроризм аз тарафи ин мақомоти қудратӣ ба мақомоти тафтишӣ пешниҳод карда нашудаанд ва дархостҳои чандинкаратаи мо оиди талаб карда гирифтани ва ба маводи парванда ҳамроҳ кардани ин мавод аз тарафи мақомоти тафтишотӣ ва прокуратура беасос рад карда шудаанд. Пасон ин маводро мо дар рафти мурофиаи судӣ пешниҳод кардем ва суд низ онҳоро ба инобат нагирифта, рад кардааст. Ҳол он, ки тибқи муқаррароти қ.1 м.18 Қонуни ҚТ «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ», «Шахсоне, ки бо мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мусоидат менамоянд, тахти Ҳимояи давлат қарор доранд». Дар асоси талабот ва муқаррароти қ.4 м.18 ин Қонун бошад «Аъзои гурӯҳи ҷиноятӣ, ки кирдори зиддиҳуқуқӣ содир намуда, он боиси оқибатҳои вазнин нагардидааст ва ӯ барои ҳамкорӣ бо мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҷалб шуда, дар кушодани ҷиноятҳо фаъолона мусоидат карда, зарари расонидаро ҷуброн намудааст ё ба таври дигар товони зарари раонидашударо талофӣ намудааст, тибқи қонунгузории ҚТ аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод карда мешавад».

Ҳамин гуна муқаррарот дар м.м.24 ва 28 Қонуни ҚТ «Дар бораи мубориза бар зидди терроризм» аз 16 ноябри соли 1999 низ мавҷуд ҳастанд. Ин талабот ва муқаррароти қонунҳои мазкур нисбати С.А.Азизов риоя, иҷро ва татбиқ карда нашудаанд, ки ин ҳолат қобили қабул шуда наметавонад, зеро ки С.А.Азизов на бо тариқи махфӣ, балки бо тариқи ошкоро, ҳаёти худ, фарзандон ва хешу таборашро зери хатар гузошта, бо ин мақомот ҳамкорӣ карда буд ва дар ин бора кулли мардуми ин минтақа медонанд ва дар сурати татбиқ нашудани талабот ва муқаррароти Қонун, таваҷҷӯҳ ва боварии мардумро ба кафолати қонун коста гардонидани, ҳамкорӣ мардумро бо ин мақомот ба нестӣ мебарад ва дар оянда ягон шаҳрванд бо ин мақомот ҳамкорӣ намекунад.

Билохира дар натиҷаи арзу шикоятҳои бешумори мо ба ҳамаи мақомоти ваколатдори давлатӣ ва кӯмаку дастгирии бевоситаи Прокурори генералии ҚТ дар марҳилаи касбатсионӣ барои барқарор кардани қонуният ва адолати иҷтимоӣ нисбати С.А.,Азизов аз айбдор кардани ӯ бо қ.3 м.195 КҚ ҚТ намояндаи айбдоркунандаи давлатӣ дар бораи даст кашидан аз айбдоркунӣ дархост пешниҳод кард. Аммо ин дархости ӯ аз тарафи Коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятии Суди Олии ҚТ беасос рад карда шуд. Ман боварӣ дорам, ки ин камбудӣ ва хатогии судӣ дар оянда аз тарафи мақомоти дахлдор ислоҳ карда мешавад.

Мӯхтарам иштирокчиёни конференсия!

Меҳроҳам диққати Шуморо ба он ҳолат ҷалб намоям, ки аксарияти кормандони мақомоти судӣ ва прокуратура хатмкардагони факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии кишвар мебошанд, ки дар ин факултет то солҳои наздик фанни фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, ҳамчун фанни таълимӣ омӯхта намешуд ва шояд ин камбудӣҳо ва хатогиҳо дар рафти муруфиаҳои ҷиноятӣ роҳ дода мешудагӣ аз ҳамин ҳисоб бошанд? Мепурсам, ки сари ҳалли ин масъалаи муҳим чораандешӣ карда шавад, зеро ки аз дурӯст ба роҳ мондани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ бо истифода аз техникаи махсус, бо риояи қонунҳо ва дар сатҳи лозима ҳуҷҷатгузорӣ кардани натиҷаҳои чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ далелҳои бевоситаи айбдоркунӣ ба даст оварда шуда, чараёни исботкуниро осон гардонидани, ба таъмини принципҳои адолат ва қонуният кӯмак намуда, вазифаи муруфиаи ҷиноятӣ - дар бораи ба ҷавобгариҳои ҷиноятӣ кашидани ҳар як шахси ҷиноятсодиркарда амалӣ гардида, ҳеч як шахси бегуноҳ ба ҷавобгарӣ кашида намешавад.



ТАВСИЯҲОИ КОНФЕРЕНСИЯ

15 март соли 2012 дар шаҳри Душанбе дар толори маҷлисоғи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон Конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Проблемаҳои муҳими фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва нақши он дар таҳкими ҳуқуқи инсон» баргузор гардид.

Дар қори конференсия Раиси Кумита оид ба қонунгузорӣ ва ҳуқуқи инсон Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Мушовири давлатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба сиёсати ҳуқуқӣ, намояндаи комилҳуқуқи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Маҷлиси Олӣ, Мудири Шӯъбаи мудофия ва тартиботи ҳуқуқи Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раиси Суди конституцсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раиси Суди Олӣ, муовини аввали Прокурори генералӣ, Раиси Шӯрои адлия, Мудири Шӯъбаи ҳуқуқи Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сардори Саридораи ҳифзи сирри давлатии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, роҳбарони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ - Директори Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия, Раиси Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Сардори Хадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Фармондеҳи Гвардияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ходимони Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ректорони Донишгоҳу Донишкадаҳои Тоҷикистон, олимони муассисаҳои таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муассисаҳои таҳсилоти олии политехникаи Федератсияи Россия, судяҳои Суди Олӣ, вилоятӣ, шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ, прокуророн ва муфаттишони Прокуратураи генералӣ, прокуратураҳои вилоятӣ, шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ, таҳқиқбарандагон ва муфаттишони мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ваколатдорони оперативии мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯии Ҷумҳурии Тоҷикистон, адвокатҳо ва ҳимоятгарҳо, ҳуқуқшиносони варзида, сафирони Ҷумҳурии Федеративии Германия, Ҷумҳурии Халқии Хитой, Штатҳои Муттаҳидаи Америка, Федератсияи Россия, Дафтари САҲА дар Тоҷикистон иштирок намуданд.

Иштирокчиёни конференсия дар баромадҳои худ яқдилона қайд намуданд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вазъи ҷинояткорӣ дар марҳилаи муосир, пеш аз ҳама, бо васеъ паҳн гаштани ҷиноятҳое, ки аз ҷониби гурӯҳҳои муташаккил содир мешаванд, ба ҷашм мерасад. Мақомоти ҳифзи ҳуқуқ мунтазам бо муқовимати фаъоли ҷинояткорон рӯ ба рӯ мегарданд, дар содир намудани ҷиноятҳо тарзу усулҳои муосири содир намудани ҷиноят ва роҳҳои пӯшонидани изҳои онро истифода мебаранд. Кушодани ҷунин ҷиноятҳо бо истифодаи усулҳои анъанавӣ ғайриимкон аст.

Мубориза бо ҷинояткорӣ дар ҷомеаи имрӯза ин маҷмӯи мураккаби ҷорабиниҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ, ҳуқуқӣ, махсус ва дигар ҷорабиниҳо мебошад, ки аз ҷониби ҳамаи мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ гузаронида мешаванд. Ба ин ҷорабиниҳо, инчунин, ҷорабиниҳое дохил мешаванд, ки бо истифодаи қувваҳои оперативӣ-чустучӯӣ гузаронида мешаванд. Онҳо бо дигар ҷораҳое, ки мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ истифода менамоянд, алоқамандии зич дошта, дар навбати худ дорой хусусияти хос буда, вобаста ба ин самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро дар маҷмӯъ муайян менамоянд.

Бинобар ин, вазъияти муосир боисрор аз он шаҳодат медиҳад, ки ошкор намудани бисёр ҷиноятҳо танҳо бо роҳи тафтиши пешакӣ, ки хусусияти ошкоро дорад, бениҳоят душвор аст. Қайд кардан бамаврид аст, ки дар баробари тафтишоти пешакӣ ва фаъолияти давлатӣ-ҳуқуқӣ оид ба масъалаҳои ошкор, кушодани ҷиноятҳо, ҳифзи

ҷамъият ва шахсият аз кирдорҳои ҷинояткорона, нақши фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ беандоза назаррас мебошад.

Конференсия ба ҳулосае омад, ки дар вазъияти кунунӣ имкониятҳои ошкор намудани ҷиноят бо истифодаи танҳо аз воситаҳои муурофиавӣ-ҷиноятӣ маҳдуданд, исботкунии бомуваффақияти гуноҳи шахсони гумонбаршуда дар содир намудани ҷиноят бе истифодаи маҷмӯи чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ номумкин аст. Танҳо истифодаи дуруст ва якҷояи тарзу усулҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва муурофиавӣ-ҷиноятӣ имконият медиҳад, ки бомуваффақият ҷиноятҳо ошкор ва кушода шаванд.

Ҳамин тавр, вазъи ҳозира дар ин самт таҳлил карда шуда, иштирокчиёни конференсия зарур шумориданд, ки саъю кӯшиши мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ки дар ташаққули муносибатҳои демократӣ манфиатдоранд, мустаҳкам намудани ҳамкории сохторҳои гуногун дар арсаи баналмилалӣ, минтақавӣ ва бевосита миёни иштирокчиёни мақомот ва ташкилотҳое, ки дар конференсия ширкат намуда истодаанд, мутаҳид карда шаванд, инчунин ба ин фаъолият характери мақсаднок, систематикӣ дода шуда, бо боварӣ изҳор карад шуд, ки:

1. Қонуни наво, ки дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ қабул гаридааст, дар замони ҳозира ҳамчун кафолати ҳақиқии риояи қонуният, таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои шахрвандон ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ баромад мекунад.

2. Амалӣ намудани фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ барои самаранокии чораҳо оид ба огоҳкунӣ ва пешгирии саривақтии ҷиноятҳо, инчунин барои баланд гаштани сифати таҳқиқ ва тафтишот мусоидат намуда, дар оянда ба либералӣ гаштани фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар ин соҳа оварда мерасонад.

3. Ҳар як ҳуқуқшинос бояд аз асосҳои назариявии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ огоҳ бошад, чунки ин ба онҳо имконият медиҳад, ки зарурати мусбии ин фаъолият ва аҳамияти онро дар рафти муайян ва ошкор намудани ҷиноятҳо ва чустучӯӣ ҷинояткорон дарк намоянд. Дар шароити имрӯза ҳуқуқшиноси касбӣ бе донишдони асосҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ наметавонад аз иҷрои вазифаҳои ба ўҳдааш гузошташуда бомуваффақият барояд. Донишҳои базавии ин фан на танҳо ба таҳқиқбаранда, корманди оперативӣ, муфаттиш, прокурор ва судья, балки ба машваратчиёни ҳуқуқӣ, адвокатҳо ва намояндагони хизматҳои гуногуни мақомоти корҳои дохилӣ заруранд. Омӯзиши ин фан ба курсантҳо, донишҷӯён, шунавандагон малакаи ташкили кор, маҳорати таҳлили вазъи оперативӣ, муайян намудани масъалаҳои асосӣ ва роҳи асосии фаъолияти худ, банақшагирӣ, ташкили кори худ ва бомуваффақият амалӣ намудани роҳбарии қувваҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯиро пайванд мекунад. Омӯзиши назарияи ин илм ба беҳтар намудани тайёрии кадрҳои ҳуқуқшинос барои кор дар мақомоти корҳои дохилӣ, адлия, прокуратура, суд, муассисаҳои экспертӣ, адвокатура, ҳамчунин хадамоти муҳофиза ва амният, ки фаъолияти онҳо бо фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ вобаста аст, муҳим аст.

4. Аз ҳамин лиҳоз, зарур аст ки бо назардошти Қарори Мушовараи Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 25/32 аз 29 декабри с.2011 «Дар бораи нашри китоби дарсии «Фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ (Қисми умумӣ)» барои донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии», ки тибқи он китоби мазкур ба сифати китоби дарсӣ барои донишҷӯёни ҳамаи муассисаҳои таҳсилоти олии ҷумҳурӣ тавсия шудааст, омӯзиши умумӣ дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ таъмин карда шавад, ки ба талаботи замона ва ҳамкории мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо ҷомеа дар рӯҳияи якдигарфаҳмӣ ҷавобгӯӣ бошад.

5. Бо мақсади тақмил додан ва унификатсия намудани қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон тадқиқоти муқоисавии меъёрҳои ҳуқуқии кишварҳои дигар, ки ба фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ иртибот доранд, бахусус кишварҳои ИДМ, давом дода шавад.

6. Моддаи 84 КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳрири нав ифода карда шавад: «Дар чараёни исботкунӣ истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ манъ аст, агар онҳо ба талаботе, ки Кодекси мазкур нисбат ба далелҳо пешниҳод намудааст, ҷавобгӯ набоянд»

7. Зербанди 5 моддаи 140 КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳрири нав ифода карда шавад: «аз ҷониби мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор бевосита ба даст овардани маълумоте, ки ба аломатҳои ҷиноят ишора мекунад.»

8. Муқаррароти банди 3 моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар хусуси дар давоми 48 соат аз лаҳзаи огози гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ мақомоти амаликунандаи он ӯҳдадор аст дар бораи гузаронидани чунин ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ қарори судяро гирад ё гузаронидани онро қатъ наояд, ба қисми 3 моддаи 192 КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ҳамин мазмун илова ворид кард шавад.

9. Муқаррароти банди 1 моддаи 9 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» дар хусуси аз ҷониби судя бе иштироки котиб, шахсан ва фавран баррасӣ намудани мавод оид ба иҷозат додан дар бораи гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, ки ҳуқуқҳои конститутсионии шахрвандонро ба махфияти мукотиба, гуфтугӯҳои телефонӣ, муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигар, ки тавассути шабакаҳои алоқавӣ барқӣ ва алоқавӣ почта интиқол мешаванд, инчунин дахлнопазирии манзил маҳдуд менамоянд дар муҳокимаи пӯшидаи судӣ баррасӣ карда мешаванд, ҳамчун банди алоҳида ба моддаи 273 КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон илова пешниҳод карда шавад.

10. Ба субъектони дар моддаи 13 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» нишондодашуда, ҳуқуқ дода шавад, ки барои гирифтани иҷозати суд, судя ҷиҳати гузаронидани як қатор ҷорабиниҳои оперативӣ-чустучӯӣ, мувофиқан ба Суди Олӣ, суди ВМКБ, судҳои вилоят ва шаҳри Душанбе муроҷиат наоянд» тибқи тартиби пешбинишудаи Қонуни мазкур.

11. Ҷиҳати аз байн бурдани нофаҳмиҳо ва мушкилиҳои муайян, инчунин ноил гаштан ба мақсадҳои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» доир ба риоя намудани принципи пинҳонкорӣ ва таъмини пурраи ҳифзи сирри давлатӣ аз тарафи Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон фармони алоҳида (санади меъёрии ҳуқуқии мушаххас) оид ба муайян намудани прокурорҳои ваколатдор доир ба назорат ҷиҳати иҷрои қонунгузорӣ дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ қабул карда шавад.

12. Вобаста ба талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» (қ.6 м.5, қ.3 м.8, қ.4 м.8), ки дар меъёрҳои он муқаррарот дар бораи аз ҷониби «судяи дахлдор» баррасӣ намудани ин ё он масъалаҳое, ки бо амалигардонии фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ алоқаманданд, оварда шудаанд, пешниҳод карда мешавад, ки аз тарафи Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул намудани санади лозимӣ оид ба муайян намудани судяҳои дахлдор доир ба баррасии

мавод дар бораи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-чустучӯие, ки ҳуқуқу озодихои конститутсионии инсон ва шахрвандонро маҳдуд менамоянд, аз аҳамият ҳолӣ нест.

13. Тавсия карда шавад, ки бо мақсади таъмини дуруст ва якхелаи татбиқи меъёрҳои қонунгузорӣ дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ аз тарафи Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарори Пленуми Суди Олӣ вобаста ба тартиби истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ҳангоми баррасии парвандаҳои ҷиноятӣ таҳия шавад.

14. Баромадҳои иштирокчиёни Конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Проблемаҳои муҳими фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва нақши он дар таҳкими ҳуқуқи инсон» нашр карда шуда, ба ташкилот ва муассисаҳои манфиатдор барои истифода дар фаъолияти амалӣ, инчунин дар корҳои илмӣ -тадқиқотӣ равона карда шавад.

15. Мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ рӯйхати ҳуҷжатҳои оперативие, ки барои пешкаш кардан ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокуратура, суд ва судья барои назорат ирсол мешаванд, муаяйн намоянд.

16. Дар вақти шинос шудан бо ҳуҷжатҳои оперативӣ дар варақаи баҳисобгирӣ оид ба шинос шудан бо ҳуҷжатҳои оперативӣ ё парвандаҳои баҳисобгирии оперативӣ аз ҷониби кормандони прокуратура ё суд имзо гузошта шавад.

17. Пеш аз шинос шудан бо ҳуҷжатҳои оперативӣ-хизматӣ кормандони прокуратура ё суд дархост пешниҳод кунанд, ки дар он мақсади назорат аниқ дарҷ гардида бошад. Ҳуқуқи пешниҳод кардани чунин дархост дар асоси Фармони Прокурори генералӣ ба прокурори ваколотдор дода мешавад.

18. Барои ҷорӣ намудани таҷрибаи ягонаи судӣ дар самти фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ таклиф мешавад, ки кормандони мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, прокуророн ва судяҳо дар якҷоягӣ дар шаҳру ноҳия ва вилоятҳо омӯзиши меъёрҳои Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ»-ро ба роҳ монанд.

19. Таҷрибаи ҳамасола оид ба гузаронидани конференсияи илмӣ-амалӣ дар ин самт давом дода шавад.

шаҳри Душанбе, 15 март соли 2012

*734021, ш. Душанбе, кӯчаи Ҷ. Икромӣ 29
Вазорати корҳои дохилии
Ҷумҳурии Тоҷикистон*

***Тел.: + (992 37) 221-30-53
+ (992 37) 226-60-48
Факс: + (992 37) 221-08-30***

Ба чоп 20.05.2012 с., таҳвил шуд. 60x84, 1/16, 15 п/л
Гарнитура «Times New Roman», «Times New Roman Tj»
Теъдод 300 д., Супориш №
Нархаш – шартномавӣ

**Мачалла дар ҚДММ «Шаҳпар» ба таъб расидааст
734036, ш. Душанбе, хиёбони «Дӯстии халқҳо», 47**